

**MONITOR IMPULSREGELING
BEROEPSONDERWIJSKOLOM 2001:
TUSSENRAPPORTAGE**

Titel: Monitor Impulsregeling Beroepsonderwijskolom 2001: Tussenrapportage

Auteur: Wil van Esch en Jan Neuvel

Datum: Juni 2002

Opmaak:

Referentienummer:

Versie: 02.3def

CINOP

Pettelaarpark 1

Postbus 1585

5200 BP 's-Hertogenbosch

Tel: 073-6800800

Fax: 073-6123425

E-mail: info@cinop.nl

[HTTP://WWW.CINOP.NL](http://www.cinop.nl)

INHOUD

Voorwoord	1
Samenvatting en Conclusies	3
1 De regelingen 2001	4
ROC's, AOC's en vakscholen	4
Colo en LOB's	5
HBO	5
2 Inzet van middelen	6
Algemene conclusies	6
ROC's en vakscholen.....	6
AOC's	6
LOB's.....	7
HBO	7
3 Inbedding in beleid en ontwikkelingen	8
Algemene conclusies	8
ROC's, AOC's en vakscholen	9
LOB's.....	9
HBO	9
4 Inbedding in samenwerkingsverbanden.....	10
Algemene conclusies	10
ROC's, AOC's en vakscholen	10
LOB's.....	11
HBO	11
5 Uitvoering van projecten.....	12
Algemene conclusies	12
ROC's, AOC's en vakscholen	12
LOB's.....	13
HBO	13
1 Inleiding	1
1.1 Beleidsachtergrond.....	1
1.2 Regeling bve-sector en hbo.....	2
1.3 Monitorvragen	4
1.4 Dataverzameling en -analyse	4
2 Inzet middelen ter versterking van de beroepskolom	7
2.1 ROC's en vakscholen	7
2.1.1 Aandacht voor thema's	7

De motivering voor gemaakte keuzen	8
2.1.2 Aandacht voor aansluitingsmomenten	10
2.1.3 Thema's en aansluitingsmomenten	12
Tussentijdse wijzigingen.....	12
2.1.4 De reikwijdte van projecten	12
Tussentijdse wijzigingen.....	13
2.1.5 Doelstellingen projecten: activiteiten en opbrengsten	13
Voorlichting en begeleiding.....	13
De pedagogisch-didactische aansluiting	14
De programmatisch-inhoudelijke aansluiting	15
Relatie met het bedrijfsleven	16
2.1.6 Ontwikkelingen geplaatst in de innovatiecyclus.....	17
2.2 AOC's.....	19
2.2.1 Inleidng	19
2.2.2 De aandacht voor thema's.....	19
2.2.3 Aandacht voor aansluitingsmomenten	21
2.2.4 Thema's en aansluitingsmomenten	22
2.2.5 Doelstellingen projecten: activiteiten en opbrengsten	23
Voorlichting en begeleiding.....	23
De pedagogisch-didactische aansluiting	24
De programmatisch-inhoudelijke aansluiting	24
Relatie met het bedrijfsleven	25
2.3 COLO	26
2.3.1 Aandacht voor thema's	26
Ontwikkelingsplan fase 4: Ontwikkelingsplan Kwalificatiestructuur	26
Gemeenschappelijke kaders aansluiting vmbo-bve	27
Gemeenschappelijke kaders aansluiting mbo-hbo	28
Beroepspraktijkvorming in de geïntegreerde benadering van de beroepskolom	29
2.4 LOB's	32
2.4.1 Aandacht voor thema's	32
De motivering voor de keuze van projecten	33
2.4.2 Ontwikkelingen geplaatst in de innovatiecyclus.....	34
2.5 HBO.....	35
2.5.1 Aandachtsverdeling over de drie beleidslijnen	35
2.5.3 Niveau van uitvoering van activiteiten.....	36
2.5.4 Feitelijke of voorgenomen activiteiten en producten.....	36
Lijn 1: het verbeteren van de doorstroom tussen mbo en hbo	36
Lijn 2: Het verbeteren van de kwaliteit van de stages en duale trajecten	42
Lijn 3: Het versterken van de positie van hbo-instellingen in de regionale kennisinfrastructuur	
De volgende activiteiten zijn in de interviews genoemd:	42

Motivatie van de keuze van activiteiten.....	43
Aansluiting op eerdere activiteiten	44
Producten	45
2.5.5 Mate van integratie van activiteiten	46
3 Samenwerking.....	49
3.1 ROC's en vakscholen	49
3.1.1 Samenwerkingspartners	49
3.1.2 Niveau samenwerking.....	49
3.1.3 Beoordeling samenwerking.....	50
3.1.4 Bijdrage van de impulsregeling aan de samenwerking.....	51
3.1.5 Tussentijdse wijzigingen in samenwerking.....	52
3.2 AOC's.....	54
3.2.1 Samenwerkingspartners	54
3.2.2 Bijdrage impulsregeling aan samenwerking	54
3.3 LOB's	56
3.3.1 Samenwerkingspartners	56
3.3.2 Aard, niveau en reikwijdte van de samenwerking	56
3.3.3 Bijdrage van de impulsregeling aan de samenwerking.....	58
3.3.4 Beoordeling externe samenwerking.....	59
3.3.5 Tussentijdse wijzigingen in samenwerking.....	59
3.4 HBO.....	60
4.4.1 Samenwerkingspartners	60
4.4.2 Vorm van samenwerking	60
4.4.3 Beoordeling van de samenwerking	61
4.4.4 Interne samenwerkingsrelaties.....	62
4 Uitvoering van de projecten.....	65
4.1 ROC's en vakscholen	65
4.1.1 Aansturing en controle	65
4.1.2 Bemensing projecten.....	66
Interne bemensing.....	66
Externe deskundigheid.....	67
4.1.3 Voortgang.....	68
Tijdige start.....	68
Het verloop van projecten.....	69
4.2 AOC's.....	70
4.2.1 Aansturing en controle	70
4.2.2 Bemensing projecten.....	71
Interne bemensing.....	71
Externe deskundigheid.....	71

4.2.3	Voortgang.....	72
4.3	LOB's	73
4.3.1	Aansturing en controle	73
4.3.2	Bemensing projecten.....	73
	Interne bemensing.....	73
	Externe deskundigheid.....	74
4.3.3	Voortgang.....	74
	Tijdige start.....	74
	Het verloop van projecten.....	75
4.4	HBO.....	77
5.5.1	Planmatigheid	77
5.5.2	Verloop van de activiteiten	78
5.5.3	Interne monitoring	78
5.5.4	Inzet (eigen) middelen	79
	Referenties	80

VOORWOORD

In opdracht van het Ministerie van OCenW en van LNV monitort CINOP de middelen die voor 2001 beschikbaar zijn gesteld voor de versterking van de beroepskolom. Wil Nederland de ambitie waar kunnen maken om te gaan behoren tot de kopgroep van toonaangevende kenniseconomieën, dan dient het aantal hoger opgeleiden toe te nemen. Die toename zal nauwelijks via de weg van het algemeen onderwijs te realiseren zijn. De toename zal met name moeten plaats vinden via de route van vmbo-mbo-hbo.

Deze route kent nog veel obstakels, met name van institutionele aard. De commissie-Boekhoud heeft ervoor gepleit niet te focussen op die institutionele barrières, maar juist de loopbaan van de deelnemer centraal te stellen. De rijksoverheid heeft deze gedachtelijn overgenomen en daarvoor extra financiële middelen ter beschikking gesteld.

In dit rapport worden de resultaten vermeld van de activiteiten en plannen die onderwijsinstellingen (ROC's, AOC's, vakscholen en hbo-instellingen), landelijke organen en COLO ondernemen om – gelet op de eigen, specifieke context – te werken aan versterking van de beroepskolom.

Het algemeen beeld is dat de extra middelen een forse stimulans zijn voor het opstarten van activiteiten dan wel het intensiveren van reeds lopende initiatieven. Instellingen worden uitgedaagd zelf beleid te gaan maken op het punt van versterking van de beroepskolom. Voorliggend rapport betreft een tussenstand. In het najaar verschijnt het eindrapport waarin dieper wordt ingegaan op de concrete resultaten.

De monitor wordt uitgevoerd door dr. Wil van Esch (projectleider) en drs. Jan Neuvel, beiden lid van het team Beleidsonderzoek.

Ik wens u veel leesplezier toe.

Prof. dr. Jos Claessen,
Directeur CINOP

SAMENVATTING EN CONCLUSIES

Het karakter van onze samenleving en de economie waarop onze samenleving is gebaseerd is aan het veranderen. We bewegen ons van een maakeconomie naar een kennissamenleving.

De Europese Raad van ministers heeft tijdens een bijeenkomst in 2000 te Lissabon de ambitie uitgesproken de Europese Unie uit te laten groeien tot de meest dynamische en competitieve regio in de wereld.

Die ontwikkeling naar een kennisintensieve samenleving vraagt om steeds meer hoogopgeleide beroepsbeoefenaren. Aan die vraag is in de komende jaren alleen te voldoen als beter gebruik gemaakt wordt van het potentieel aan toekomstige beroepsbeoefenaren in het opleidingstraject vbo-mbo-hbo. Aansluitingsproblemen tussen sectoren hebben er tot nu toe aan bijgedragen dat dat potentieel onvoldoende werd benut.

Als hoofdoorzaak voor de aansluitingsproblemen heeft de commissie-Boekhoud gewezen op het aanbodgericht denken waarin de onderwijsinstellingen zelf centraal staan. Optimalisering van de aansluitingen is pas te verwachten als in het denken over verbeteringen de onderwijsloopbaan van leerlingen als uitgangspunt wordt genomen. De commissie-Boekhoud stelt dat daarvan een positieve invloed op de doorstroom binnen en tussen de sectoren en op de uitstroom van hoger opgeleide beroepsbeoefenaren zal uitgaan. Door de commissie is dat aangegeven als kwalificatiewinst.

De rijksoverheid wil nu met extra financiële middelen de door de commissie-Boekhoud voorgestelde veranderingen stimuleren om zo kwalificatiewinst te kunnen behalen. In de afgelopen twee jaar heeft de overheid daartoe voor het vbo, mbo en hbo tezamen een bedrag van een half miljard gulden ter beschikking gesteld. Weliswaar is die stimulering tot nu toe in aparte afspraken voor elk van de drie sectoren geregeld, maar de maatregelen hadden uitdrukkelijk tot doel de ontwikkelingen in de beroepsonderwijskolom in onderlinge samenhang te bevorderen.

Om het belang en de noodzaak van de innovatie van het beroepsonderwijs te benadrukken maakt de overheid de komende drie jaar jaarlijks een bedrag van 136 miljoen euro voor dat doel vrij.

Mede in het kader van de VBTB laat de overheid de regelingen monitoren. Dat gebeurt in een kwalitatieve monitor gericht op de onderwijsverbeteringen en de samenwerking tussen sectoren en in een kwantitatieve monitor gericht op de effecten van die onderwijsverbeteringen (kwalificatiewinst). Deze rapportage is een tussentijds verslag van de kwalitatieve monitoring van de toegekende middelen aan de bve-sector en het hbo (inclusief het agrarisch onderwijs) ten behoeve van de versterking van de beroepsonderwijskolom.

1 De regelingen 2001

De overheid heeft in 2000 de verschillende sectoren in de beroepskolom impuls gelden ter beschikking gesteld met als doel de aansluiting binnen en tussen de sectoren te verbeteren. Die regelingen zijn in 2001 gecontinueerd.

Voor de sectoren waren afzonderlijke regelingen van kracht, die wel met dezelfde intentie zijn opgesteld. Verschillen in de omschrijvingen zijn voornamelijk een kwestie van indeling van thema's. Samenhangend met de plaats van de sectoren in de beroepsonderwijskolom kennen de regelingen ook deels een eigen invulling of accentuering. Zo bieden diverse AOC's zowel onderdak aan een vbo- als aan een mbo-afdeling, maar kennen in tegenstellingen tot de ROC's geen afdeling Educatie. ROC's hebben te maken met vier aansluitingsmomenten, terwijl het hbo zich voornamelijk op de relatie met het mbo kan richten.

ROC's, AOC's en vakscholen

De impulsregeling voor de onderwijsinstellingen in de bve-sector is erop gericht om de beroepsonderwijskolom te versterken door voor vier doorstroommomenten verbeteringen op vier thema's te stimuleren. De doorstroommomenten zijn overgangen naar een hoger niveau van de beroepsopleiding. Het gaat om: a) de overgang van vmbo naar mbo; b) de overgang van educatie naar mbo niveau 1/2, c) de overgang van mbo niveau 1/2 naar mbo niveau 3/4; d) de overgang van mbo naar hbo.

De vier belangrijkste thema's waarop impuls gelden kunnen worden ingezet zijn:

1. intensiveren van voorlichting en begeleiding van deelnemers die doorstromen en de ontwikkelen van een gezamenlijke visie op de loopbaanoriëntatie en loopbaanleren;
2. ontwikkelen van een gemeenschappelijke pedagogiek en didactiek voor het beroepsonderwijs;
3. versterken van de programmatische aansluiting tussen sectoren in de beroepskolom;
4. versterken van de relatie met het bedrijfsleven,

Voor de ROC's en de vakscholen was in 2001 een budget van €17.697.429 beschikbaar. Dat is door het ministerie van OCENW ter beschikking gesteld. De regeling voor de AOC's, die inhoudelijk overeenkomt met die voor de andere instellingen, liep via het ministerie van LNV. Organisatorisch zijn er enkele verschillen. In de eerste plaats zijn de impuls middelen voor 2000 en 2001 in één keer aan de AOC's uitgekeerd met een kleine aanvulling in 2001. In de tweede plaats waren de middelen bestemd voor zowel het vmbo als het mbo. De aanvulling in 2001 kwam echter volledig ten goede aan het mbo. In de derde plaats is door de AOC's een substantieel bedrag van de middelen (€ 2.144.500) gereserveerd voor gemeenschappelijke projecten die onder regie van de AOC-Raad worden uitgevoerd. In de vierde plaats is de aansluiting educatie naar mbo buiten de regeling gelaten, omdat educatie geen deel uitmaakt van het onderwijsaanbod in de AOC's.

Het totaal beschikbare budget voor de AOC's voor 2000/2001 was €5.477.125, waarvan €3.299.000 bestemd voor het vmbo en €2.178.145 voor het mbo. In 2001 is binnen de Impulsgelden €372.780 ter beschikking gesteld voor het mbo groen (de aanvulling 2001). Minus de impulsmiddelen voor de gemeenschappelijke projecten bleef er voor de afzonderlijke AOC's in totaal €3.705.410 te verdelen.

Colo en LOB's

Samenhangend met de eigen taakstelling kent de regeling impuls beroepsonderwijs landelijke organen 2001 drie hoofdgebieden waarop activiteiten ter versterking van de beroepskolom konden worden georganiseerd. Dat zijn:

1. het ontwikkelen van gemeenschappelijke kaders onder regie van Vereniging Colo met de volgende onderverdeling:
 - 1.1 de kwalificatiestructuur (fase 4: inrichting op basis van competenties);
 - 1.2 de aansluiting vmbo-bve
 - 1.3 de aansluiting mbo-hbo
 - 1.4 de bpv in de geïntegreerde benadering van de beroepskolom.
2. het versterken van het werkend leren door verbeteringen in het aanbod aan bpv-plaatsen;
3. het verbeteren van de aansluiting van structuren door het oplossen van knelpunten die zich op aansluitingsmomenten in de beroepskolom voordoen.

Op basis van de regeling 2001 was er voor de LOB's een bedrag van €3.630.242 gereserveerd. Ten behoeve van de realisatie van de gemeenschappelijke kaders door de Vereniging Colo was voor 2001 een bedrag van 1.950.000 euro uit het herstructureringsfonds beschikbaar.

HBO

In de regeling middelen versterking beroepskolom hoger onderwijs zijn voor het hbo drie beleidslijnen geformuleerd waarlangs die versterking gerealiseerd moet worden. Die drie lijnen zijn:

1. het versterken van de doorstroom tussen mbo en hbo
2. het verbeteren van de kwaliteit van de stages en duale trajecten
3. het versterken van de positie van hbo-instellingen in de regionale kennisinfrastructuur.

Voor het ontwikkelen van activiteiten op die drie beleidslijnen was in 2001 aan het reguliere budget van de hbo-instellingen een bedrag van €11.480.000 toegevoegd.

2 Inzet van middelen

Algemene conclusies

- 1) De instellingen wenden de toegekende extra middelen volledig aan voor activiteiten ter versterking van de beroepskolom. De meeste instellingen investeren zelf ook in belangrijke mate in ontwikkelingen in de beroepsonderwijskolom. De extra middelen maken het mogelijk dat beleid te intensiveren, uit te breiden of versneld uit te voeren.
- 2) De impulsmiddelen worden in alle sectoren vooral aangewend om de pedagogisch-didactisch en de programmatische aansluiting tussen delen van de beroepsonderwijskolom te verbeteren. Alle instellingen in de verschillende sectoren houden zich met die twee thema's bezig en het grootste deel van de impulsmiddelen gaat er naar toe.
- 3) In het bve-velde wordt vooralsnog duidelijk meer geïnvesteerd in de doorstroom tussen vbo en mbo en minder in de doorstroom naar het hbo.

ROC's en vakscholen

- Vrijwel alle ROC's en vakscholen zetten ter versterking van de beroepskolom impulsmiddelen in op de thema's voorlichting en begeleiding (ruim 4 miljoen euro), de pedagogisch-didactische aansluiting (4,7 miljoen euro) en de programmatische aansluiting (5,6 miljoen euro). Driekwart van de instellingen gebruikt impuls gelden om de relatie met het bedrijfsleven te verstevigen (in totaal ongeveer 1,5 miljoen euro). Ruim de helft van de ROC's en vakscholen voert activiteiten uit op zelf gekozen thema's (in totaal ongeveer 1,5 miljoen).
- De doorstroom vmbo-mbo krijgt de meeste aandacht. Vrijwel alle ROC's en vakscholen hebben rond dat punt projecten lopen, waar ruim 60 procent van de toegekende middelen naar toe gaat (bijna 11 miljoen euro). Vanuit de ROC's en de vakscholen krijgt de aansluiting mbo-hbo vooralsnog minder aandacht. Driekwart van de instellingen heeft rond die aansluiting impulsmiddelen ingezet. Dat is 12 procent van het beschikbare budget (ruim 2,1 miljoen euro).
- Bijna tweederde van de instellingen heeft impuls gelden aangewend om de interne doorstroom tussen de twee laagste en de twee hoogste niveaus te verbeteren. In vakscholen krijgt die aansluiting verhoudingsgewijs iets meer aandacht dan in de ROC's. In totaal gaat 2,1 miljoen euro naar deze aansluiting.

AOC's

De monitoring van de impuls gelden voor de AOC's betreft de regeling 2000/2001. Binnen die regeling hebben de AOC's bijna 2,15 miljoen euro gereserveerd voor gemeenschappelijke projecten onder regie van de AOC-Raad. Voorbeelden zijn: Ontwikkeling lesmateriaal KS2000+ en de ontwikkeling van leermiddelen landbouwbreed.

- Als de gemeenschappelijke projecten buiten beschouwing worden gelaten, dan krijgen de pedagogisch-didactische vernieuwingen en programmatische verbeteringen de meeste aandacht. Vrijwel alle AOC's hebben projecten op die twee thema's lopen. Voor de programmatische aanpassingen is 36 procent van de impuls gelden uitgetrokken (ruim 1,3 miljoen euro), voor de pedagogisch-didactische vernieuwingen een kwart van het budget (bijna 1 miljoen euro). Zeven van de 12 AOC's investeren impuls gelden in voorlichting en begeleiding, wat in totaal neerkomt op ruim 10 procent van het budget (iets meer dan 400.000 euro). Acht van de 12 AOC's hebben met impuls middelen projecten gefinancierd ter versterking van de relatie met het bedrijfsleven. Het gaat om 21 procent van het budget (bijna 800.000 euro).
- Evenals bij de ROC's en vakscholen gaat ook bij de AOC's de meeste aandacht uit naar de onderkant van de beroepskolom: 11 van de 12 AOC's voeren projecten uit op dat terrein, waarbij ze bijna 80 procent van de totaal voor de individuele AOC's beschikbare impuls middelen inzetten (bijna 2,9 miljoen euro). Voor de verbetering van de interne aansluiting mbo 1/2 naar mbo 3/4 gebruiken 8 AOC's impuls gelden. Die besteding komt neer op 15 procent van het totale budget (ruim 550.000 euro). Vier van de 12 AOC's besteden 6 procent van de totale impuls middelen voor de aansluiting met het hbo (ruim 250.000 euro).
Nog meer dan bij de thema's wordt het beeld gekleurd door de gezamenlijke regeling vmbo en mbo. In de cijfers komt daardoor nog veel sterker het accent te liggen op de onderkant van de beroepskolom dan bij de ROC's en de vakscholen. Maar in AOC's is er toch duidelijk minder aandacht uitgegaan naar de bovenkant van de beroepskolom dan in de ROC's en vakscholen: een derde van de AOC's zet daar impuls gelden in tegenover driekwart van de ROC's en vakscholen.

LOB's

- Impuls gelden worden vooral aangewend voor het oplossen van knelpunten in de aansluitingen van kwalificatiestructuren en het vertalen van kwalificaties in competenties: 19 van de 20 LOB's hebben daar impuls gelden op ingezet, wat neerkomt op ongeveer 70 procent van de beschikbare middelen (2,5 miljoen euro).
- Voor de verbetering van de bpv-plaatsen gebruiken 14 landelijke organen impuls middelen. Bijna 30 procent van het beschikbare budget gaat daar naar toe (ongeveer een miljoen euro). Ook LOB's die de middelen voor beide thema's aanwenden, besteden die meer voor de aanpassing van de structuren dan voor de verbetering van bpv-plaatsen. In de 13 LOB's met projecten op beide thema's wordt gemiddeld 60 procent van de impuls gelden besteed aan de structuren en een kleine 40 procent aan de bpv-plaatsen.

HBO

- In het kader van de versterking van de beroepskolom worden de daarvoor ter beschikking gestelde middelen vooral ingezet voor de continuering, intensivering en versnelling van activiteiten op het terrein van de aansluiting mbo-hbo. Een deel van de activiteiten betreft het opzetten en implementeren van geïntegreerde longitudinale leerwegen, hetgeen een forse

innovatie-investering vergt. Gemiddeld gaat een kleine 60 procent van de toegekende beroepskolommiddelen (ongeveer 6,8 miljoen euro) naar activiteiten die op deze eerste beleidslijn worden uitgevoerd.

- Naar de twee andere beleidslijnen gaat minder aandacht uit¹. Minder dan een kwart van de extra middelen gaat naar de verbetering van stagetrajecten en duale trajecten (ruim 2,5 miljoen euro). Activiteiten van hbo-instellingen inzake het dualiseren van opleidingen beperken zich in hoofdzaak tot de bol-ers onder de mbo-afgestudeerden. Voor het hbo zijn bbl-afgestudeerden nog niet echt in beeld.
- Naar activiteiten die de positie van de hogescholen in de regionale kennisinfrastructuur moeten versterken gaat een kleine 20 procent van de middelen (iets meer dan 2 miljoen euro).

Bij deze cijfers voor het hbo moet wel de kanttekening worden geplaatst, dat de beroepskolommiddelen toegevoegd zijn aan de lump sum van de hbo-instellingen, waardoor het voor hogescholen moeilijker is dan voor bve-instellingen om precies aan te geven hoe de besteding van de gelden gebeurt. Bovengenoemde percentages en de daarmee vastgestelde bedragen moeten dan ook als globale indicaties worden beschouwd.

3 Inbedding in beleid en ontwikkelingen

De impuls gelden zijn bedoeld om de ontwikkelingen in de versterking van de beroepskolom te stimuleren en te ondersteunen. Belangrijk is dat ze ook worden ingebed in het beleid van de organisatie en dat ze aanhaken aan lopende activiteiten of projecten.

Algemene conclusies

- 1) Er is een duidelijke aansluiting van de activiteiten die met impuls- of beroepskolommiddelen worden gefinancierd op het beleid van de instellingen. Dat geldt voor vrijwel alle hogescholen en alle AOC's en voor het merendeel van de overige bve-instellingen en LOB's.
- 2) De impuls gelden zijn in het algemeen een aanvulling op eigen investeringen van instellingen die ter versterking van de beroepsonderwijskolom worden gedaan, wat een onderstreping is van het hiervoor gemaakte punt.
- 3) In de meeste instellingen in het bve-veld en in het hoger onderwijs sluiten veel projecten aan op eerder in gang gezette ontwikkelingen die met eigen middelen en/of met middelen uit eerdere overheidsregelingen zijn gefinancierd (verwantschapsregeling voor het hbo en de impulsregeling 2000 voor het bve-veld).

¹ De beroepskolommiddelen vormen hier ons referentiepunt. Hbo-instellingen zijn op diverse fronten actief om bijvoorbeeld de versterking van de positie in de regionale kennisinfrastructuur vorm te geven.

- 4) De impulsmiddelen leiden in het algemeen tot een uitbreiding, een versnelling en/of een verdieping van de activiteiten en ontwikkelingen die vanuit het eigen en het door de overheid gestimuleerde beleid zijn uitgezet.

ROC's, AOC's en vakscholen

De inbedding van activiteiten die met impuls gelden worden gefinancierd blijkt op een drietal punten.

- Wisselend voor de vier thema's sluiten de (deels) met impuls gelden opgezette projecten in zo'n 70 tot 80 procent van de instellingen aan op de strategische beleidsplannen. Veel projecten zijn ook een vervolg op eerder in gang gezette ontwikkelingen. Het gaat om activiteiten die met gelden uit de impulsregeling 2000 zijn gestart, maar ook om activiteiten die met eigen middelen zijn gefinancierd.
- In bijna tweederde tot ruim driekwart van de ROC's worden activiteiten betreffende de eerste drie thema's deels op instellingsniveau georganiseerd. Dit is een verdere aanwijzing voor de verankering van activiteiten in het eigen instellingsbeleid.
- Bij een aanzienlijk deel van de ROC's en vakscholen is er sprake van een vorm van lokale en/of regionale verankering: in zo'n 45 tot 65 procent van de instellingen sluiten activiteiten op verschillende thema's aan bij lokale of regionale initiatieven.

LOB's

- Van aansluiting van projecten op strategische beleidsplannen van het eigen LOB is sprake bij 7 van de 12 instellingen die projecten uitvoeren ter verbetering van de bpv-plaatsen en bij 10 van de 17 LOB's met projecten gericht op de aansluiting van structuren.
- Bij landelijke organen die met impuls middelen projecten uitvoeren op een van de twee thema's sluiten die activiteiten aan op eerdere ontwikkelingen.
- In vergelijking met de ROC's en vakscholen sluiten de projecten van de LOB's minder aan bij lokale en regionale initiatieven. Samenwerkingsverbanden van LOB's liggen ook meer op een landelijk dan op lokaal of regionaal niveau.

HBO

- De meeste hogescholen hebben de relatie van de activiteiten met het eigen strategisch beleid ten aanzien van een betere doorstroom mbo - hbo aangegeven. De beroepskolommiddelen worden in dat kader ook gezien als een mogelijkheid om de traditioneel sterkere gerichtheid van hbo-instellingen op de instroom vanuit het voortgezet onderwijs uit te breiden naar het mbo.
- De activiteiten van de hogescholen die in het kader van de beroepskolommiddelen worden uitgevoerd sluiten aan op ontwikkelingen zoals met name het in kaart brengen van verwante opleidingen en het creëren van doorlopende leertrajecten. Daartoe zijn in voorgaande jaren door het ministerie van OCenW ook middelen ter beschikking gesteld aan de hogescholen. De verwantschapsregeling bevorderde een aansluitingsdenken op het niveau van vergelijking van eindtermen van een opleiding. De actuele regeling beroepskolommiddelen maakt het mogelijk op

een hoger, regionaal niveau bezig te zijn met de aansluiting tussen mbo en hbo. Dit wordt als een positieve ontwikkeling gezien.

- De meeste instellingen geven te kennen dat de extra middelen volledig worden benut. Bovendien geldt dat de meeste instellingen ook eigen middelen investeren ten behoeve van de versterking van de beroepskolom.

4 Inbedding in samenwerkingsverbanden

Zonder samenwerking van de verschillende sectoren in de beroepsonderwijskolom is de beoogde versterking van de beroepsonderwijskolom niet te realiseren. Samenwerking op grote schaal is nauwelijks denkbaar als er voor die activiteiten op verschillende niveaus van de instellingen onvoldoende draagvlak is.

Algemene conclusies

- 1) Nagenoeg alle instellingen in de drie sectoren (onderwijsinstellingen in het bve-veld, de landelijke organen en het hbo) financieren met impulsmiddelen activiteiten waarin samengewerkt wordt met instellingen uit een andere sector. Onderwijsinstellingen in de bve-sector werken vooral met het vmbo samen. Dat geldt voor alle ROC's, voor bijna alle vakscholen en voor 3 op de 4 AOC's. Vanuit het bve-veld is, zoals aangegeven de samenwerking met het hoger onderwijs minder omvangrijk en minder intensief. Maar van de ROC's en de vakscholen werken toch altijd nog 4 op de 5 samen met één of meer hogescholen in de regio. In de AOC's is dat percentage geringer: minder dan de helft kent een samenwerkingsverband met een hogeschool.
- 2) De meeste instellingen hebben aangegeven dat samenwerking mede door de impulsregeling is uitgebreid en/of is omgezet in geformaliseerde samenwerkingsverbanden zoals een convenant.
- 3) De samenwerking blijft niet steken op een formeel, bestuurlijk niveau, maar de impulsmiddelen hebben bijgedragen aan samenwerking op een strategisch en een operationeel niveau (werkvloer).
- 4) De meeste instellingen in de verschillende sectoren beoordelen de samenwerking in het algemeen als positief, dat wil zeggen als constructief en gericht op het zoeken naar gemeenschappelijke oplossingen. Minder dan een kwart van de instellingen is enigszins terughoudend in hun oordeel. Er zijn nauwelijks instellingen die zich in negatieve zin over de samenwerking hebben uitgelaten.

ROC's, AOC's en vakscholen

- Iets meer dan de helft van de instellingen onderhoudt op bestuurlijk niveau (formele) contacten met externe partners. Feitelijke samenwerking, zowel in strategische als in operationele zin, komt bij vrijwel alle instellingen voor.
- Alle ROC's, bijna alle vakscholen en de meeste AOC's hebben samenwerkingsrelaties afgesloten met vmbo-scholen in de eigen regio of werken binnenshuis samen met het vmbo (AOC's). Een aantal vakscholen met een landelijke functie kent niet zo'n regionaal overleg.

- Met het hoger onderwijs in de regio wordt door vier op de vijf instellingen samengewerkt. Ook hier worden steeds vaker convenanten afgesloten. De AOC's lijken hier iets achter te blijven.
- De regionale relaties met het bedrijfsleven zijn wat moeilijker vast te stellen. Enerzijds mag aangenomen worden dat de meeste scholen met bedrijven in de regio contacten onderhouden over bpv-plaatsen. In ieder geval heeft driekwart van de scholen dergelijke contacten gemeld.
- Externe relaties worden in het algemeen als positief ervaren, dat wil zeggen open, opbouwend en gericht op het oplossen van problemen en het gezamenlijk werken aan een verbeterde doorstroom. Voor de samenwerking met het vmbo geldt dat iets meer (zo'n 80 procent van de instellingen) dan voor de samenwerking met het hbo.
- De impulsregeling wordt als een stimulans ervaren in het aangaan en versterken van de externe samenwerking. Zonder die regeling zou de samenwerking in ieder geval in verscheidene scholen minder intensief en minder vruchtbaar zijn geweest.
- Ongeveer de helft van de instellingen heeft plannen om de komende periode de banden met andere sectoren aan te halen of de samenwerking uit te breiden.

LOB's

- Op het gebied van de aansluiting van structuren werken landelijke organen in het algemeen meer samen met andere instellingen dan als het gaat om bpv-plaatsen. Dat geldt vooral als het gaat om onderlinge samenwerking tussen LOB's (respectievelijk 4 op de 5 tegenover een op de drie instellingen).
- Evenals bij de onderwijsinstellingen is men in de projecten meer gericht op de aansluiting vmbo-mbo dan op de aansluiting mbo-hbo.
- De meeste LOB's hebben plannen de externe samenwerking uit te breiden.
- Samenwerkingsrelaties met andere LOB's worden door bijna alle LOB's als open en constructief ervaren. De beoordeling van de samenwerking met andere partners valt in het algemeen eveneens positief uit.

HBO

- Veel hogescholen onderhouden formele samenwerkingsrelaties met die ROC's, AOC's en vakinstellingen waaruit potentiële deelnemers doorstromen. Veelal gaat het om al langer bestaande, bestuurlijk verankerde samenwerkingsverbanden, zoals die in het kader van de verwantschapsregeling zijn ontstaan. Een klein aantal instellingen meldt geen of slechts minimale samenwerkingsrelaties te hebben.
- Samenwerkingsrelaties worden ook steeds vaker formeel (bijv. in een convenant) vastgelegd.
- Met bedrijven wordt in vergelijking met onderwijsinstellingen minder samengewerkt, wel uiteraard in die gevallen waar sprake is van duale trajecten en bij stages.
- In het algemeen wordt de samenwerking als (zeer) goed beoordeeld. Een op de zes instellingen vindt de samenwerking redelijk. Zo'n één op de tien instellingen geeft het oordeel matig.

5 Uitvoering van projecten

Hier gaat het om het verloop en de aanpak van projecten en de inschakeling van externe deskundigen.

Algemene conclusies

- 1) De meeste instellingen denken het merendeel van de projecten die met impulsmiddelen (bve-sector) dan wel beroepskolommiddelen worden gefinancierd (hbo) op tijd te kunnen afronden. Een deel van de instellingen, zowel in het bve-veld als in het hoger onderwijs heeft laten weten dat dat niet voor alle of in sommige gevallen voor de meeste projecten lukt. Die projecten worden na juli 2002, maar in het algemeen nog wel in 2002 afgesloten.
Belangrijke factoren voor de vertraging zijn:
 - a) de late beschikbaarstelling van de middelen voor 2001 waardoor voor veel instellingen niet alleen moeilijk was om tijdig plannen in te dienen, maar met name ook om de projecten en activiteiten tijdig te laten starten.
 - b) De personele inzet en de werkdruk zijn belangrijke factoren die vertragingen bij de start en tijdens de uitvoering van projecten in de hand hebben gewerkt. Samenhangend met de eerste conclusie hebben scholen erop gewezen dat het opzetten van projecten gedurende het schooljaar een goede planning van personele inzet sterk bemoeilijkt.
 - c) In een deel van de instellingen zijn afstemmingsproblemen, zowel intern als extern, een derde factor die tot vertraging hebben geleid.
- 2) Wat betreft de aansturing van en de controle op projecten en activiteiten is er in de meeste instellingen sprake van een planmatige of projectmatige aanpak. Activiteiten worden alleen bekostigd als er intern projectplannen worden ingediend.
Voor de aansturing van projecten wordt in het algemeen een stuurgroep of een projectleider aangesteld.
Interne tussentijdse controle, in de vorm van mondelinge of schriftelijke rapportage aan het bestuur of het management vindt in vrijwel alle instellingen plaats. In het hbo en met name bij de grotere instellingen is er een ontwikkeling geconstateerd naar meer regievoering op centraal niveau.
- 3) Om goede resultaten te kunnen boeken worden in de meeste instellingen externe deskundigen voor projecten aangetrokken. Dat gebeurt in vier op de vijf ROC's en vakscholen, nagenoeg in alle AOC's en in drie op vier LOB's. Bij de hogescholen is die informatie niet ingewonnen.

ROC's, AOC's en vakscholen

- Bijna een kwart van de instellingen verwacht dat alle projecten tijdig, dat wil zeggen begin juli 2002, afgerond zullen zijn en in iets minder dan de helft van de instellingen geldt voor de helft tot de meeste projecten. In één op de vijf instellingen is echter de verwachting dat de helft of meer dan de helft van de projecten vanwege opgelopen of nog op te lopen vertragingen na begin juli 2002 nog zullen doorlopen. In de AOC's lijken er minder problemen dan in de andere instellingen te zijn.

Belangrijke oorzaken voor vertragingen zijn:

- een te late start, met name vanwege het niet tijdig rond krijgen van de bemensing en vanwege interne en/of externe afstemmingsproblemen;
- een onderschatting van de omvang of duur van de werkzaamheden;
- een onderschatting van de weerbaarheid van de problematiek;
- problemen in de personele bezetting tijdens de looptijd van het project;
- organisatorische problemen in interne en externe afstemming.

- In de meeste instellingen is op alle of nagenoeg alle projecten een projectleider of een coördinator aangesteld en wordt het management of het College van Bestuur periodiek op de hoogte gehouden van de projectvoortgang. In enkele instellingen vindt een zo'n aansturing en controle niet plaats in de helft tot meer dan de helft van de projecten.
- Ruim driekwart van de instellingen heeft voor één of meer projecten externe deskundigen ingeschakeld. In instellingen die de verhouding tussen interne en externe medewerkers konden aangegeven (ongeveer de helft van de instellingen) was de verhouding op projecten gemiddeld 4:1. Wel zijn er grote onderlinge verschillen:

LOB's

- De meeste LOB's zullen er naar verwachting in slagen de met de impuls gelden geplande activiteiten tijdig af te ronden. In 12 LOB's lukt dat voor alle projecten, in 5 voor de meeste projecten. Eén LOB heeft aangegeven dat de meeste geplande activiteiten niet voor 1 juli 2002 zullen zijn afgerond.

Belangrijke oorzaken voor vertragingen zijn:

- een te late start,
- problemen in de personele bezetting;
- organisatorische problemen in de externe afstemming.
- In alle LOB's is er voor de meeste projecten een intern projectplan opgesteld en zijn op alle of bijna alle projecten projectleiders aangesteld. Tussentijdse verantwoording over de voortgang wordt afgelegd aan het management of aan de medewerker die intern is belast met de uitvoering van de impulsregeling.
- Door driekwart van de LOB's is aangegeven dat in één of meer projecten externe deskundigen bij de werkzaamheden zijn betrokken. Verhoudingsgewijs wordt veel gebruik gemaakt van externe deskundigen (gemiddeld 45 procent van de bemensing)

HBO

- De meeste projecten of activiteiten liggen op schema of er is sprake van een lichte vertraging. Dat geldt voor 70 procent van de instellingen. Forse vertragingen komen nauwelijks voor. Een kwart van de instellingen heeft overigens geen duidelijk zicht op de voortgang.

Als belangrijkste redenen voor vertraging zijn genoemd:

- personele bezetting waaronder werk- en tijdsdruk

(het late bekend worden van de regeling tijdens het reeds lopende studiejaar bemoeilijkt het tijds vrijroosteren van mensen die de activiteiten moeten gaan uitvoeren);

-een onderschatting van de omvang of duur van de werkzaamheden (te ambitieuze opzet);

-een onderschatting van de weerbaarheid van de problematiek.

- De meeste instellingen voeren alle activiteiten planmatig uit, een deel doet dat deels wel en deels niet en een aantal hogescholen volgt meer een ad hoc aanpak.
- Er is een ontwikkeling naar meer regievoering op centraal niveau. Met name bij de grotere instellingen wordt het beleid inzake de beroepskolom aangegrepen om zelf meer zicht te krijgen op de eigen activiteiten die rond de versterking van de beroepskolom worden uitgevoerd en daar meer samenhang in aan te brengen. Er zijn instellingen die een overkoepelend plan ontwikkelen. Na interne goedkeuring dient dit plan dan als kader voor het indienen van projectplannen vanuit de onderdelen van de organisatie. De projectplannen worden dan mede beoordeeld aan de hand van hun bijdrage aan de realisatie van de doelstellingen uit het overkoepelend plan. Iets minder dan de helft van de onderzochte hbo-instellingen probeert tot zo'n geïntegreerde aanpak te komen. Ruim de helft werkt daarentegen meer vanuit (tamelijk) losse activiteiten. In het algemeen proberen instellingen via allerlei manieren van interne monitoring zicht te houden op de voortgang van de activiteiten.

1 INLEIDING

Ter versterking van de beroepsonderwijskolom zijn door de centrale overheid extra financiële middelen ter beschikking gesteld voor het vmbo, mbo en hbo. In deze tussenrapportage wordt verslag gedaan van de voortgang van de monitoring van middelen voor de bve-sector en het hbo (inclusief het agrarisch onderwijs).

In deze inleiding gaan we kort in op de beleidsachtergrond inzake de versterking van de beroepsonderwijskolomgedachte. We schetsen globaal de regeling van de overheid waarmee de middelen worden aangereikt om deze gedachte in praktijk te brengen. Tenslotte presenteren we de hoofdvragen van de monitor en geven we kort aan op welke wijze de data zijn verzameld en geanalyseerd.

1.1 Beleidsachtergrond

Het karakter van onze samenleving en de economie waarop onze samenleving is gebaseerd is aan het veranderen. We bewegen ons van een maakeconomie naar een kennissamenleving. De Europese Raad van ministers heeft tijdens een bijeenkomst in 2000 te Lissabon de ambitie uitgesproken de Europese Unie uit te laten groeien tot de meest dynamische en competitieve regio in de wereld. De pijlers zijn: kennis, innovatie en sociale cohesie. Beroepsonderwijs en scholing staan voor de dubbele opdracht van kennisintensivering en versterking van de maatschappelijke samenhang.

Voor onderwijs en scholing hebben deze ontwikkelingen twee fundamentele gevolgen:

1. onderwijs en scholing, zeg maar kennisontwikkeling zijn niet meer gebonden aan een bepaalde periode in iemands leven, maar vormen een continu onderdeel van de levensloopbaan van een individu. Onderwijs en scholing worden meer gezien in het licht van het bevorderen van brede vakbekwaamheid, van employability, van een leven lang leren. De visie op de functie van beroepsonderwijs verandert: beroepsonderwijs wordt ook weer gezien als doorstroomonderwijs. Er ontstaat meer oog voor belemmeringen in de aansluiting tussen de verticale onderdelen van de beroepsonderwijskolom.
2. de kennissamenleving vraagt om mensen met een hogere opleiding ('opscholing'). De gangbare route naar hoger (beroeps)onderwijs loopt via het algemeen onderwijs (de koninklijke route). Het rekruteren van nóg meer hoger opgeleiden via deze route is een onmogelijke opgave. Vandaar dat er een tweede koninklijke weg ontstaat voor rekrutering van hoger opgeleiden: de route vmbo-mbo-hbo. Deze route staat thans opnieuw in de belangstelling. Ruimte voor kwalificatiewinst valt derhalve vooral via de beroepsonderwijskolom te behalen. In deze kolom moet 'beter' en 'meer' worden opgeleid. 'Beter' door het terugdringen van voortijdige, ongediplomeerde uitval en verkorting van leerwegen. 'Meer' door een qua volume toenemende doorstroom naar hogere opleidingen (Visser 2001).

De aansluiting binnen de beroepsonderwijskolom is nog niet optimaal. Volgens de commissie-Boekhoud ligt de hoofdoorzaak in het feit dat thans nog te zeer instellingen centraal staan en de (onderwijs)loopbaan van deelnemers daaraan ondergeschikt is. Volgens de commissie-Boekhoud moet de schoolloopbaan van deelnemers als uitgangspunt dienen en onderwijsinstellingen moeten dwars door de beroepskolom heen een passend aanbod doen. Het denken in loopbanen moet het institutionele denken vervangen.

Teneinde de kwalificatiewinst te bereiken heeft de commissie-Boekhoud een doorstroomagenda opgesteld. Om het uitgangspunt van het centraal stellen van de loopbaan van deelnemers te kunnen realiseren is een integrale benadering nodig bestaande uit de volgende aspecten:

- a. de vormgeving van loopbaanoriëntatie en begeleiding
- b. het competentiegerichter maken van het beroepsonderwijs door middel van uitnodigende, krachtige leeromgevingen binnen en buiten de school
- c. het realiseren van meer of minder geïntegreerde, longitudinale leerwegen binnen de beroepsonderwijskolom, waarvoor samenwerking tussen scholen een voorwaarde is
- d. samenwerking met het bedrijfsleven om aantrekkelijker beroepsonderwijs te ontwerpen.

Maatregelen gericht op het realiseren van deze aspecten moet volgens de commissie leiden tot 'kwalificatiewinst': een verbeterd intern, numeriek rendement plus een verhoogde doorstroom binnen de beroepsonderwijskolom.

1.2 Regeling bve-sector en hbo

Het gedachtegoed is door de landelijke overheid overgenomen en voor de bve-sector nader uitgewerkt in de Regeling impuls beroepsonderwijs voor instellingen 2001 en een regeling voor landelijke organen beroepsonderwijs.

In de regeling voor instellingen (ROC's en vakinstellingen) wordt gekozen voor de volgende vier thema's:

- a. het intensiveren van de voorlichting en begeleiding van de deelnemers die doorstromen en het ontwikkelen van een gezamenlijke visie op loopbaanoriëntatie en loopbaanleren met de bijbehorende instrumenten (portfolio, evc, assessment)
- b. het ontwikkelen van een gemeenschappelijke pedagogiek en didactiek voor het beroepsonderwijs
- c. het versterken van de programmatische aansluiting, door het loslaten van de strikte 1-op-1-relatie met de kwalificatiestructuur en de omslag te maken naar doorlopende leerwegen gebaseerd op (brede) competentieprofielen, met tussentijdse kwalificatiemomenten
- d. het versterken van de relatie met het bedrijfsleven, met name de kwaliteit van de beroepspraktijkvorming, de plek waar deelnemers een belangrijk deel van de onderwijsloopbaan in de beroepskolom doorbrengen.

Het beschikbare budget voor de ROC's en vakscholen bedraagt €17.697.429.

De impulsregeling voor de AOC's komt overeen met de regeling voor de ROC's en vakscholen. Op enkele punten zijn er verschillen in de uitvoering. In de eerste plaats zijn de middelen voor 2000 en 2001 in een keer uitgekeerd met een kleine aanvulling in 2001 (372.780 Euro). In de tweede plaats zijn in de impulsregeling voor de AOC's, uitgezonderd de gelden uit de regeling voor 2001 die volledig ten goede kwamen aan het mbo, de gelden bestemd voor zowel het vmbo als het mbo. In de derde plaats is door de AOC's een substantieel bedrag van de middelen (€2.144.497,-) gereserveerd voor gemeenschappelijke projecten die onder regie van de AOC-Raad worden uitgevoerd. Voorbeelden daarvan zijn: Ontwikkeling lesmateriaal KS2000+ en de ontwikkeling van leermiddelen landbouwbreed. In de vierde plaats is in de regeling voor de AOC's de aansluiting educatie – mbo buiten de regeling gelaten, omdat de AOC's geen sector educatie kennen. Het totaal beschikbare budget voor de AOC's voor 2000/2001 was €5.477.127,-, waarvan €3.298.982,- bestemd is voor het vmbo en €2.178.145,- voor het mbo. In 2001 is binnen de Impulsgelden €372.780,- ter beschikking gesteld voor het mbo groen.

In de regeling impuls beroepsonderwijs landelijke organen 2001 worden drie gebieden genoemd waarop de versterking van de beroepskolom kan geschieden:

1. de ontwikkeling van gemeenschappelijke kaders in de aansluiting vmbo-mbo onder regie van Vereniging Colo. De ontwikkeling van gemeenschappelijke kaders betreft een viertal verenigingsprojecten in de aansluiting vmbo-mbo en mbo-hbo, te weten:
 - 1.1 ontwikkelingsplan kwalificatiestructuur (fase 4): inrichting op basis van competenties
 - 1.2 gemeenschappelijke kaders aansluiting vmbo-bve
 - 1.3 gemeenschappelijke kaders aansluiting mbo-hbo
 - 1.4 beroepspraktijkvorming in de geïntegreerde benadering van de beroepskolom.
2. versterking van het werkend leren: landelijke organen moeten hier een belangrijke bijdrage leveren en zijn verantwoordelijk voor een kwantitatief en kwalitatief hoogwaardig aanbod aan bpv-plaatsen in de geïntegreerde benadering van de beroepskolom
3. aansluiting structuren: het oplossen van knelpunten die zich voordoen in de aansluiting van de structuren binnen de beroepskolom. Daarnaast is op dit moment een ontwikkeling naar competentiedenken gaande, de regeling biedt de mogelijkheid om eventuele knelpunten in de structuren, die deze omslag op korte termijn met zich meebrengt, op te lossen.

Op basis van de regeling 2001 is een bedrag van €3.630.242 beschikbaar. Ten behoeve van de realisatie van de gemeenschappelijke kaders door Vereniging Colo zijn voor 2001 nog extra middelen uit het herstructureringsfonds beschikbaar van €1.950.000.

Voor het hbo zijn de volgende drie beleidslijnen geformuleerd:

- a. het versterken van de doorstroom tussen mbo en hbo
- b. het verbeteren van de kwaliteit van de stages en duale trajecten
- c. het versterken van de positie van hbo-instellingen in de regionale kennisinfrastructuur.

Ten behoeve van de realisatie van deze beleidslijnen is in 2001 aan het budget van de hbo-instellingen een bedrag toegevoegd van €11.480.000.

1.3 Monitorvragen

De hoofdvragen van de monitoring luiden als volgt:

- op welke thema's/beleidslijnen inzake versterking van de beroepskolom en welke instroommomenten binnen de beroepskolom wordt door instellingen geïnvesteed?
- welke activiteiten ontplooiën instellingen om vorm te geven aan versterking van de beroepskolom dan wel welke activiteiten zijn ze voornemens te ontplooiën?
- welke producten leveren deze activiteiten op?
- welke samenwerkingsverbanden gaan instellingen aan om de versterking van de beroepskolom te bereiken en hoe functioneren deze verbanden?
- worden de beroepskolommiddelen planmatig ingezet?

De hoofdvragen vormen de leidraad voor de opzet van deze tussenrapportage.

1.4 Dataverzameling en -analyse

In de bve-sector is de rapportageprocedure als volgt. Per 1 december 2001 is door instellingen (ROC's en vakinstellingen) en landelijke organen beroepsonderwijs een format kwantitatieve en kwalitatieve doelstellingen opgeleverd. Via dit format wordt inzicht verkregen in aandachtsverdeling naar thema, activiteiten en producten en in samenwerkingsverbanden bedoeld om de beroepskolomgedachte te faciliteren. Met het tussenformat is nagegaan of er wijzigingen zijn opgetreden en is ingezoomd op de projectmatige aanpak van de activiteiten. Via het eindformat wordt inzicht verkregen of de (beoogde) activiteiten tot de gewenste resultaten hebben geleid, of de beoogde samenwerking tot stand is gekomen (en met welk resultaat) en hoe het is gelopen met de projectmatige uitvoering van de activiteiten.

Voor de AOC's gelden wat andere formats. Het door de AOC Raad ontwikkelde format kwantitatieve en kwalitatieve doelstellingen bijvoorbeeld vraagt om een specificatie op projectniveau. Er zijn met de AOC-Raad afspraken gemaakt om de vergelijking tussen ROC's/vakinstellingen enerzijds en AOC's anderzijds op belangrijke onderdelen te kunnen realiseren.

Voor de LOB's is gebruik gemaakt van vergelijkbare formats als voor de ROC's en vakscholen, maar aangepast aan de thematiek van de LOB's. Voor Colo is gebruik gemaakt van het zogenaamde plan van aanpak, waarin de projectactiviteiten zijn beschreven en een eigen tussentijdse rapportage.

Voor het hbo (inclusief groen hbo) geldt eveneens dat in een tussenrapport een beeld wordt geschetst van de voornemens, uitgangspunten en doelstellingen die de hogescholen zelf formuleren met betrekking tot de activiteiten voor de versterking van de beroepskolom. In november 2002 dient dan een beeld te worden geschetst van de mate waarin de in de tussenrapportage beschreven doelstellingen bereikt zijn.

In het hbo wordt niet gewerkt met formats, maar met telefonische interviews die in februari/maart 2002 zijn afgenomen (zo ook vanaf half augustus/september 2002)². Van elk interview is een verslag gemaakt dat aan de geïnterviewde ter becommentariëring is voorgelegd.

Voor het hbo zijn nog good practice studies voorzien. Het gaat dan om situaties waar de realisatie van de beroepskolomgedachte al behoorlijk is gevorderd. Deze studies moeten nog plaatsvinden.

De respons is in het algemeen zeer goed tot zeer goed te noemen. Het doelformat is van alle ROC's, van alle AOC's en van alle LOB's ontvangen. Van de vakscholen ontbrak één format.

Het tussentijdse format is van bijna alle instellingen ontvangen: 2 ROC's/vakscholen en 2 LOB's ontbraken. Alle AOC's hebben tijdig hun tussentijdse rapportage opgestuurd.

Bij ruim 80 procent van de hbo-instellingen is een interview afgenomen. Het is nog te vroeg om van een non-respons te kunnen spreken. Vanwege een latere start en de moeilijke bereikbaarheid van leden van het CvB of het management moeten een aantal afspraken nog worden gemaakt. Gegevens uit die interviews kunnen dan nog wel in de eindrapportage worden meegenomen. De resultaten uit de afgenomen en verwerkte interviews geven echter een goede doorsnee van de besteding van de impulsmiddelen in het hbo.

De meeste gegevens uit de formats zijn kwantitatief verwerkt en geanalyseerd. In het algemeen zijn eenvoudige statistische procedures toegepast, zoals frequentie-analyses en kruistabelanalyses.

² In het geval van het hbo was er vanuit gegaan dat de respondenten eenvoudig te benaderen zouden zijn via een lijst van contactpersonen voor de beroepskolom. Dit bleek niet het geval te zijn. Daarop is er vanuit CINOP eind januari ter attentie van de voorzitter van het College van Bestuur c.q. de Centrale Directie van alle 60 hogescholen (inclusief groen hbo) een brief verstuurd met het verzoek om de naam van een contactpersoon door te geven. In een aantal gevallen is er niet gereageerd, waarna contact is opgenomen met (het secretariaat van) het CvB/CD. Ook kwam het voor dat de opgegeven persoon vond niet de juiste contactpersoon te zijn en doorverwees naar een ander. In een aantal gevallen kon door verplichtingen elders slechts met veel moeite contact worden gelegd met de juiste contactpersoon. Dit alles leidt ertoe dat de aanvankelijke planning moet worden bijgesteld. Deze tussenrapportage is gebaseerd op 30 procent van de interviews.

2 INZET MIDDELEN TER VERSTERKING VAN DE BEROEPSKOLOM

2.1 ROC's en vakscholen

2.1.1 Aandacht voor thema's

De versterking van de beroepsonderwijskolom zal in belangrijke mate langs vier door de commissie-Boekhoud aangegeven hoofdlijnen moeten plaatsvinden. Dat zijn: 1) voorlichting en begeleiding, 2) de pedagogisch-didactische aanpak, 3) de programmatisch-inhoudelijke uitwerking en 4) de regionale samenwerking met het bedrijfsleven. Er is vanuit gegaan dat de scholen de ter beschikking gestelde middelen hoofdzakelijk op die vier thema's zullen inzetten. De regeling geeft scholen evenwel de ruimte om de versterking ook langs andere wegen te realiseren. In deze rapportage zijn de eigen keuzen ondergebracht onder thema 5.

De meeste van de 57 instellingen blijken activiteiten uit te voeren op vier van de hoofdthema's, terwijl een deel dat tevens doet op eigen gekozen thema's (thema 5). Met name bij vakscholen gaat het om twee of drie thema's. Zie Tabel 2.1 voor een overzicht. In Figuur 2.1 is te vinden welke percentages van de beroepskolommiddelen aan elk van de thema's worden besteed.

Tabel 2.1 Het aantal instellingen met projecten per thema

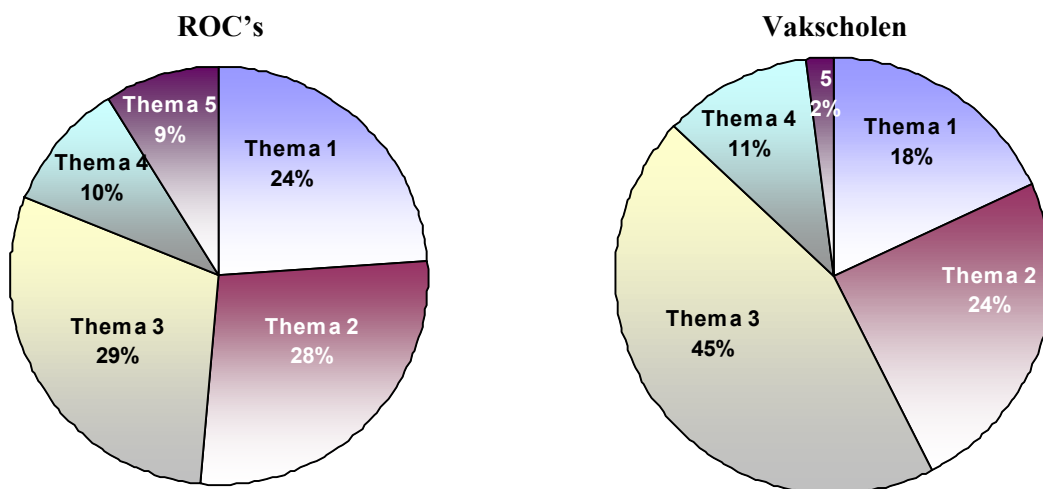
Instellingen	N	Thema 1		Thema 2		Thema 3		Thema 4		Thema 5*	
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
ROC's	43	42	97	43	100	43	100	33	77	25	58
Vakscholen	14	12	86	13	93	14	100	9	64	7	50
Totaal	57	54	95	56	98	57	100	42	74	32	56

*Door instellingen gekozen thema's

De meeste ROC's en vakscholen hebben projecten op thema 1, 2 en 3 en driekwart van de instellingen ontwikkelt met behulp van de extra middelen activiteiten om de samenwerking met het bedrijfsleven te verbeteren. Aan eigen thema's wordt door ruim de helft van instellingen gewerkt.

Een vergelijkbaar patroon zien we in besteding van de impuls gelden. Naar elk van de eerste drie thema's gaan meer middelen dan naar de twee laatste. Gemiddeld besteden de instellingen iets minder dan een kwart aan voorlichting en begeleiding (ruim 4 miljoen Euro) en ruim een kwart aan pedagogisch-didactische verbeteringen (4,7 miljoen Euro). Naar de programmatisch-inhoudelijke afstemming gaat bijna een derde van de middelen, in totaal 5,6 miljoen Euro. Aan de stimulering van de relaties met het bedrijfsleven en aan activiteiten op eigen thema's wordt rond de 10 procent van de middelen besteed. Per thema is dat ongeveer 1,5 miljoen.

Figuur 2.1 Verdeling middelen over de vijf thema's

In de ROC's gaat verhoudingsgewijs een iets groter deel van de middelen naar thema 1 dan in de vakscholen: 24 versus 18 procent. Ook voor thema 2 hebben ROC's een relatief groter deel van het budget uitgetrokken dan de vakscholen (28 versus 24 procent). De vakscholen zijn in vergelijking met de ROC's relatief meer bezig met programmatisch-inhoudelijke aanpassingen. Zo'n 45 procent van het budget van vakscholen gaat daar naar toe tegenover een kleine 30 procent van de middelen van de ROC's. In vergelijking met de vakscholen investeren ROC's weer iets meer in eigen thema's.

De motivering voor gemaakte keuzen

Een serieuze versterking van de beroepsonderwijskolom is alleen mogelijk als beoogde ontwikkelingen worden gedragen door de instellingen zelf. Een aanwijzing daarvoor is als die ontwikkelingen als missiestatement zijn opgenomen in het strategisch beleidsplan. Met name geldt dat voor de vernieuwing van een (beroepsgerichte) pedagogisch-didactische aanpak en voor inhoudelijk en programmatische aanpassing en afstemming tussen sectoren in de beroepsonderwijskolom.

Mede vanuit die gedachte is daarom aan de contactpersonen gevraagd of de met de impuls gelden gefinancierde projecten samenhangen met het onderwijsbeleid van de instelling en of ze een vervolg zijn op of aansluiten bij eerder in gang gezette ontwikkelingen in de eigen instelling. Nagegaan is hoeveel instellingen hun impuls gelden inzetten op een thema dat in het beleidsplan van de instellingen is opgenomen en waarop ze al eerder activiteiten hebben ontplooid. De resultaten zijn in Tabel 2.2 opgenomen.

Tabel 2.2 Instellingen waarin de activiteiten aansluiten op het strategisch beleidsplan:
resultaten uitgesplitst naar thema's

Redenen om projecten op te starten	Thema's				
	1 (n=54) %	2 (n=56) %	3 (n=57) %	4 (n=42) %	5* (n=32) %
Aansluiting bij prioriteiten strategisch beleidsplan	79	79	72	71	50
Aansluiting bij eerder in gang gezette ontwikkelingen	79	79	84	71	47
In gang gezet met impuls gelden	79	79	84	45	47
In gang gezet met eigen middelen	57	48	53	55	38
Completeert ontwikkelingen op andere aansluitingsmomenten	13	16	21	29	16

*Door instellingen gekozen thema's

In ongeveer driekwart van de instellingen hangt tenminste een deel van de activiteiten voor de drie eerste thema's samen met strategische beleidsplannen. Die verankering blijkt ook uit de aansluiting op eerder in gang gezette ontwikkelingen in de meeste instellingen, hetzij met eigen middelen hetzij met eerder toegekende impuls middelen.

Tabel 2.2 laat zien dat de meeste instellingen een duidelijke eigen verantwoordelijkheid op zich nemen om de beroepskolom te versterken. In bijna alle ROC's en vakscholen is tenminste een deel van de met impuls gelden bekostigde activiteiten een vervolg op eerder met eigen middelen gestarte ontwikkelingen of vult die bekostiging de eigen financiering van die activiteiten aan. Dat geldt voor 41 van de 43 ROC's en voor 13 van de 14 vakscholen.

De impuls gelden vervullen wel een belangrijke aanjagende functie. In vier op de vijf instellingen hebben de impuls middelen bijgedragen een versnelling, een verbreding of een uitdieping van de activiteiten. In de belronde is daar ook herhaaldelijk op gewezen. Om in het vernieuwingsproces voldoende vaart te kunnen blijven houden blijft die extra steun de komende jaren noodzakelijk, volgens diverse contactpersonen. Zoals we hieronder zullen zien zijn veel vernieuwingsactiviteiten pas in een begin- of tussenstadium van de innovatiecyclus.

Aan de keuze van activiteiten liggen ook andere motiveringen ten grondslag. In Tabel 2.3 zijn de belangrijkste opgenomen. Wat betreft projecten die onder de eerste drie thema's vallen (voorlichting en begeleiding, pedagogisch-didactische aansluiting en programmatische aansluiting) lijken vooral knelpunten en te verwachten kwalificatiewinst mede de keuze van projecten te hebben bepaald. Ook het draagvlak in de eigen organisatie en locale of regionale initiatieven zijn bepalende factoren geweest.

Tabel 2.3 De motivering voor de keuze van projecten: resultaten uitgesplitst naar thema's

Redenen om projecten op te starten	Thema's				
	1 (n=54) %	2 (n=56) %	3 (n=57) %	4 (n=42) %	5* (n=32) %
Te verwachten (hoge) kwalificatiewinst	69	54	60	31	41
Onderkende knelpunten	63	63	63	45	44
Voldoende draagvlak voor activiteiten in instelling	48	48	51	48	28
Voldoende beschikbare expertise in eigen instelling	43	34	42	38	28
Locale/regionale initiatieven	54	46	67	52	34
Aandacht landelijke overheid	33	39	44	41	25
Aandacht vanuit de Bve Raad	22	21	32	29	19

*Door instellingen gekozen thema's

2.1.2 Aandacht voor aansluitingsmomenten

De commissie-Boekhoud heeft erop gewezen dat de beroepsonderwijskolom over de hele verticale as versterking behoeft. Het is derhalve belangrijk inzicht te hebben in hoeverre activiteiten en projecten ook die hele kolom dekken. Met andere woorden: is er een goede spreiding van de middelen over de diverse aansluitingsmomenten of gaat er naar bepaalde punten meer aandacht uit dan naar andere. De vier (vijf) aansluitingsmomenten waar het om gaat zijn:

- de aansluiting vmbo - mbo met een verdere differentiatie naar de vooropleiding (smal: instroom op niveau 1 en 2 en breed instroom op niveau 3 en 4);
- de aansluiting educatie – mbo;
- de aansluiting binnen het mbo tussen niveau 1 en 2 naar niveau 3 en 4;
- de aansluiting mbo – hbo.

Tabel 2.4 toont het aantal instellingen dat per aansluitingsmoment impuls gelden inzet. De budgettaire verdeling is in Figuur 2.2 weergegeven.

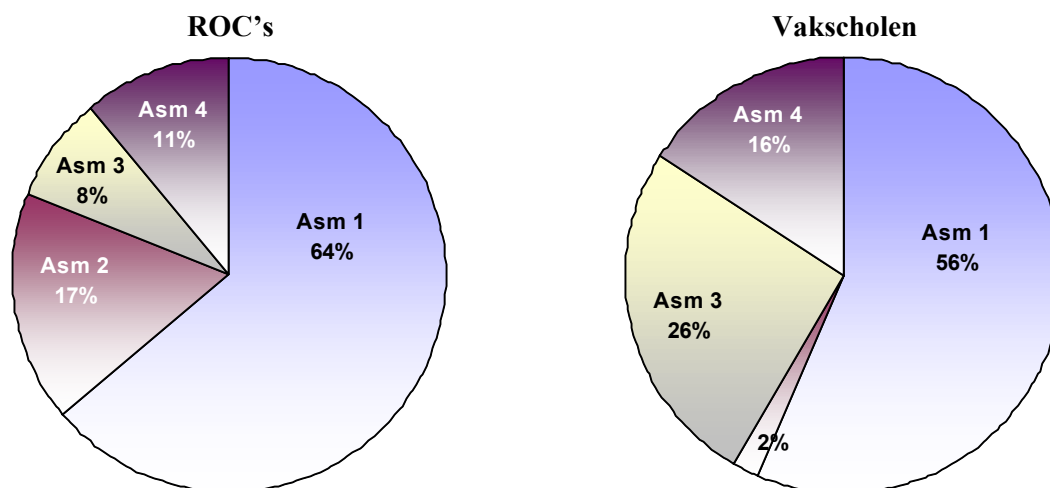
Tabel 2.4 Het aantal instellingen met projecten gericht op de aansluitingsmomenten

Instellingen	N	Aansluitingsmomenten									
		vmbo-mbo smal		vmbo-mbo breed		educatie- mbo		niveau1/2 niveau 3/4		mbo3/4 - hbo	
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
ROC's	43	37	86	42	98	35	81	26	61	34	79
vakscholen	14	7	50	13	93	2	14	11	80	9	64
Totaal	57	44	77	55	97	37	65	37	65	43	75

In de ROC's en de vakscholen gaat vooralsnog de meeste aandacht uit naar de overgang van v(m)bo naar mbo: alle instellingen zetten impuls gelden in om de beroepsonderwijskolom op dat punt te versterken. Nagenoeg alle instellingen doen dat voor de brede aansluiting, terwijl zo'n driekwart van de instellingen de overgang van vmbo naar mbo niveau 1 en 2 probeert te verbeteren. Dat laatste is in het algemeen meer te zien in ROC's dan in vakscholen.

Die concentratie aan de onderkant van de beroepsonderwijskolom vinden we ook terug in de besteding van de impuls gelden. Ruim 60 procent van de toegekende middelen gaat naar activiteiten en projecten die de doorstroom op dat punt moeten helpen verbeteren. In ROC's is dat percentage iets hoger dan in vakscholen.

Figuur 2.2 Verdeling middelen over de vier aansluitmomenten (Asm)

Asm 1=vmbo - mbo; Asm 2=educatie - mbo; Asm 3=mbo1/2 – mbo3/4; Asm 4=mbo – hbo.

Voor de doorstroom van de educatie naar het mbo zetten vooral de ROC's extra middelen in. Ruim 80 procent van de ROC's doet dat. In de vakscholen gebeurt dat niet of nauwelijks. Ook in de besteding van de budgetten komt dat verschil tot uiting. Hoewel de meeste ROC's zich bezig houden met de aansluiting educatie - mbo, is daarvoor een geringer budget uitgetrokken dan voor de aansluiting met het vmbo. Minder dan 20 procent van de impuls gelden komt ten goede aan activiteiten bedoeld voor de overgang van educatie naar niveau 1 en 2. Rekening houdend met een veel geringere instroom vanuit de educatie dan vanuit het vmbo, wordt aan dat aansluitingsmoment toch relatief veel aandacht besteed door ROC's.

Vakscholen concentreren zich in vergelijking met de ROC's iets vaker op de interne aansluitingen. Dat is af te lezen uit zowel het percentage instellingen met activiteiten op dit aansluitingspunt (80 om 61 procent) alsook uit het gemiddeld bestede budget (26 om 8 procent).

Voor de aansluiting aan de bovenkant van de beroepsonderwijskolom (mbo – hbo) heeft driekwart van instellingen activiteiten en projecten opgezet. Het gaat relatief gezien om iets meer ROC's dan vakscholen. De vakscholen besteden echter gemiddeld genomen wel een iets groter deel van de toegekende impuls gelden om de afstemming met het hbo te verbeteren.

De geringere aandacht voor aansluitingen aan de bovenkant van de onderwijskolom zien we ook terug in de besteding van de budgetten. Voor de aansluiting mbo – hbo is een vijfde van het bedrag uitgetrokken dat aan de onderkant van de beroepskolom wordt ingezet. Een vertegenwoordiger uit het hbo merkte in een interview ook op dat ROC's veel moeite lijken te hebben, in ieder geval veel meer dan hogescholen, om gelden te alloceren voor de afstemmingsactiviteiten van het mbo met het hbo.

2.1.3 Thema's en aansluitingsmomenten

De instellingen konden aangeven voor welke thema's ze op elk van de vijf aansluitingsmomenten activiteiten of projecten uitvoerden. De resultaten zijn hieronder in Tabel 2.5 opgenomen.

Tabel 2.5 Het aantal instellingen met projecten op thema's per aansluitingsmoment

Thema	N	Aansluitingsmomenten									
		vmbo-mbo smal		vmbo-mbo breed		educatie- mbo		niveau1/2 niveau 3/4		mbo3/4 - hbo	
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Voorlichting / begeleiding	54	38	70	49	91	30	56	31	57	36	67
Pedagogiek-didactiek	56	40	71	50	89	30	54	30	54	33	59
Programma/inhoud	57	39	68	51	90	34	60	32	56	40	70
Relatie met bedrijven	42	30	71	28	67	13	31	15	36	13	31
Eigen thema	32	15	47	21	66	12	38	13	41	12	38

Gelet op eerdere resultaten is het niet verrassend dat over het geheel genomen relatief veel aandacht uitgaat naar de doorstroom vmbo – mbo door het verbeteren van de voorlichting en begeleiding, de pedagogisch-didactische en op programmatisch-inhoudelijke aansluiting. Wat betreft de doorstroom naar niveau 1 en 2 doet ongeveer 70 procent van de instellingen iets op die thema's en wat betreft de doorstroom naar niveau 3 en 4 bijna alle instellingen.

Voor verbeteringen in de aansluiting met het hbo zijn op elk van de drie eerste thema's duidelijk minder instellingen actief, in ieder geval als het gaat om de besteding van de impulsmiddelen. Gemiddeld zijn het ongeveer 15 instellingen minder dan voor de aansluiting aan de onderkant.

Tussentijdse wijzigingen

Door één instelling zijn in de tussentijdse rapportage wijzigingen gemeld in de uitvoering van de projecten. Het lijkt eerder te gaan om definitieve wijzigingen dan feitelijke veranderingen in de thematiek. Door die instelling is aangegeven, dat de pedagogisch-didactische aansluiting tussen niveau 2 en 3 en niveau 3 en 4 binnen het mbo geen onderwerp van het impulsproject is. Als reden is opgegeven dat de definitie van kwalificatiewinst in de Regeling Impuls Beroepsonderwijs niet aansluit bij definities zoals die binnen de projecten van het ROC worden gehanteerd.

2.1.4 De reikwijdte van projecten

Het beroepsonderwijs kent een groot aantal opleidingen die weer geclusterd zijn in sectoren of units. Een belangrijke vraag is dan ook op welk niveau activiteiten en projecten plaatsvinden. Aan de ene kant kan het gaan om activiteiten die slechts een beperkte reikwijdte hebben, dat wil zeggen alleen van belang zijn voor een of enkele opleidingen, aan de andere kant kan het ook gaan om activiteiten die instellingsbreed waarde hebben voor de versterking van de beroepskolom. In het eerste geval moet onder andere worden gedacht aan projecten gericht op de programmatisch-inhoudelijke afstemming

van curricula. In het tweede geval valt te denken aan projecten gericht op het verbeteren van de studiehouding van cursisten of projecten gericht op het gebruik van de portfoliomethode. In het doelformaat is aan de instellingen gevraagd aan te geven of projecten instellingsbreed (met betekenis voor alle opleidingen) dan wel op unitniveau (of opleidingsniveau) worden uitgevoerd. Omdat het onderscheid voor vakscholen niet geldt, zijn in Tabel 2.6 alleen de resultaten voor de ROC's opgenomen.

Tabel 2.6 De reikwijdte van projecten

Thema	N	Niveau van de projecten					
		instellings-niveau		unit-niveau		anders	
		n	%	n	%	n	%
1 Voorlichting/begeleiding	42	32	76	25	60	15	36
2 Pedagogiek-didactiek	43	28	65	26	61	19	44
3 Programma/inhoud	43	27	63	28	65	15	35
4 Relatie met bedrijven	33	20	61	20	61	12	36
5 Eigen thema	25	14	56	10	40	9	36

Het aantal ROC's dat projecten op instellingsniveau uitvoert loopt voor de diverse thema's uiteen van 14 tot 32. Wellicht niet zo verwonderlijk is het aantal het grootst voor het thema voorlichting en begeleiding. Behalve voor voorlichting en begeleiding verschilt dat beeld niet voor de activiteiten die op unitniveau worden uitgevoerd. De projecten van de vakscholen zijn in het algemeen van belang voor de hele instelling.

Tussentijdse wijzigingen

Een achttal instellingen heeft tussentijds melding gemaakt van wijzigingen ten aanzien van het niveau waarop projecten worden uitgevoerd. Het bleek vooral te gaan om een verbreding of uitbreiding van activiteiten naar andere sectoren, waarbij zes van de acht wijzigingen betrekking hadden op de pedagogisch-didactische of de programmatisch-inhoudelijke afstemming. De opgegeven wijzigingen van een paar instellingen hadden geen betrekking op dit punt (bijv. bespreken van plannen voor nieuwe schooljaar).

2.1.5 Doelstellingen projecten: activiteiten en opbrengsten

In deze paragraaf wordt concreter ingegaan op de aard en inhoud van de activiteiten en op de te leveren producten. Een specificatie daarvan wordt voor elk van de thema's gegeven.

Voorlichting en begeleiding

Bij voorlichting en begeleiding wordt een onderscheid gemaakt in diensten, de ontwikkeling van instrumenten, de implementatie ervan en overige activiteiten. Als belangrijke instrumenten die kunnen worden opgeleverd zijn genoemd: evc, portfolio, assessment en het Leerling-dossier. Tabel 2.7a en 2.7b tonen de resultaten.

Tabel 2.7a Voorlichting en begeleiding: Activiteiten en producten

Activiteit / Product (N=54)	Ja	
	N	%
Diensten	26	48
Ontwikkeling instrumenten	46	85
Implementatie instrumenten	37	69
Oplevering instrumenten/producten	49	91

Tabel 2.7b Voorlichting en begeleiding: Activiteiten en producten

Instrument	N	Activiteit					
		ontwikke- ling		imple- menteren		opleveren product	
		n	%	n	%	n	%
evc	54	30	56	21	39	26	48
Portfolio	54	36	67	28	52	38	70
Assessment	54	33	61	23	43	27	50
Leerling-dossier	54	34	63	27	50	35	65

Het blijkt dat de meeste instellingen zich bezighouden met het ontwikkelen van instrumenten of producten: bijna 90 procent van de instellingen heeft aangekondigd concrete producten op te leveren. Hoewel de verschillen niet heel groot zijn, krijgt het portfolio de meeste en evc de minste aandacht. Het gaat nog wat vaker om de ontwikkeling van instrumenten dan om de implementatie ervan.

Tussentijdse wijzigingen

Vier van de 54 scholen hebben een tussentijdse wijziging gemeld ten aanzien van de uitvoering van de activiteiten en drie scholen ten aanzien van het opleveren van producten.

De pedagogisch-didactische aansluiting

Bij dit thema wordt een onderscheid gemaakt tussen verkenningen, ontwikkeling van een visie en overige activiteiten. Producten die kunnen worden opgeleverd zijn: de uitkomsten van pedagogisch-didactische analyses, de neerslag van de visie op de pedagogisch-didactische aanpak, een analysemodel om de pedagogisch-didactische situatie in kaart te brengen en onderwijsleermiddelen.

Tabel 2.8 Pedagogisch-didactische aansluiting: Activiteiten en producten

Activiteit / Product (N=56)	Ja	
	n	%
Verkenning	46	82
Visieontwikkeling	42	75
Overig	21	38
Oplevering instrumenten/producten	46	82

Vier van de vijf instellingen richten zich in een of meer projecten op een verkenning van een nieuwe, voor het beroepsonderwijs geëigende pedagogisch-didactische aanpak. Een daarop voortbouwende activiteit, het ontwikkelen van een visie voor een eigen pedagogiek en didactiek is terug te vinden in de projecten van driekwart van de instellingen.

Voor de meeste instellingen zijn de uitkomsten van de twee hierboven genoemde activiteiten ook de op te leveren producten. Ongeveer tweederde van de instellingen die verkenningen uitvoeren hebben een analyse van de pedagogisch-didactische aanpak als concreet resultaat op het oog, voor een vergelijkbaar aantal instellingen is het product een visie op die aanpak. Een analysemodel om belangrijke zaken in een nieuwe pedagogisch-didactische praktijk in kaart te kunnen brengen is het doel van iets minder dan de helft van de instellingen dat zich met dat thema bezighoudt. Voor een zelfde aantal instellingen gaat het om leermiddelen als eindproduct.

Tussentijdse wijzigingen

Vijf van de 56 scholen hebben een tussentijdse wijziging gemeld in de uitvoering van de activiteiten en drie scholen hebben dat gedaan ten aanzien van het opleveren van producten.

De programmatisch-inhoudelijke aansluiting

Hier gaat het voornamelijk om het opsporen van overlap in programma's resulterend in vrijstellingen en het afstemmen van programma's in aansluitende sectoren van de beroepsonderwijskolom. Op te leveren producten op dit terrein zijn: verbeterde of ingekorte opleidingsroutes, doorlopende leerlijnen en evc en portfolio.

Tabel 2.9 Programmatische aansluiting: Activiteiten en producten

Activiteit / Product (N=57)	Ja	
	n	%
Nagaan van overlap (vrijstellingen)	46	81
Afstemming van programma's	50	88
Overig	24	42
Oplevering producten	53	93

Alle ROC's en vakscholen hebben in het kader van de impulsregeling 2001 op dit thema projecten lopen. Vier op de vijf instellingen zoeken naar overlap in programma's en een iets groter aantal is bezig opleidingen uit verschillende sectoren van de verticale beroepskolom inhoudelijk op elkaar afstemmen.

Bijna alle instellingen hebben concrete producten als eindresultaat gepland. In vier van de vijf instellingen moeten beter op elkaar afgestemde programma's (opleidingsroutes) worden opgeleverd en driekwart van de instellingen hoopt doorlopende leerlijnen te kunnen vaststellen.

Tussentijdse wijzigingen

Door vier instellingen zijn tussentijds wijzigingen ten aanzien van activiteiten en/of producten opgegeven.

Relatie met het bedrijfsleven

Projecten die de relatie van het beroepsonderwijs met het bedrijfsleven in de regio moeten verbeteren en versterken kunnen betrekking hebben op het ontwikkelen van een visie op die relatie, het opbouwen van netwerken en het ontwikkelen van praktijkleerplaatsen. Concrete producten zijn: analysemodellen om de relatie van het beroepsonderwijs met het bedrijfsleven in een regio te beschrijven en hulpmiddelen om relaties met het bedrijfsleven op te bouwen en/of te beheren.

Tabel 2.10 Relatie bedrijfsleven: Activiteiten en producten

Activiteit / Product (N=42)	Ja	
	n	%
Ontwikkelen van een visie	24	57
Op- en uitbouwen van netwerken	37	88
Ontwikkelen van praktijkleerplaatsen	27	64
Overig	12	29
Oplevering producten	32	76

Van de 42 ROC's en vakscholen met projecten op dit thema is 90 procent bezig met het opbouwen van netwerken, terwijl ruim de helft mede met inzet van impuls gelden een visie op de relatie met het bedrijfsleven ontwikkelt, zoals het nagaan van mogelijkheden voor duale trajecten.

Driekwart van de instellingen die op dit punt impuls gelden inzetten, wil concrete resultaten opleveren: 16 instellingen komen met een analysemodel, 23 instellingen maken hulpmiddelen om relaties op te bouwen of te beheren en 17 instellingen zijn bezig met andersoortige producten.

Tussentijdse wijzigingen

Twee instellingen hebben een tussentijdse wijziging in hun planning aangekondigd.

2.1.6 Ontwikkelingen geplaatst in de innovatiecyclus

Een bijdrage van vernieuwingsactiviteiten aan de doorstroom en het rendement (kwalificatiewinst) is te verwachten als die vernieuwingen (breed) zijn geïmplementeerd. Vernieuwingseffecten worden veelal pas zichtbaar in de slotfase van de innovatiecyclus. Door de activiteiten en projecten te plaatsen in die cyclus is in te schatten wanneer kwalificatiewinst te verwachten is en wordt zichtbaar welke inspanningen nog moeten worden geleverd voordat het zover is.

In Tabel 2.11 zijn voor elk van de thema's de scholen in de innovatiecyclus gezet. Omdat scholen meerdere activiteiten en projecten per thema kunnen uitvoeren, komen ze per thema soms in verschillende fasen voor.

Tabel 2.11 Instellingen met activiteiten in verschillende fasen van de innovatiecyclus

Fasen in de innovatiecyclus	Thema's				
	1 (n=54) %	2 (n=56) %	3 (n=57) %	4 (n=42) %	5* (n=32) %
Ideevorming: visieontwikkeling / concretisering visie	44	57	42	55	25
Creëren van draagvlak / netwerkvorming	56	64	61	69	41
Ontwerpfase: opstellen criteria/analysemodel; maken herontwerp	52	57	63	45	34
Ontwikkelfase: het maken van instrumenten / leermiddelen	57	52	60	26	25
Testfase: uitproberen / uittesten in de praktijk	59	34	37	21	13
Implementatie: brede invoering	24	16	19	17	9
Opname in kwaliteitszorgcyclus: evaluatie en consolidatie	15	7	9	10	3

*Door instellingen gekozen thema's

Duidelijk wordt, dat op alle vijf de thema's veel activiteiten en projecten nog in de beginfasen van de innovatiecyclus moeten worden gesitueerd. Wat betreft verbeteringen in de voorlichting en in de begeleiding zijn de scholen het verst gevorderd. In een kleine 60 procent van de instellingen bevinden de activiteiten of de toepassing van producten zich in de testfase en in bijna een kwart van de instellingen wordt een deel van de vernieuwingen op dat terrein geïmplementeerd.

Voor de pedagogisch-didactische en de programmatisch-inhoudelijke afstemming en vernieuwing (thema 2 en 3) is het aantal scholen met projecten in die twee laatste fasen van de cyclus duidelijk geringer. Het betreft respectievelijk iets meer dan een derde en iets minder dan 20 procent van de instellingen.

Met betrekking tot de verbetering van de kennisinfrastructuur (relatie met bedrijfsleven) en de eigen thema's zijn niet alleen minder scholen actief, het ontwikkelingsstadium waarin vernieuwingen zich bevinden ligt nog meer dan bij de andere thema's aan het begin van de innovatiecyclus.

Uit die gegevens is af te leiden dat grootschalige effecten op de kwalificatiewinst op korte termijn, dat wil zeggen in 2002, nog niet zijn te verwachten. Om dat te bereiken zal de komende jaren verder voortgebouwd moeten worden op de ontwikkelingen die in gang zijn gezet.

2.2 AOC's

2.2.1 Inleiding

Zoals in paragraaf 1.2 is aangegeven verschilt de impulsregeling voor de AOC's op een aantal punten van de regeling voor de ROC's en vakscholen. In de eerste plaats zijn de middelen voor 2000 en 2001 in een keer uitgekeerd met een kleine aanvulling in 2001. In de tweede plaats zijn in de impulsregeling voor de AOC's, uitgezonderd de gelden uit de regeling voor 2001 die volledig ten goede kwamen aan het mbo, de gelden bestemd voor zowel het vmbo als het mbo. In de derde plaats is door de AOC's een substantieel bedrag van de middelen gereserveerd voor gemeenschappelijke projecten die onder regie van de AOC-Raad worden uitgevoerd. Voorbeelden daarvan zijn: Ontwikkeling lesmateriaal KS2000+ en de ontwikkeling van leermiddelen landbouwbreed. In de vierde plaats is in de regeling voor de AOC's de aansluiting educatie – mbo buiten de regeling gelaten, omdat de AOC's geen sector educatie kennen.

De overzichten in dit en ook in de andere hoofdstukken hebben betrekking op alle impulsmiddelen voor de AOC's, zowel het vmbo- als het mbo-deel. Het was niet mogelijk het vmbo-deel in de meeste analyses te onderscheiden.

Verder moet erop worden gewezen dat regeling in de AOC's met een eigen, op onderdelen afwijkend format is gemonitord. Dat is niet op het geaggregeerde niveau van de instelling gebeurd, zoals bij ROC's en vakscholen, maar op projectniveau. De formats van de AOC's kenden bovendien niet de thematische indeling zoals die bij de ROC's en vakscholen is gehanteerd. De AOC's hebben wel het zogenaamde doelformat ingevuld. Daarin is echter zowel de besteding van de middelen voor 2000 als die voor 2001 verantwoord. Vanwege het geringe bedrag zijn die middelen voor 2001 grotendeels besteed aan uitbreiding van lopende projecten. Daardoor is het doelformat als het ware achteraf ingevuld voor reeds lopende projecten. Op basis van de ervaringen met het invullen van het op de regeling voor ROC's en vakscholen geënte format is voor de verdere monitoring afgezien van het gebruik van die formats (tussenformat en nog in te vullen eindformat). In plaats daarvan wordt gebruik gemaakt van de formats die voor de AOC's zijn ontwikkeld.

Bij het lezen en interpreteren van de resultaten voor de AOC's zal met de hierboven aangegeven verschillen in zowel de impulsregeling zelf als in de wijze waarop die is gemonitord, rekening moeten worden gehouden.

2.2.2 De aandacht voor thema's

De 12 AOC's hebben hun lopende projecten beschreven in het doelformat. Daarvoor is de eigen thematische indeling vertaald naar de vier thema's die in het doelformat zijn gebruikt. Die zijn: 1) voorlichting en begeleiding, 2) de pedagogisch-didactische aanpak, 3) de programmatisch-inhoudelijke uitwerking en 4) de regionale samenwerking met het bedrijfsleven. Scholen konden ook

op eigen gekozen thema's projecten uitvoeren (aangegeven als thema 5). Tabel 2.12 laat zien hoeveel AOC's op elk van de thema's actief zijn. In Figuur 2.3 is de verdeling van het beschikbare budget over de vijf thema's weergegeven.

Tabel 2.12 Het aantal AOC's met projecten per thema

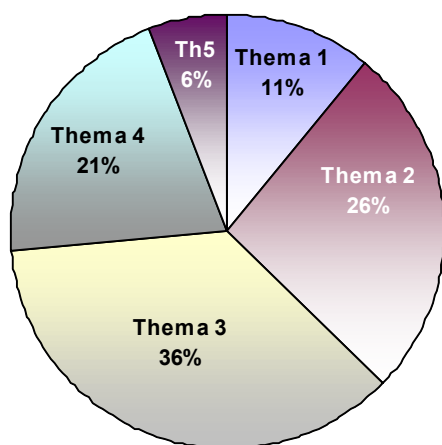
Instellingen	N	Thema1		Thema 2		Thema 3		Thema 4		Thema 5*	
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
AOC's	12	8	67	10	83	11	92	7	58	3	25

*Door instellingen gekozen thema's

Op alle vier de hoofdthema's lopen projecten, maar dat is niet in alle AOC's het geval. Eén AOC zet impuls gelden voor activiteiten op één thema in, drie AOC's doen dat op twee thema's en eenzelfde aantal op drie thema's. Vijf AOC's zijn actief op alle vier de thema's.

Vrijwel alle AOC's zetten de impuls gelden in voor pedagogisch-didactische en programmatische aanpassingen. Voor de versterking van de relaties met het bedrijfsleven hebben 6 AOC's projecten lopen en besteed één AOC enige, maar nauwelijks substantiële aandacht aan dit thema. Drie AOC's konden enkele projecten niet onder de vier hoofdthema's onderbrengen; zij voeren ook projecten uit op een eigen thema.

Figuur 2.3 Verdeling impuls middelen over de vier thema's in AOC's

Van 11 van de 12 AOC's zijn gegevens beschikbaar om de verdeling van impuls gelden over de thema's te bepalen. Figuur 2.3 laat voor die AOC's zien welk deel van de impuls gelden gemiddeld per thema is ingezet.

In vergelijking met de ROC's en vakscholen gaat bij de AOC's een duidelijk geringer deel van de beschikbare middelen (11 procent) naar projecten gericht op de verbetering van de voorlichting en begeleiding. Dat heeft ongetwijfeld te maken met het sectorale karakter van de AOC's en het vaak onder één dak hebben van de vmbo- en mbo-opleidingen.

Het grootste deel van de middelen, ruim een derde, gaat naar verbeteringen in de programmatisch-inhoudelijke afstemming van opleidingen. Gemiddeld wordt ruim 20 procent van het budget besteed

aan het versterken van de relaties met het bedrijfsleven. Dat is twee keer zoveel als voor voorlichting en begeleiding, terwijl er slechts 6 AOC's actief zijn. Het beeld wordt hier enigszins vertekend, omdat één AOC alle middelen voor dit thema heeft ingezet.

Het gemiddelde percentage van de impuls gelden dat per AOC wordt besteed aan thema 2 en 3 (respectievelijk 26 en 36 procent) is hoger dan het gemiddelde dat wordt ingezet op thema 4 (21 procent), en aanzienlijk hoger dan de inzet op het eerste thema (11 procent).

2.2.3 Aandacht voor aansluitingsmomenten

Net zoals dat bij de ROC's en vakscholen is gebeurd, kan ook bij de AOC's worden gekeken hoe de aandacht is verdeeld over de vier aansluitingsmomenten. Die aansluitingsmomenten zijn:

- 1) vmbo - mbo met een verdere differentiatie naar het niveau van de vooropleiding;
- 2) mbo niveau 1 en 2 - niveau 3 en 4;
- 3) mbo - hbo.

Tabel 2.13 toont het aantal instellingen dat per aansluitingsmoment impuls gelden inzet. De budgettaire verdeling is in Figuur 2.4 weergegeven.

Tabel 2.13 Het aantal AOC's met projecten gericht op de aansluitingsmomenten

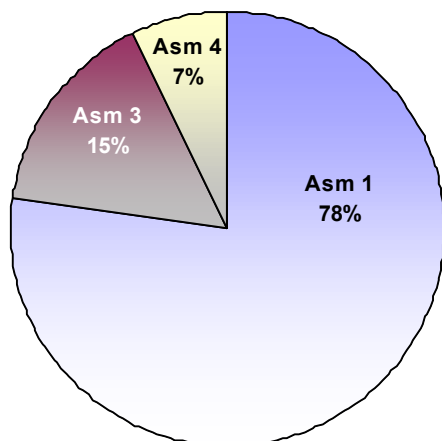
Instellingen	N	Aansluitingsmomenten							
		vmbo-mbo smal		vmbo-mbo breed		niveau1/2 niveau 3/4		mbo3/4 - hbo	
		n	%	n	%	n	%	n	%
AOC's	12	10	83	10	83	8	67	4	33

Elf AOC's voeren projecten uit die voor een betere afstemming van het vmbo op het mbo moeten zorgen. Daarbij heeft de aansluiting naar mbo niveau 1 of 2 de aandacht van evenveel instellingen als de aansluiting naar mbo niveau 3 en 4. Opvallend is het geringe aantal AOC's dat impuls gelden inzet voor de verbetering van de aansluiting met het hbo. In vergelijking met de ROC's en de vakscholen is dat percentage ruim de helft minder.

De verdeling van de beschikbare impuls middelen over de aansluitingsmomenten kon voor 10 van de 12 AOC's worden bepaald. Gegevens van twee AOC's ontbraken op dit punt. In de verdeling is geen onderscheid gemaakt naar de differentiatie in de aansluiting vmbo - mbo.

In de 10 AOC's gaat ruim driekwart van de middelen naar projecten die de aansluiting en afstemming aan de onderkant van de beroepskolom moeten verbeteren. Deels is dat te verklaren uit de verschillen in het aantal AOC's met projecten op de diverse aansluitingsmomenten. Maar ook bij AOC's die de middelen voor meer aansluitingsmomenten inzetten (in totaal 7 AOC's), ligt de nadruk op de overgang vmbo - mbo. Bij die AOC's gaat zo'n tweederde van de middelen naar de onderkant van de beroepskolom.

Figuur 2.4 Inzet middelen voor aansluitingsmomenten

Asm 1=vmbo - mbo; Asm 3= mbo1/2 – mbo3/4; Asm 4=mbo – hbo.

Voor de bovenkant van de beroepskolom (de aansluiting mbo - hbo) is maar een gering deel van de impulsgelden uit 2000 en 2001 ingezet: minder dan 10 procent.

Die verhoudingsgewijs geringe aandacht voor de bovenkant van de beroepskolom is enigszins vertekend, omdat in de weergave van de bestedingen ook het vmbo deel is meegenomen (zie paragraaf 2.2.1).

2.2.4 Thema's en aansluitingsmomenten

De AOC's konden aangeven voor welke thema's ze op elk van de vijf aansluitingsmomenten activiteiten of projecten uitvoeren. De resultaten zijn hieronder in Tabel 2.14 opgenomen.

De combinatie van thema's en aansluitingsmomenten komt overeen met de afzonderlijke patronen. AOC's die met de impulsgelden activiteiten ontplooiën voor de aansluiting vmbo – mbo doen dat vooral op het tweede en derde thema.

Van de vier AOC's die projecten uitvoeren die de aansluiting met het hbo moeten bevorderen, doen drie van de in totaal vier op dat terrein actieve AOC's dat op het derde thema, de programmatisch-inhoudelijke aansluiting.

Tabel 2.14 Het aantal AOC's met projecten op thema's per aansluitingsmoment

Thema	N	Aansluitingsmomenten							
		vmbo-mbo smal		vmbo-mbo breed		niveau1/2 niveau 3/4		mbo3/4 - hbo	
		n	%	n	%	n	%	N	%
1 Voorlichting / begeleiding	8	6	75	6	75	4	50	2	25
2 Pedagogiek-didactiek	10	6	60	10	100	7	70	2	20
3 Programma/inhoud	11	7	64	8	73	9	82	3	27
4 Relatie met bedrijven	7	3	43	3	43	4	57	2	29
5 Eigen thema	3	1	33	1	33				

2.2.5 Doelstellingen projecten: activiteiten en opbrengsten

In deze paragraaf worden de aard en inhoud van de activiteiten en de op te leveren producten beschreven. Ook hier is bij de interpretatie een zeker voorbehoud op zijn plaats, omdat de AOC's de activiteiten en producten achteraf in een andere thematische indeling moesten plaatsen.

Voorlichting en begeleiding

Activiteiten kunnen zijn gericht op het leveren van diensten, de ontwikkeling en implementatie van instrumenten en overige activiteiten. Instrumenten kunnen zijn evc, portfolio, assessment en het Leerling-dossier. Tabel 2.15a en 2.15b tonen de resultaten.

Drie van de 8 AOC's die de impulsmiddelen inzetten op het thema Voorlichting en begeleiding breiden daarmee de dienstverlening uit naar cursisten. Met het ontwikkelen en het implementeren van nieuwe instrumenten houden 6 van de 8 AOC's zich bezig. Assessment krijgt daarbij de minste aandacht.

Tabel 2.15a Voorlichting en begeleiding: Activiteiten en producten

Activiteit / Product (N=8)	Ja	
	n	%
Diensten	3	25
Ontwikkeling instrumenten	6	75
Implementatie instrumenten	6	75
Oplevering instrumenten/producten	6	75

Tabel 2.15b Voorlichting en begeleiding: Activiteiten en producten

Instrument	N	Activiteit					
		ontwikke- ling		imple- menteren		opleveren product	
		n	%	n	%	n	%
evc	8	3	38	3	38	1	13
Portfolio	8	3	38	3	38	3	38
Assessment	8	1	13	1	13	1	13
Leerling-dossier	8	4	50	3	38	4	50

De pedagogisch-didactische aansluiting

Bij dit thema is onderscheid gemaakt tussen verkenningen, ontwikkeling van een visie en overige activiteiten. Producten zijn: de uitkomsten van pedagogisch-didactische analyses, de neerslag van de visie, een analysemodel voor de pedagogisch-didactische situatie en onderwijsleermiddelen.

Tabel 2.16 Pedagogisch-didactische aansluiting: Activiteiten en producten

Activiteit / Product (N=10)	Ja	
	n	%
Verkenning	7	78
Visieontwikkeling	8	80
Overig	6	60
Oplevering instrumenten/producten	10	100

Van de 10 AOC's die op dit thema actief zijn richten zich er 7 op de verkenning van een nieuwe, voor het beroepsonderwijs geëigende pedagogisch-didactische aanpak en 8 op het ontwikkelen van een visie op dat terrein. Alle 10 leveren producten op als resultaat van die activiteiten. Dit resultaat verschilt niet wat bij de ROC's en vakscholen te zien was.

De programmatisch-inhoudelijke aansluiting

Activiteiten zijn hier gericht op het opsporen van overlap in programma's resulterend in vrijstellingen en het afstemmen van programma's in aansluitende sectoren van de beroepsonderwijskolom. Op te leveren producten op dit terrein zijn: verbeterde of ingekorte opleidingsroutes, doorlopende leerlijnen en evc en portfolio.

Bijna alle AOC's houden zich met dit thema bezig in het kader van de impulsregeling. Iets minder dan de helft daarvan zoekt naar overlap in programma's en 10 van de 11 zijn bezig opleidingen uit het vmbo af te stemmen op die van het mbo. Drie AOC's doen dat ook voor de aansluiting met het hbo.

Tabel 2.17 Programmatische aansluiting: Activiteiten en producten

Activiteit / Product (N=11)	Ja	
	n	%

Nagaan van overlap (vrijstellingen)	5	46
Afstemming van programma's	10	91
Overig	5	46
Oplevering producten	10	91

Relatie met het bedrijfsleven

Projecten die de relatie van AOC's met het bedrijfsleven in de regio moeten verbeteren en versterken kunnen zich richten op het ontwikkelen van een visie op die relatie, het opbouwen van netwerken en het ontwikkelen van praktijkleerplaatsen. Producten zijn: analysemodellen om de relatie met het bedrijfsleven te beschrijven en hulpmiddelen voor het opbouwen of beheren van die relaties.

Resultaten staan in Tabel 2.18

Tabel 2.18 Relatie bedrijfsleven: Activiteiten en producten

Activiteit / Product (N=7)	Ja	
	n	%
Ontwikkelen van een visie	4	57
Op- en uitbouwen van netwerken	4	57
Ontwikkelen van praktijkleerplaatsen	3	43
Overig	4	57
Oplevering producten	6	86

2.3 COLO

2.3.1 Aandacht voor thema's

Landelijke organen zullen in de toekomst nauwer moeten samenwerken om de samenhang in de beroepskolom te verbeteren en overlap weg te nemen. De Vereniging Colo ontwikkelt daarom een aantal gemeenschappelijke kaders voor landelijke organen die bij moeten dragen aan meer gelijkvormigheid en samenwerking tussen landelijke organen. Onder regie van Colo worden met gelden uit de Impulsregeling beroepsonderwijs 2001 en met gelden uit het herstructureringsfonds projecten uitgevoerd bedoeld om een bijdrage te leveren aan de ontwikkeling van de kaders voor de aansluiting vmbo-mbo en mbo-hbo.

In het plan van aanpak van de regeling Impuls beroepsonderwijs 2001 (zie ook paragraaf 2.1) met als titel *Versterking van de gemeenschappelijke beleidskaders* worden een aantal deelplannen onderscheiden, te weten:

1. ontwikkelingsplan fase 4 Ontwikkelingsplan Kwalificatiestructuur
2. gemeenschappelijke kaders aansluiting vmbo-bve
3. gemeenschappelijke kaders aansluiting mbo-hbo
4. beroepspraktijkvorming in de geïntegreerde benadering van de beroepskolom

In het hiernavolgende worden de deelprojecten uit het plan van aanpak kort beschreven en wordt aan de hand van de tussenrapportage aangegeven of de projecten op koers liggen.

Ontwikkelingsplan fase 4: Ontwikkelingsplan Kwalificatiestructuur

Colo onderneemt sinds 1999 gecoördineerde stappen om te komen tot een versterking van de kwalificatiestructuur op grond van ontwikkelingen als de verschuiving van kwalificaties naar competenties en de verschuiving van beroepen en functies naar employability. Het denken in termen van traditionele, vastomlijnde beroepen en functies zal steeds meer worden vervangen door een denken in termen van flexibele en duurzame inzetbaarheid. De kwalificatiestructuur wordt dan meer de verbindende schakel tussen de behoeften op de arbeidsmarkt en de competenties waar iemand met een diploma van een beroepsopleiding over moet beschikken. Er ontstaat een kwalificeringsketen bestaande uit beroepsprofielen, kwalificatiestructuur/eindtermen, onderwijsprogramma/leerprocessen en examens.

In het al lopend ontwikkelingsplan is getracht de denklijn en producten zoals gepresenteerd in het ACOA-advies *Een wending naar competenties* te toetsen. Dit is gebeurd in de fasen 1 tot en met 3. Het doel van fase 4 is het vaststellen van de eindresultaten en het formuleren van de gewenste kwalificatiestructuur. Er is inmiddels een concept-advies verschenen dat zal dienen als input voor fase 4. De activiteiten die in fase 4 plaats vinden, zijn gebaseerd op vier besluiten die de Stuurgroep op 16 oktober 2001 heeft genomen:

1. het houden van pilots in twee sectoren (techniek en horeca) inzake beroepscompetentieprofielen. Tevens volgen partijen nog de lopende projecten;

2. het uitvoeren door de Bve Raad van een ex ante toets op de uitvoerbaarheid van de voorgestelde formats en definities’;
3. het formuleren van de bestuurlijke en inhoudelijke verantwoordelijkheden binnen de kwalificeringsketen;
4. het leveren van het materiaal voor communicatie aan alle ketenpartijen.

De activiteiten zijn als volgt:

- eindrapportage vanuit alle deelnemende pilots van fase 3;
- nieuwe pilots; voorbereiding voor implementatie;
- 2 pilots naar het format beroepscompetentieprofielen;
- ex ante toetsing formats en toetsing door de Bve Raad;
- formulering van de ketenverantwoordelijkheid;
- product ten behoeve van communicatie;
- besluitvorming eind fase 4.

Aan het eind van fase 4 vindt besluitvorming plaats over een nieuwe kwalificatiestructuur op basis van competenties en met het uitgangspunt van de ketenverantwoordelijkheid. Er wordt aan de minister advies uitgebracht over het hanteren van het ACOA advies en in het kader van de WEB-evaluatie een advies over de veranderingen als gevolg van de invoering van de competentiegerichte kwalificatiestructuur en een eventuele overgangsmaatregel hiervoor.

Uit de tussenrapportage blijkt dat de doelstellingen van dit project niet zijn veranderd, wel dat de richting is aangescherpt. Op de slotconferentie van fase 3, op 4 oktober 2001, hebben betrokken partijen (Bve Raad, Paepon en Colo) in aanwezigheid van het ministerie gezamenlijk het voornemen uitgesproken te werken aan het realiseren van een competentiegerichte kwalificatiestructuur. Daartoe wordt gewerkt aan de totstandkoming van de volgende producten:

- een definitief format beroepscompetentieprofiel (bcp);
- een protocol (onderzoekshandleiding voor het opstellen van een bcp);
- een definitief format kwalificatieprofiel en een handleiding voor het opstellen;
- profielen leercompetenties en burgerschapscompetenties.

De belangrijkste overweging voor de keuze voor dit project is consolidering van ontwikkelde concepten en het verwerven van draagvlak bij alle partijen en hun achterban.

Het ontwerp en de inrichting van de kwalificeringsketen zijn het onderwerp van een bestuurlijke adviesgroep die onder voorzitterschap van OCenW een notitie zal opstellen. In het projectvoorstel zou dit gebeuren via een werkgroep onder leiding van een onderzoeker.

Gemeenschappelijke kaders aansluiting vmbo-bve

In de tussenrapportage worden de volgende, aangescherpte doelstellingen geformuleerd:

- het formuleren van gemeenschappelijke denkkaders over de aansluiting vmbo-mbo;

- het uitwisselen van kennis over en ervaring met projecten en producten die bijdragen aan het oplossen van aansluitingsproblemen vmbo-mbo, waaronder specifiek activiteiten rond leerwerktrajecten;
- het voorzien in gemeenschappelijke informatie vanuit de gezamenlijke landelijke organen richting vmbo over bijdragen van de landelijke organen aan het optimaliseren van de aansluiting vmbo-mbo.

Input voor dit project is het advies aansluiting vmbo-bve. In 2001 hebben de landelijke organen vanuit de contactgroep leerwerktrajecten bijgedragen aan het tot stand komen van het convenant leerwerktrajecten. De contactgroep gaat zich nu richten op de implementatie van leerwerktrajecten door kennis en ervaring onderling uit te wisselen en good practices ten voorbeeld te stellen.

Ten opzichte van het projectplan wordt in de tussentijdse rapportage een kleine wijziging voorgesteld inzake de aanpak en volgorde van oplevering van producten.

Mogelijk zal het opleveren van concrete informatieproducten enige doorloop vragen.

Gemeenschappelijke kaders aansluiting mbo-hbo

In het kader van het door de landelijke organen en het Colo-bureau uitgevoerde Actieplan Versterking Beroepskolom zijn een groot aantal projecten inzake de aansluiting mbo-hbo uitgevoerd. Een van die projecten betrof het onderzoeksproject 'Advies aansluiting mbo-hbo'. In dit onderzoek zijn knelpunten en oplossingsrichtingen vanuit het perspectief en de taken van landelijke organen geïventariseerd. Dit leidde tot een aantal kernthema's waarvoor nadere afstemming met betrokken partijen gewenst is en gemeenschappelijke kaders voor de landelijke organen noodzakelijk zijn voor effectieve oplossingen. Het doel van dit deelproject is het ontwikkelen van gemeenschappelijke werk- en denkkaders en meer samenhang in de beleidsvisies inzake de aansluiting mbo-hbo. De algemene kaders en richtlijnen kunnen vervolgens sectorspecifiek worden ingevuld door de landelijke organen. Het project beoogt tevens een bijdrage te leveren aan de profilering van de rol die landelijke organen kunnen spelen in de gehele beroepskolom, in het bijzonder met betrekking tot het hbo.

In dit deelproject gaat het om de volgende thema's. De thema's worden in het plan van aanpak gespecificeerd naar activiteiten.

1. *Heroriëntatie op de landelijke doorstroomdeelkwalificaties (ddk's)*
Uit het onderzoek blijkt dat de landelijke ddk's hun doel voorbij zijn geschoten en niet of nauwelijks meer bruikbaar zijn in de huidige vorm en opzet. Een heroriëntatie is noodzakelijk. Gedacht kan worden aan een alternatieve deelkwalificatie of een speciaal doorstroomprogramma voor studenten die willen doorstromen. Een gemeenschappelijke visie van landelijke organen op dit vraagstuk en afstemming in de kwalificatiestructuur is gewenst.
2. *Aansluiting van de competentiegerichte kwalificaties op het hbo*
Er lijkt thans nog nauwelijks sprake van onderlinge afstemming van competenties tussen mbo en hbo.
3. *Kwalificaties op niveau 3, zonder pendant op niveau 4, maar met een vervolgopleiding in het hbo*

4. *Duale doorlopende leerwegen*

Ondanks de toename van duale trajecten in het hbo blijft het aantal bbl-ers dat doorstroomt naar het hbo minimaal. Oorzaken: bbl-ers worden te weinig als doelgroep gezien, hbo-trajecten zijn meestal beperkt duaal en het ontbreekt aan afstemming van duale trajecten in het hbo met het mbo, de kwalificatiestructuur en de in het mbo in ontwikkeling zijnde competentiebeschrijvingen. In het plan van aanpak lezen we: 'Vanuit hun taak met betrekking tot de kwalificatiestructuur en hun ervaring met het accrediteren en voorbereiden van leerbedrijven, kunnen landelijke organen een belangrijke bijdrage leveren aan de ontwikkeling van doorlopende duale leerwegen mbo-hbo. (...) Door het hbo wordt deze expertise echter vaak nog niet (h)erkend'.

5. *De wettelijk verwante koppels mbo-hbo*

In 1998 en 1999 zijn wettelijk een aantal verwante en conditioneel verwante koppels van mbo- en hbo-opleidingen vastgesteld. De ontwikkelingen in het hbo en mbo roepen de vraag op of de verwantschap bij de koppels nog steeds voldoende gewaarborgd is.

5. *Landelijke overlegstructuur met het hbo*

Landelijke organen hebben nog nauwelijks een overlegstructuur met het hbo. Inmiddels hebben twee landelijke organen het initiatief genomen een landelijk sectoraal platform mbo-hbo op te richten.

In de tussenrapportage worden inzake deelproject 3 geen wijzigingen vermeld, behoudens dat de startbijeenkomsten van de werkgroepen 1 en 2 wat zijn verschoven, overigens zonder gevolgen voor de planning.

Beroepspraktijkvorming in de geïntegreerde benadering van de beroepskolom

De wending naar competenties houdt onder meer in dat het leren op de werkplek in bedrijven ook steeds meer een centrale rol gaan spelen en het is van belang dat bedrijven hierbij ondersteund worden. 'Kwaliteitsverbetering, explicitering en profilering van de bpv-activiteiten van landelijke organen kan ertoe bijdragen dat de expertise die door landelijke organen is opgebouwd in de bve-sector, ook (uitgebreider) ingezet wordt, bij vmbo en hbo en als stimulans voor 'een leven lang leren', zo lezen we in het plan van aanpak.

Het project bestaat uit vijf deelprojecten.

Deelproject A: Nieuwe wegen om het leren op de werkplek te versterken

Dit deelproject kent de volgende doelen:

- *visie-ontwikkeling* over de rol die landelijke organen spelen bij het versterken van het leren op de werkplek in de gehele beroepskolom en in het kader van 'een leven lang leren'
- *ontwikkelen van nieuwe strategieën* om het leren op de werkplek te versterken in samenwerking met onderzoeksinstituten
- *beter benutten en uitwisselen* van deskundigheid die bij landelijke organen aanwezig is, onder andere via het verder uitbouwen en interactief maken van de website 'leren op de werkplek'

- *versterken van een gemeenschappelijk denk- en werkkader*
- meer eenduidigheid in de samenwerking en afspraken met instellingen voor vmbo, mbo en hbo over trajecten waarbij leren op de werkplek een belangrijke plaats inneemt.

Deelproject B: Professionalisering opleidingsadviseurs

Opleidingsadviseurs vormen een onmisbare schakel om naar buiten toe een eenduidig beeld te creëren van landelijke organen. Landelijke organen hebben door het over het hele land verspreide netwerk van consulenten/adviseurs een unieke positie waar het gaat om dienstverlening aan klanten in de regio. In het plan van aanpak lezen we: ‘In dit project wordt verder gewerkt aan professionalisering van deze opleidingsadviseurs om de kwaliteit van de dienstverlening aan bedrijven, scholen en andere klanten te vergroten’. Dit hoofddoel wordt gespecificeerd in de volgende doelen:

- taakverbreding en professionele verbetering van de consulent/adviseur om daarmee nog meer klantgericht en flexibel diensten te kunnen verlenen
- transparantie in rol, taken en naamgeving van de consulenten/adviseurs van landelijke organen
- een gemeenschappelijk profiel met waar nodig een eigen ‘gezicht’ van de opleidingsadviseur
- versterking en kwaliteitsverbetering van het beroep van consulent/adviseur door (onderzoek naar) een post-hbo erkenning.

Deelproject C: Verbetering uitvoeringspraktijk bpv in samenwerking met andere partners

Uit de WEB-evaluatie kwam naar voren dat de driehoek onderwijsinstelling-landelijk orgaan-leerbedrijf niet goed functioneert. In dit onderdeel wil Colo een versnelling geven aan verbetering van de uitvoeringspraktijk van de bpv, waar het gaat om de relatie tussen landelijke organen en leerbedrijven en om de relatie tussen landelijke organen en onderwijsinstellingen. Het betreft nadrukkelijk zowel de uitvoeringspraktijk in het bve-veld als de uitvoeringspraktijk in het vmbo- en hbo-veld, waar landelijke organen in toenemende mate een rol spelen.

Deelproject D: Het bedrijf centraal, kwaliteitsimpuls bpv in bedrijven

Het doel van dit deelproject wordt in het plan van aanpak als volgt verwoord:

Ontwikkeling van een gemeenschappelijk actieplan om een impuls te geven aan de kwaliteit van praktijkopleiders met aandacht voor:

- de rol van praktijkopleiders in bedrijven over de gehele beroepskolom, ook bij de begeleiding van vmbo- en hbo-studenten
- (on)mogelijkheden van certificering
- inventarisatie en openbaarmaking van good practice die al plaats vindt in branches
- ontwikkeling van innovatieve vormen van scholing (andere combinaties van leren en werken, gebruik van ICT, uitwisseling van kennis en ervaring tussen praktijkopleiders, ook branche-overstijgend)
- een systeem voor wederzijdse erkenning van opleidingen voor praktijkopleiders binnen landelijke organen

- ontwikkeling van een kader voor deskundigheidsontwikkeling gericht op onder andere: evc en leren op de werkplek
- beoordeling in de bpv.

In de tussenrapportage wordt bericht dat er veel belangstelling is voor deelname aan de projecten en de inzet en betrokkenheid van medewerkers van landelijke organen groot is.

Deelproject E: Kwaliteitsimpuls arbeidsmarktinformatie beroepsonderwijs

Het eerste spoor van dit project is verder uitgewerkt in een operationeel aanbod van activiteiten, te weten:

- klanttevredenheidsonderzoek bij btg's en ROC's/vakscholen
- advies beoordeling perspectief bpv-plaatsen en arbeidsplaatsen
- workshop training presenteren van arbeidsmarktinformatie
- ondersteuning bij het maken van meerjarenprognoses
- ondersteuning t.b.v. gegevensverwerking
- deskundigheidsbevordering opleidingsadviseurs.

Het tweede spoor – zo lezen we in de tussenrapportage – zal een advies zijn richting Colo-bestuur om te komen tot een beroepskolombrede verspreiding van arbeidsmarktinformatie op basis van een gemeenschappelijk format. Het advies wordt opgesteld door een werkgroep van 9 LOB's.

2.4 LOB's

2.4.1 Aandacht voor thema's

De bijdrage van de LOB's aan de versterking van de beroepskolom wordt verwacht op twee terreinen:

- de versterking van de beroepspraktijkvorming in de geïntegreerde benadering van de beroepskolom, waarbij het met name ook gaat de rol van bpv-plaatsen en de rol van leerbedrijven (Thema 2);
- het oplossen van knelpunten in de aansluiting van structuren binnen de beroepskolom (kwalificatiestructuren) en de ontwikkeling naar competenties (Thema 3).

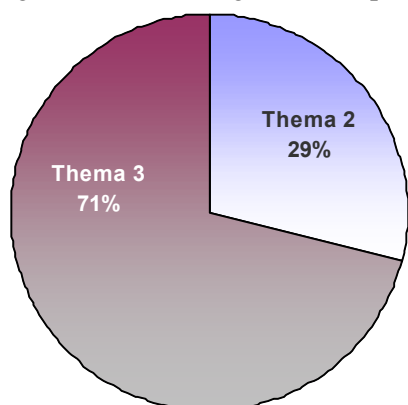
Zie ook paragraaf 1.2.

Tabel 2.18 Het aantal LOB's met projecten per thema

Instellingen	N	Thema 2		Thema 3	
		n	%	n	%
LOB's	20	14	70	19	95

Van de 20 LOB's zetten er 7 impuls gelden in voor activiteiten op één van beide thema's, de overige 13 doen dat op beide thema's. Het oplossen van knelpunten in de aansluitingen van kwalificatiestructuren en het vertalen van kwalificaties in competenties krijgen de meeste aandacht: 19 van de 20 LOB's besteden daar (een deel van) de toegekende extra middelen aan. Ongeveer 70 procent van de middelen die de LOB's ontvangen voor de versterking van de beroepskolom gaat naar thema 3. Dat is ongeveer 2,5 van de beschikbare 3,5 miljoen Euro.

Figuur 2.5. Besteding van de impuls middelen

In totaal 14 landelijke organen zetten de middelen tevens in voor leerbedrijven en/of voor de verbetering en begeleiding van bpv-plaatsen. Van het totaal beschikbare budget wordt bijna 30 procent aan activiteiten voor die doelen besteed, in totaal ongeveer een miljoen Euro.

Dat een groter deel van het budget naar de aanpassing van structuren en de verbreding van competenties gaat is niet alleen het gevolg van een groter aantal LOB's dat toegekende middelen op dat thema inzet. Ook de LOB's die de middelen voor beide thema's aanwenden, concentreren zich meer op de aanpassing van de structuren dan op bpv-plaatsen en leerbedrijven. In de 13 LOB's met projecten op beide thema's wordt gemiddeld 60 procent van de impuls gelden besteed aan thema 3 en een kleine 40 procent aan thema 2.

Enkele LOB's besteden enkele procenten van het toegekende budget aan het gemeenschappelijke thema 'Ontwikkeling van gemeenschappelijke kaders'.

De motivering voor de keuze van projecten

In Tabel 2.19 en 2.20 is de motivering weergegeven van LOB's voor de keuze van projecten op de twee thema's. Bij ruim de helft van de LOB's die op een thema actief zijn houden de projecten verband met het eigen strategisch beleidsplan. In de meeste LOB's zijn de projecten mede daardoor ook een vervolg op eerder in gang gezette activiteiten.

Tabel 2.19 Aansluiting activiteiten op strategische beleidsplannen en eerdere activiteiten

Redenen om projecten op te starten	Thema			
	2 (n=12*)		3 (n=17*)	
	n	%	n	%
Aansluiting bij prioriteiten strategisch beleidsplan	7	58	10	59
Aansluiting bij eerder in gang gezette ontwikkelingen	10	83	13	76
In gang gezet met impuls gelden	3	25	8	47
In gang gezet met eigen middelen	4	33	6	35

Tabel 2.20 Redenen voor keuze projecten

Redenen om projecten op te starten	Thema			
	2 (n=12*)		3 (n=17*)	
	n	%	n	%
Indirecte bijdrage aan te verwachten kwalificatiewinst	5	42	10	59
Onderkende knelpunten	9	75	13	76
Locale/regionale initiatieven	3	25	4	24
Aandacht landelijke overheid	3	25	6	35
Aandacht vanuit de Bve Raad, btg's, COLO	3	25	6	35
Andere redenen	4	33	6	35

*Twee LOB's met activiteiten op beide thema's hebben geen tussenformat ingestuurd

De LOB's zien hun activiteiten in de eerste plaats als het oplossen van knelpunten in de beroepskolom. Dat daarmee wordt bijgedragen aan het verbeteren van de doorstroom en het rendement van opleidingen (kwalificatiewinst) is niet in alle gevallen een (belangrijke) reden geweest voor de keuze van projecten. Dat geldt in iets sterkere mate voor projecten op het gebied van bpv-plaatsen en leerbedrijven dan voor projecten gericht op de structuren en de competenties.

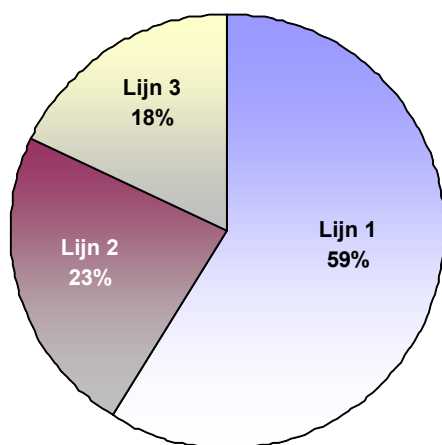
2.5 HBO

Aandacht voor de aansluiting tussen mbo en hbo is voor het hbo uiteraard niet nieuw. Aandacht voor die aansluiting vanuit het landelijk beleid is eveneens niet nieuw. De verwantschapsregeling bijvoorbeeld en ook projecten inzake geïntegreerde longitudinale leerwegen hadden de aansluiting tussen opleidingen in het mbo en (vergelijkbare) opleidingen in het hbo in het vizier. Strikt genomen gaat deze monitor over de beroepskolommiddelen, waarvoor in 2001 0,96% is toegevoegd aan de lump sum van hbo-instellingen. De opdrachtgever heeft duidelijk te kennen gegeven geïnteresseerd te zijn in alle activiteiten en producten inzake de versterking van de beroepskolom, waaronder de beroepskolommiddelen voor 2001. Kenmerkend voor de beroepskolommiddelen is dat ze meer in algemene zin de (regionale) aansluiting en samenwerking tussen mbo en hbo pogen te versterken, terwijl eerdere regelingen meer gefocust waren op vergelijking van eindtermen op opleidingsniveau.

2.5.1 Aandachtsverdeling over de drie beleidslijnen

De hbo-instellingen kunnen in het kader van de versterking van de beroepskolom hun activiteiten richten op drie beleidslijnen. In tabel x wordt de procentuele verdeling van de activiteiten over de drie beleidslijnen weergegeven. Deze en volgende gegevens zijn gebaseerd op ruim 80 procent van de met contactpersonen van hbo-instellingen afgenomen interviews (n=59). In kaders worden delen uit de verslagen gepresenteerd die een interessante toelichting zijn op de gepresenteerde gegevens.

Figuur 2.6 Geschatte procentuele verdeling beleidslijnen (n=48)³

Lijn 1= het verbeteren van de doorstroom tussen mbo en hbo;

Lijn 2= het verbeteren van de kwaliteit van stages en duale trajecten;

Lijn 3= het versterken van de positie van hbo-instellingen in de regionale kennisinfrastructuur.

³ Deze percentages dienen uitsluitend als indicatief te worden gezien. Daarvoor verschilt te zeer de basis van waaruit de respondenten de percentages berekenen. De een kijkt naar de hoeveelheid activiteiten, de ander naar de hoeveelheid financiële middelen. De een let op alle activiteiten gericht op versterking van de beroepskolom, de ander beperkt zich tot de activiteiten gefinancierd uit de 0,96% toevoeging aan de lump sum voor 2001. Tenslotte zijn de percentages niet gecorrigeerd voor de grootte van de instelling.

Zes op de tien onderzochte hbo-instellingen richt de activiteiten op het verbeteren van de doorstroom tussen mbo en hbo. Dit is de beleidslijn waar de meeste aandacht naartoe gaat. De overige twee beleidslijnen staan veel minder in de belangstelling. Hierbij dient de kanttekening te worden gemaakt dat de beleidslijnen niet onafhankelijk van elkaar te beschouwen zijn. De tweede beleidslijn – zo zal nog blijken – wordt met name benut voor opleidingen (op de PABO, HBO-V) waar stages en duale trajecten in mbo en hbo onderdeel vormen van de opleidingspraktijk. In die zin kan de tweede beleidslijn worden gezien als een verbijzondering van de eerste.

De link van de derde beleidslijn met versterking van de beroepskolom is indirecter. Het vormgeven aan stages of een duaal traject bijvoorbeeld kan intensivering van de contacten met het bedrijfsleven betekenen die weer kunnen worden gebruikt voor versterking van de positie van de hbo-instelling in de regionale kennisinfrastructuur. Verderop zullen we zien of instellingen de derde beleidslijn ook daadwerkelijk gebruiken in het kader van de versterking van de beroepskolom.

2.5.3 Niveau van uitvoering van activiteiten

Op welk niveau van de instelling worden de activiteiten uitgevoerd? Is dat instellingsbreed, het facultair niveau dan wel het opleidings-/studierichtingsniveau?

De uitvoering van de activiteiten vindt plaats op het niveau van de opleidingen. Op centraal niveau vindt (samen met het faculteitsniveau) de beleidsbepaling plaats. Op faculteitsniveau worden (na raadpleging van de opleidingen) de speerpunten bepaald, vindt overleg en coördinatie plaats. Dit is slechts een grove schets. Uiteraard zijn opleidingen met een duidelijk instroom van mbo-studenten actiever dan opleidingen met geen of nauwelijks instroom. Bij monosectorale hogescholen ziet de organisatorische inrichting en dus taakverdeling tussen de niveaus er anders uit. Er zijn ook hogescholen waar de onderdelen (academies, instituten) een grote mate van autonomie hebben en het centraal niveau op afstand is geplaatst. Met uiteraard een andere taak- en verantwoordelijkheidsverdeling.

2.5.4 Feitelijke of voorgenomen activiteiten en producten

Na de inschatting van de procentuele verdeling is de vraag gesteld welke activiteiten en producten ter versterking van de beroepskolom plaats vinden dan wel zijn voorzien. In tegenstelling tot de formats bij de instellingen in de bve-sector is in het interview met de hbo-instellingen op een wat globalere wijze gevraagd naar producten. Niet altijd zijn ze ook scherp te onderscheiden van activiteiten. Een aanduiding van het type producten volgt verderop, we richten ons nu op de activiteiten.

De activiteiten ordenen we vanuit de drie beleidslijnen. Gegeven de aandachtverdeling over de drie beleidslijnen ligt het voor de hand dat de eerste beleidslijn het best gevuld is.

Lijn 1: het verbeteren van de doorstroom tussen mbo en hbo

In deze lijn zijn een vijftal subthema's te onderscheiden, die hieronder worden beschreven.

1a Activiteiten gericht op (strategische) beleidsvorming

- Er zijn hogescholen waar het landelijk beleid ter versterking van de beroepskolom wordt aangegrepen om het beleid van de eigen instelling meer te stroomlijnen en dus minder gefragmenteerd te laten plaats vinden. Onder regie van het centraal niveau van de instelling wordt dan geïventariseerd wat de instelling reeds op het vlak van de beroepskolom aan activiteiten uitvoert en wordt geprobeerd meer synergie te creëren. Niet altijd weten de onderdelen van een instelling welke kennis bij andere onderdelen in het kader van de versterking van de beroepskolom reeds aanwezig is. De bedoeling is dan, zoals een respondent het uitdrukt, to do more with less. Er zijn hogescholen waar de beroepskolomactiviteiten worden ingebed in het strategisch beleidsplan voor de hele instelling. Onderdelen van de instellingen dienen dan projectplannen in die onder meer beoordeeld worden op hun bijdrage aan de realisatie van het strategisch beleidsplan.
- Er wordt een projectgroep in het leven geroepen om na te gaan hoe het beste de programmatische aansluiting met ROC's geregeld kan worden. Er worden eerst conceptuele kaders daarvoor ontwikkeld. Ontwikkelingen op opleidingsniveau zijn thans te versnipperd.
- Vormgeven aan doorstroommanagement. Met name bij grote instellingen komt het voor dat er gelden worden vrijgemaakt voor het creëren van een functie die deels of geheel gericht is op het bevorderen van de in- en doorstroom vanuit het v.o. De beroepskolommiddelen worden ingezet om het takenpakket uit te breiden naar het mbo. De aandacht in het landelijk beleid voor de aansluiting met het mbo en uitspraken dat de landelijke overheid de komende jaren blijft investeren in de beroepskolomgedachte maken het voor instellingen verantwoord om het takenpakket richting doorstroming vo uit te breiden met het mbo.

In de relatie tussen mbo en hbo is sprake van een accentverschuiving in het beleid. Een van de respondenten verwoordt dit als volgt:

Zo hield men zich tot 2000 vooral bezig met de implementatie van de wettelijke verwantschap en verkorting bij andere, de zogenaamd beperkt verwante koppels mbo-hbo-opleidingen. Mede als gevolg van de invoering van de derde generatie eindtermen in het mbo en de veranderende opzet in het mbo (meer beroepspraktijkvorming) is de focus in de komende tijd meer gericht op wat er met de ROC's gezamenlijk mogelijk is. Dat vergt een andere manier van praten en overleggen, op verschillende niveaus, om te komen tot heldere afspraken voor de toekomst.

1b Vormgeven aan geïntegreerde longitudinale leerwegen/verwante opleidingen

- Het verder vormgeven aan geïntegreerde longitudinale leerwegen (gll) dan wel het verder werken aan verwant verklaarde opleidingen.

Een mogelijke vormgeving van een geïntegreerde longitudinale leerweg ziet er aldus uit:

Een invulling van een gll is dat in het mbo al hbo-modulen worden aangeboden en dat de stage vorm en inhoud krijgt vanuit de hbo-leerdoelen. De hbo-leerstof wordt dus vervroegd aangeboden. Mbo-ers volgen de modulen/blokken op de hogeschool bij hbo-docenten. De modulen worden aangeboden nadat de voorbereidende mbo-leerstof in het tweede (derde) leerjaar is behandeld. De integratie begint dus al in een vrij vroeg stadium van de mbo-opleiding. Deelname aan de gll gebeurt via een assessment. Dit kan een studiewinst opleveren van driekwart tot een jaar. Deze invulling gaat gelden vanaf het studiejaar 2002/2003.

- Het ontwikkelen van nieuwe opleidingen in aansluiting op mbo-opleidingen, bijvoorbeeld een nieuwe opleiding technische informatica als aansluiting op de mbo-opleiding ICT.
- De afstemming van modulen tussen verwante opleidingen mbo-hbo, gezamenlijke ontwikkeling van een doorstroommodule, het volledig herzien van een module financieel marketing management met het oog op de aansluiting met het mbo.

Deze doorstroommodules worden niet altijd door mbo-studenten gekozen. Bij deelnemers uit het mbo bestaat niet altijd de bereidheid extra tijd te besteden aan de voorbereiding. Ze kiezen niet altijd voor deze iets intensievere weg, die kan leiden tot studieverkorting in het hbo.

- Het ontwikkelen (en deels al in gang zetten) van een 6-jarig curriculum voor onderwijsassistenten uit het mbo (3 jaar mbo. 3 jaar pabo) waardoor zij als leerkracht werkzaam kunnen zijn

1c Overige activiteiten gericht op verkorting/versoepeling/versnelling van de aansluiting

- Afstemming eindtermen mbo en begintermen hbo, bijvoorbeeld via het in het kader van een nieuw te starten mbo-opleiding (laten) doen van een onderzoek naar de vraag welke eindtermen er bij het mbo zijn en in hoeverre die aansluiten op de toelatingseisen van het hbo.
- Afstemming van de opleidingen verpleegkunde van een hogeschool met die van een ROC, zowel wat betreft de pedagogisch-didactische aanpak/werkwijze als het programma. De afstemming kan resulteren in een winst van een half jaar
- Uitwisseling en afstemming van pedagogisch-didactische aanpak.
- Het verkorten van hbo-opleidingen en het actualiseren ervan: een voorbeeld zijn mbo-ers met een opleiding SPW stromen in het tweede jaar van de PABO in en verkorten daarmee het traject met een jaar. Men kan ook kiezen voor een ander traject, waarbij ingestroomd wordt in het eerste jaar en via een versnelde stage de opleiding alsnog in 3,5 jaar wordt afgerond

In dit voorbeeld stromen deeltijders met een mbo-diploma in het eerste jaar in. Na een jaar wordt een assessment gehouden en op basis van die resultaten worden studenten geadviseerd het reguliere dan wel het versnelde traject te volgen.

- Betrokkenheid vanuit het hbo bij initiatieven voor het ontwikkelen van een mbo-pendant.
- Het in het kunstvakonderwijs nagaan van de aansluiting mbo-hbo: de bij het CIOS bestaande opleiding docent dansopleiding kent geen vervolg in het hbo.
- Bij het opzetten van een Axis-project in het kader van het herontwerp van hogere techniekopleidingen wordt nu de aansluiting en afstemming met mbo techniek uitdrukkelijk betrokken.

Voorbeeld van een samenwerking tussen een hogeschool voor de kunsten en een ROC om na te gaan of er een opleiding op mbo-niveau te definiëren is die de kans op toelating tot de hogeschool verhoogt

Voor bepaalde uitvoerende kunstberoepen als acteur, danser, musicus is het moeilijk om een opleiding op mbo-niveau te definiëren. Wel is het zo, dat bij attractieparken, musea er thans begeleiders zijn die ook acteren. Het is meer gericht op educatie dan op theater. Vergelijk het met de suppoost in het Scheepvaartmuseum van vroeger die nu voor zeerover speelt. Ook valt te denken aan organisatorische functie, bijvoorbeeld bij festivals. Het gaat nu nog vaak om autodidacten of personen die hun rol via trainingen door de instellingen zelf hebben geleerd. Het gaat ook om mensen uit de amateurwereld, via centra voor kunstzinnige vorming, om typetjes. Uit een onderzoek door het roc bij werkgevers is gebleken dat er een behoefte aan scholing bestaat. Die wereld is zich aan het professionaliseren. De link met het hbo is als volgt. Het zou kunnen dat leerlingen de potentie hebben door te stromen. De opleiding richt zich op een eigen beroepspraktijk en ook op doorstroming. Naar de sociaal-culturele sector van het hbo of naar het kunstonderwijs. Ook bijvoorbeeld naar onze docentenopleiding. Daar komt overigens nog wat bij. Het blijkt namelijk dat aankomende studenten bij het kunstonderwijs niet of te weinig ook gevormd zijn. Dat laatste is niet voor alle jongeren haalbaar. Daar zou het mbo een rol bij kunnen spelen. Je bereikt dan ook een andere doelgroep.

- Het ontwikkelen van aansluitingstrajecten. In het hoger kunstonderwijs komt het voor dat er samen met het mbo een voorbereidend jaar/vooropleidingstraject wordt gegeven om potentiële mbo-kandidaten (of op basis van het ontheffingsartikel van de WHW: vmbo-kandidaten) beter toe te rusten voor het toelatingsexamen. Bij een van de onderzochte hoger kunstinstelling wordt het voorbereidend jaar gegeven bij het toeleverende ROC, waarbij ook gastlessen worden gevolgd op de hoger kunstinstelling. Iets soortgelijks wordt ook door een hogeschool gerapporteerd voor opleidingen binnen economie en techniek. In dit geval is sprake van een traject van een half jaar. Aansluitcursussen komen voor op vrijwillige basis voor studenten waarbij tijdens het intakegesprek een onvoldoende motivatie of deficiënties zijn vastgesteld. Die cursus wordt dan in de zomervakantie gegeven. Het komt voor dat aansluitingsactiviteiten worden geconcentreerd in een Aansluitingscentrum /-bureau o.i.d.

Aansluiting mbo-PABO

Tussen hogescholen met een PABO-opleiding en de ROC's worden in algemene zin afspraken gemaakt over de aansluiting mbo (niveau 4) en PABO. Het doel is een gemeenschappelijke lijn uit te zetten om te voorkomen dat studenten de keuze voor een PABO laten afhangen van vrijstellingen voor een of meer vakken. Door in ieder geval afspraken te maken over een uniforme aansluiting hoopt men dat studenten meer op inhoudelijke gronden een keuze gaan maken. De verplichting om studenten met een niveau 3 opleiding (onderwijsassistent) nu ook toe te laten wordt als een bemoeilijkende factor bij de besprekingen ervaren.

- Het omzetten van doorstroomcursussen (voor techniek) met name bedoeld voor v.o.-ers naar mbo-ers.
- Mbo-deelnemers worden gericht geschoold ter voorbereiding op de studie aan een hogere hotelschool. De deelnemers kunnen gebruik maken van leerbedrijfsvoorzieningen van de hogere hotelschool.
- Bij een agrarische hogeschool is een 'vrijdagprogramma' ontwikkeld. Voor vierdejaars cursisten uit de 27 ROC's en AOC's waarmee de hogeschool contacten onderhoudt en die na het mbo naar het hbo (HAS) willen, wordt op een aantal vrijdagen een extra scholingsaanbod geboden bestaande uit exacte vakken, bedrijfskunde en moderne vreemde talen. Plaatsing gebeurt op basis van intake en assessment. Programma is bedoeld voor mbo-deelnemers die de vakken niet hebben gehad of met deficiënties op de genoemde vakken. Door extra overheidsmiddelen is het mogelijk dit traject aan meer deelnemers aan te bieden.
- Het ontwikkelen van een lager instapniveau voor vreemde talen. Ontwikkeld voor de aansluiting v.o.-hbo, wordt thans ook omgezet naar mbo-hbo.
- Het starten van overleg op opleidingsniveau met de toeleverende ROC's
- Toename overleg tussen decanen.
- Het wegnemen van belemmeringen tussen mbo en hbo.

Een voorbeeld van een belemmering

Naast het gegeven dat het mbo en het hbo een ander systeem van studiepunten kent, is er het probleem dat mbo-deelnemers al hbo-onderdelen volgen. Formeel kunnen mbo-ers geen studiepunten binnen het hbo verdienen. Voorlopig wordt er gewerkt met credit-points. Deze kunnen worden omgezet in vrijstellingen in het hbo.

1d Activiteiten gericht op instrumentontwikkeling/gegevensverzameling

- Het ontwikkelen of hanteren van instrumenten zoals voor portfolio, (intake-)assessment, modulenbank, loopbaanbegeleiding, (her)oriëntatietrajecten, geautomatiseerde toetsing, programmatische aansluiting, evc/vrijstellingen, diagnostische toets.

*Assessment als onderdeel van competentiegerichte propedeuse
er bestaat een heel aantal initiatieven rond assessment. Een aantal van de 9 instituten die onze hogeschool*

kent wil de propedeuse omvormen vanuit een competentiegerichte invalshoek. Assessment moet in dat kader worden gezien. Vanuit de beroepskolomgedachte doet zich nu de vraag voor, welke trajecten voor mbo-ers versneld of geflexibiliseerd kunnen worden. Verschillende opleidingen werken thans aan de ontwikkeling van portfolio en criteriumgerichte toetsen. In het kader van het persoonlijk ontwikkelingsplan is het nodig dat men weet wat er ontbreekt. Voor het ontbrekende dient dan een aanbod te worden geformuleerd. De Academie Mens&Arbeid kent veel verkorte trajecten, via intake en goede voorlichting wordt een student dan op een bepaald traject gezet. Dit wordt dan in de OER vastgelegd.

- Het verbeteren van de terugkoppeling van gegevens over doorgestroomde studenten naar ROC's (geconstateerde hiaten, cijfers).
- Het (via een format) kwantificeren van cijfers inzake doorstroom mbo-hbo, uitval in het hbo, studievoortgang e.d.
- Inventarisatie van problemen van mbo-ers in verband met het vervolgtraject na de propedeuse

Opmerkelijk

Hbo-instellingen zijn nog niet altijd gefocust op de mbo-er. In het kader van zelfevaluatie ten behoeve van een visitatie ontdekte een hogeschool voor de kunsten dat bij een van haar opleidingen gedurende acht jaar geen mbo-er was toegelaten. Met een deel van de beroepskolommiddelen wordt een onderzoekje gedaan naar de redenen hiervan.

- Het aanpassen van instrumenten ontwikkeld in het kader van de aansluiting v.o.-hbo voor de route mbo-hbo.

1e Voorlichting en begeleiding

- Voorlichting: implementeren van een website met doorstroommogelijkheden, het ontwikkelen van folders in het kader van de promotie van verkorte mbo-hbo routes, het samenstellen van een brochure voor een gezamenlijke leerweg mbo-hbo, organiseren van een studiemiddag over aansluiting, meeloopdagen voor aspirant-hbo-ers onder begeleiding van studenten.
- Voorlichting met behulp van cd-rom.
- Het organiseren van gezamenlijke studiedagen voor mbo-hbo-docenten.
- Het organiseren van meeloopdagen voor mbo-ers.
- Afspraken over studiebegeleiding bedoeld om de studiehouding en studievaardigheid van studenten te verbeteren.
- Geven van beroeps- en studieoriëntatie voor mbo-ers.
- Het samen met de mbo-opleiding opzetten van een studietraining voor deelnemers van niveau-3 opleidingen om hun studievaardigheid en zelfstandigheid te vergroten waar in het hbo een groter beroep op wordt gedaan.
- Via voorlichting wordt onderwijsassistenten niveau 3 bewust gemaakt van de aard en de moeilijkheidsgraad van de PABO.

Lijn 2: Het verbeteren van de kwaliteit van de stages en duale trajecten

Belangrijkste verbeteringen die in de telefonische interviews naar voren kwamen zijn:

- verbetering van het zogenaamde ‘externe curriculum’ (stages en afstudeeropdrachten) via verbetering van toetsmomenten, het in beeld krijgen van de voor het externe curriculum benodigde competenties en de evaluatiemethodiek van stages en afstudeeropdrachten;
- opzetten van een netwerk van leer-werkplekken voor duale studenten;
- dualisering van een internationaal traject;
- opzetten van een stagebureau voor bepaalde doelgroepen;
- het in het kader van dualisering opzetten van een competence centre (gericht op intake, assessments, competentimeters);
- opzetten van een gemeenschappelijk stagebureau voor mbo en hbo (bijvoorbeeld voor verpleegkunde);
- het naar voren halen van de stage in plaats van in het derde/vierde jaar;
- project van een pabo samen met opleidingsscholen: de helft praktijk, de helft opleiding. Het gaat in dit geval om stages, er is immers geen arbeidsovereenkomst. Het gaat nog om een pilot die thans gericht is op havo/vwo-studenten, maar ook uitgebreid wordt naar studenten met een mbo-achtergrond;
- (bij zeven technische opleidingen:) herinrichting van stages op punten als kwaliteitszorg en zorgvuldigheid/uniformering van procedures en werkprocessen;
- pilots bij een cluster van opleidingen om te komen tot longitudinale duale trajecten;
- voortzetten van het duale traject in het mbo naar hbo;
- (verder) ontwikkelen of in ontwikkeling nemen van duale opleidingen (bij elektro- en civiele techniek, bij hogere informatica, bij economie);
- sommige hogescholen nemen deel aan het MKB Voucher project, een project gericht op het flexibiliseren en dualiseren van het curriculum;
- met ingang van het komend studiejaar wordt een duale route voor MBO OA studenten niveau-4 aangeboden;
- het ombouwen van het bestaande stage- en afstudeerbureau tot een praktijkbureau waar alle buitenschoolse contacten worden gebundeld;
- het bouwen van een nieuwe informatiesysteem voor de praktijkonderdelen (stages, projecten, afstudeeropdrachten, beroepsoriëntatieweken e.d.) waarin gegevens van de regionale bedrijven worden opgenomen; op termijn worden deze bestanden gekoppeld aan databases van partner-ROC's

Lijn 3: Het versterken van de positie van hbo-instellingen in de regionale kennisinfrastructuur

De volgende activiteiten zijn in de interviews genoemd:

- vormgeven kennisinfrastructuur: via docentstages en leeropdrachten uit bedrijven;

- participatie in het plaatselijke Kennisbedrijvencentrum (bedoeld als inrichting van een kenniscentrum voor startende ondernemers), het technocentrum (met ROC's). Deze activiteiten vallen in de regel onder de contractactiviteiten van hogescholen;
- er zijn contacten met bedrijven, het MKB, KvK;
- het opzetten van een ondernemingswinkel: studenten leren hier eigen ondernemer te worden
- samen met docenten voeren studenten onderzoek uit ten behoeve van bedrijven in de omgeving;
- het formeren van lectoraten met tevens de bedoeling de positie in de kennisinfrastructuur te versterken;
- het (laten) verrichten van een onderzoek naar de haalbaarheid van een kennispark;
- plan voor kennisuitwisseling tussen studenten van een opleiding en medewerkers van bedrijven;
- het aangaan van samenwerking met schoolbesturen van basisscholen (in het geval van PABO);
- voor een afdeling van een hogeschool wordt boven de bestaande beroepenveldcommissies een regionale raad van advies met directieleden van diverse organisaties ingesteld om het regionale bedrijfsleven sterker te betrekken bij het beleid van de opleidingen en de te volgen strategie van het management. Er zijn plannen om samen met het nabijgelegen ROC de aanwezige bedrijven te koppelen aan diverse mbo-hbo-trajecten. Daartoe is een mbo-hbo-werkgroep geformeerd.

Motivatie van de keuze van activiteiten

De belangrijkste overweging van instellingen om te werken aan de mbo-hbo route is hun zorg voor een kwalitatief goede instroom vanuit het v.o. en mbo. Voor mbo-ers kan een vervolgopleiding in het hbo een wenkend perspectief zijn. Die zorg voor een kwalitatief goede instroom was er altijd al, door de extra overheidsmiddelen ontstaan meer mogelijkheden om belemmeringen in de mbo-hbo route weg te nemen en de reeds lopende activiteiten te intensiveren en te versnellen.

Een voorbeeld van intensivering

Via het subsidietraject van OCenW/LICA inzake doorlopende leerwegen is van de vijf aanvragen er één toegekend, bij economie. Daarna kwamen de Impulsgelden. De beroepskolommiddelen scheppen de mogelijkheid dat de andere vier plannen ook gehonoreerd kunnen worden. De vijf initiatieven spelen op de vijf faculteiten. Wij willen graag meer initiatieven van alle faculteiten. Je kunt wel stellen dat de beroepskolommiddelen het nodige hebben losgemaakt.

Nog een voorbeeld

Er kunnen nu betere doorlopende leerwegen met vier ROC's worden ontwikkeld, omdat er door de Impulsgelden en de beroepskolommiddelen extra middelen vrijgemaakt kunnen worden. De CvB's van de vier ROC's en die van onze hogeschool hebben afgesproken er samen aan te gaan werken. De faculteiten

van onze hogeschool hebben plannen ingediend die zijn goedgekeurd: de inhoud is naast elkaar gelegd, er is gewerkt aan (bevordering van de deskundigheid inzake) assessment, er zijn studiedagen gehouden. Natuurlijk is het wel zo, dat opleidingen van één ROC met een hbo-opleiding (CIOS/mbo met fysiotherapie en sport of tandartsassistentopleiding met de hbo-opleiding mondhygiëne) het hardst lopen.

Een van die belemmeringen is de verhoogde kans op uitval bij mbo-ers. Activiteiten zijn mede gericht op preventie van uitval. Er dient volgens respondenten die op deze belemmering wijzen meer zicht te komen op het verloop van het keuzeprocess bij mbo-ers en voorts dient beter in beeld te worden gebracht waarom mbo-ers een hbo-opleiding tussentijds staken.

Als beweegreden wordt ook wel genoemd het verkleinen van de afstand tussen mbo en hbo. Mbo-ers percipiëren de overgang naar het hbo soms als groter dan die in werkelijkheid hoeft te zijn.

Een beweegreden is ook het zorgdragen voor vermindering van tekorten van personeel op de arbeidsmarkt. Het ontwerpen van een doorlopende leerweg van onderwijsassistent (niveau 3) naar de lerarenopleiding zorgt er mede voor dat het tekort aan leerkrachten basisschool op termijn wordt verminderd.

Aansluiting op eerdere activiteiten

De beroepskolommiddelen komen uiteraard niet zo maar uit de lucht vallen. Respondenten geven aan dat zij samen met ROC's al langer werken aan het in kaart brengen van verwante opleidingen en het creëren van doorlopende leertrajecten. In het kader van de verwantschapsregeling zijn – met ondersteuning van LICA (het Landelijk InformatieCentrum Aansluiting hbo) – regionale mbo-hbo platforms opgezet. Op gezamenlijk initiatief van de HBO-raad en Bve Raad lopen er projecten die betrekking hebben op de (longitudinale) aansluiting mbo-hbo. Een van die projecten is 'Flexibilisering van de route mbo-hbo'. De beroepskolommiddelen bieden de mogelijkheid om deze reeds ingezette initiatieven te continueren dan wel te intensiveren.

Maar ook los van deze landelijk initiatieven kennen hogescholen een rijke traditie op het punt van doorstroom en aansluiting, met name bij hbo-opleidingen met een duidelijk herkenbare pendant in het mbo (zoals bij techniekopleidingen). Traditioneel bestaan er bijvoorbeeld al goede contacten tussen het middelbaar en hoger technisch onderwijs. Voor het kunstonderwijs daarentegen geldt dit in veel mindere mate.

Door de beroepskolommiddelen zien we ook een beweging dat hogescholen zich wat meer bewust worden van de potenties van de instroom vanuit het mbo en hun traditioneel sterkere gerichtheid op de instroom uit het v.o. uitbreiden naar het mbo.

De middelen voor de versterking van de beroepskolom zijn een voorzetting van middelen die bekend staan onder Impulsgelden. In de praktijk wordt dit onderscheid slechts door een enkele respondent gemaakt.

Er zijn instellingen die de activiteiten in het kader van de beroepskolommiddelen koppelen aan eigen projecten met een breder kader. De doelstelling van de beroepskolommiddelen, te weten het bereiken van kwalificatiewinst, sluit dan bijvoorbeeld aan bij een initiatief om een task force verbetering van het rendement in het leven te roepen. Een andere instelling is enige tijd bezig om met behulp van assessment, portfolio, evc-procedures, dualisering het onderwijs te flexibiliseren. De

beroepskolommiddelen sluiten daar goed bij aan. Er wordt ook op gewezen dat waar in voorgaande jaren incidenteel bij bepaalde onderdelen vrijstelling werd verleend aan studenten vanuit het MDGO/SPW er thans sprake is van het uitzetten van vastomlijnde trajecten.

Producten

In de formats voor bijvoorbeeld de onderwijsinstellingen in de bve-sector is systematisch per thema en activiteit geï nventariseerd welke producten tot stand worden gebracht. In het geval van de hbo-instellingen is die inventarisatie veel globaler geschied. Activiteiten en producten liggen soms dicht bij elkaar: het verbeteren van de voorlichting aan mbo-studenten geschiedt in de regel via producten als een voorlichtingsfolder, voorlichtingsdagen e.d. Met een activiteit als 'het ontwikkelen van een nieuw curriculum' is het product eveneens al geï mpliceerd. Voorbeelden van producten zijn te ordenen naar:

- beleidsproducten: onderzoeksrapporten, beleidsnota's, schriftelijk neergelegde afspraken (over bestuurlijke samenwerking), nulmeting, knelpuntenanalyse, onderzoeks-/evaluatierapport, pilots;
- onderwijsproducten: instrumenten (voor assessment, portfolio, evc, toetsing), voorlichtingsmateriaal (folders, brochures, web-site, (schriftelijk neergelegde afspraken over) gezamenlijk te ontwerpen routes/doorstroomprogramma's, doorstroomcursussen, herontworpen curriculum, herontworpen opleidingsprofiel, onderdelen als de vergelijking van modules (om overlap te voorkomen c.q. lacunes op te sporen), modulewijzer, stageboek/-handleiding, loopbaanbegeleiding;
- organisatieproducten: opererende netwerken, werkgroepen, stagebureau, regeling bedoeld voor de instelling hoe projecten aan te vragen in het kader van de aan de instelling toegekende beroepskolommiddelen.

2.5.5 Mate van integratie van activiteiten

De activiteiten kunnen plaatsvinden vanuit een geïntegreerde (instellingsbrede) visie op versterking van de beroepskolom of als een (tamelijk) losse verzameling activiteiten die vaak een voortzetting zijn van reeds eerder gestarte activiteiten. Op basis van de geleverde informatie in de interviews zijn de instellingen gescoord op deze variabele. Iets minder dan de helft van de instellingen (46 procent) werkt meer vanuit een geïntegreerde visie of doet pogingen daartoe, iets meer dan de helft (54 procent) werkt meer vanuit (tamelijk) losse activiteiten. Een aantal voorbeelden van een geïntegreerde benadering staan hieronder aangegeven.:

- Uitgaan van de gedachte van de commissie-Boekhoud, te weten het centraal stellen van de loopbaan van deelnemers in plaats van het institutionele denken.
- Het inbedden van de beroepskolomgedachte in het strategisch beleid van de organisatie en projectplannen daarop beoordelen.
- Het verbinden van (deel)activiteiten via het concept van flexibilisering (programmatische, pedagogisch-didactisch, organisatorisch en van de begeleiding).
- Het vormgeven van een opleiding (voor zij-instromers) vanuit de invalshoek van competenties (zowel werken met competentiegerichte beroepsprofielen als met competentiegerichte opleidingsprofielen) met de daarbijbehorende invalshoek van assessment, portfolio, evc, competentiegerichte toetsen van de zijde van het werkveld als met gebruik van competentiegerichte opleidingsprofielen.

Voorbeeld van een initiatief om te komen tot het realiseren van een geïntegreerd longitudinaal duaal traject op maat voor zij-instromers

De te starten opleiding krijgt een competentiegerichte opzet. De beroepsprofielen worden competentiegericht ingevuld evenals de opleidingsprofielen. De competentiegerichte beroepsprofielen worden ontleend aan de op competenties gebouwde functiewaarderingssystemen in de sector gezondheidszorg en welzijn. De opleidingsprofielen zijn ontleend aan landelijke opleidingsprofielen. De opgave is om de beroepsprofielen en opleidingsprofielen te matchen vanuit een competentiegerichte invalshoek. Tegelijk wordt geprobeerd om via evc-procedures zij-instromers, herintreders en doorstromers scholing op maat te bieden. En dat in een digitale leeromgeving. Dat laatste moet nog ontwikkeld worden. Er zijn twee dingen nieuw in deze opzet: 1. de activiteit bestrijkt het hele terrein van zorg&welzijn: de v&v-sector en welzijn. De benadering wordt tussen de opleidingen afgestemd. 2. er wordt gewerkt met competentieprofielen vanuit het werkveld.

Via evc-procedures wordt van zij-instromers bepaald welke competenties zij op welk mbo-niveau bezitten. De competenties op hbo-niveau zullen daar naadloos op gaan aansluiten. Dat alles is in ontwikkeling.

- Uitgaan van de verbondenheid binnen de beroepskolom.

Over het algemeen is bij versterking van de beroepskolom aan de bovenkant (tussen mbo en hbo) het vmbo niet echt in beeld. Dat is op zich begrijpelijk, omdat bij de versterking van de

beroepskolom aan de onderkant het vmbo en mbo de centrale partijen zijn. Toch wordt door een enkele respondent uit het hbo melding gemaakt dat bij de aansluiting tussen mbo en hbo ook het vmbo op de achtergrond mee speelt.

Voorbeeld van een initiatief waarbij uitdrukkelijk ook het vmbo in het vizier is

Een van de activiteiten is modules op elkaar af te stemmen en overlap in inhoud te voorkomen. We bouwen samen aan een nieuwe leerweg. Het vmbo neemt daar kennis van. Daarmee wordt bevorderd dat het vmbo perspectief houdt op het hbo. Het gaat om een motiverende opbouw. Het wegnemen van schotten. Thans vooral gericht op ict-opleidingen. Gezondheidszorg en Bouwkunde. Er wordt in geïnvesteerd door een andere hogeschool en een ander ROC samen. Samen doen wij het echte ontwikkelwerk.

3 SAMENWERKING

3.1 ROC's en vakscholen

3.1.1 Samenwerkingspartners

Tabel 3.1 Samenwerkingsrelaties met het vmbo, hbo, LOB's en bedrijfsleven

Instellingen	N	vmbo		hbo		LOB		bedrijven	
		n	%	n	%	n	%	n	%
ROC's	43	43	100	38	88	26	61	34	79
Vakscholen	14	13	93	8	57	10	71	10	71
Totaal	57	56	98	46	81	36	63	44	77

Alle ROC's en 13 van de 14 vakscholen onderhouden een samenwerkingsrelatie met het vmbo. Het grootste deel van de scholen doet dat in een regionaal verband (veelal een platform) waaraan alle of de meeste vmbo-scholen deelnemen. Een aantal vakscholen met een landelijke functie kent niet zo'n regionaal overleg.

Vier op de vijf instellingen, relatief iets meer ROC's dan vakscholen, werken samen met het hoger beroepsonderwijs in hun regio.

De omvang van de relaties met bedrijven in de regio is wat moeilijker aan te geven. Driekwart van de scholen heeft gemeld dergelijke contacten te hebben. Uit toelichtingen blijkt echter dat diverse scholen daar ook de 'gewone' contacten met stagebedrijven toe rekenen. Aangenomen mag worden dat alle scholen dergelijke contacten onderhouden.

Als naar het aantal verschillende partners uit de beroepsonderwijs wordt gekeken, dan gaat het bij 4 scholen (2 ROC's en 2 vakscholen) om samenwerking met één sector uit de beroepskolom. In alle vier de gevallen betreft het een samenwerking met het vmbo.

Tien scholen, waarvan 8 ROC's en 2 vakscholen hebben een samenwerkingsverband met twee andere sectoren: voor alle 10 is dat het vmbo en 6 van de 10 werken samen met een hogeschool.

Samenwerking met drie partners is gemeld door 14 scholen, waarvan 9 ROC's en 5 vakscholen. Op een vakschool na (Visserijschool) hebben ze allemaal een samenwerkingsrelatie met vmbo-scholen en geldt dat voor 11 van de 14 ook voor het hbo.

De overige 29 instellingen werken samen met alle andere sectoren uit de beroepskolom..

3.1.2 Niveau samenwerking

De scholen konden aangeven op welk niveau de samenwerking met externe partners plaatsvindt: 1) het bestuurlijk niveau (in het algemeen op het niveau van CvB's), het strategisch niveau (in het algemeen

op het niveau van de unitdirectie en opleidingscoördinatoren) en 3) het operationele niveau (in het algemeen op het niveau van projectleiders en/of uitvoerenden, zoals met name docenten en begeleiders).

Tabel 3.2 Niveau waarop wordt samengewerkt

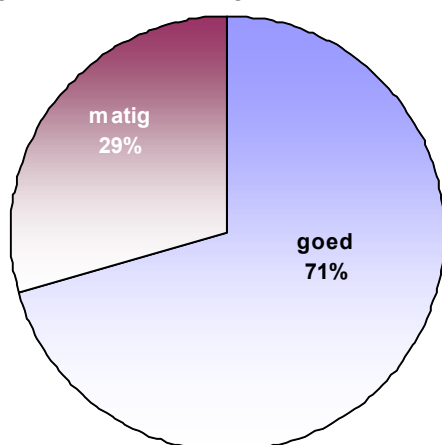
Instellingen	N	Niveau samenwerking					
		bestuurlijk		strategisch		operationeel	
		n	%	n	%	n	%
ROC's	43	26	61	40	93	42	98
Vakscholen	14	4	29	11	79	11	79
Totaal	57	30	53	51	90	53	93

Tabel 3.2 toont dat iets meer dan de helft van de mbo-instellingen (formele) contacten op bestuurlijk niveau onderhoudt. Ook de interviews met vertegenwoordigers uit het hbo maken duidelijk dat er steeds vaker formele contacten in de zin van convenanten worden afgesloten. Feitelijke samenwerking, zowel strategisch als operationeel, komt bij bijna alle 57 instellingen voor.

3.1.3 Beoordeling samenwerking

De scholen is gevraagd zowel de interne als de externe samenwerking te beoordelen. Daarvoor was de volgende globale schaal beschikbaar: 1) open, constructief en gericht op wederzijdse afstemming; 2) niet echt open en constructief, maar ook niet echt stroef; 3) stroef en teveel gericht op de eigen problematiek; 4) nog moeilijk te zeggen.

Figuur 3.1 Beoordeling interne samenwerking (n=51)

De interne samenwerking is door 51 van de 57 scholen gewaardeerd. Bijna driekwart van de instellingen waarvan op dit punt gegevens bekend zijn heeft die samenwerking als open en constructief en gericht op wederzijdse afstemming beoordeeld. Voor ruim een kwart verloopt die samenwerking matig, maar niet echt stroef. Geen enkele instelling heeft zich echt negatief uitgelaten over de samenwerking.

Resultaten van de beoordeling van de externe samenwerking staan in Tabel 3.3. De relatie met het vmbo wordt in het algemeen positief beoordeeld: ruim 80 procent vindt de samenwerking open, constructief en gericht op wederzijdse aanpassingen. Negatieve geluiden zijn er niet. Scholen die met het hbo samenwerken hebben zich in het algemeen daar ook gunstig over uitgelaten: ruim 70 procent van de 46 scholen oordeelt positief over het samenwerkingsverband. Eenzelfde beeld zien we voor de samenwerking met andere ROC's, AOC's en/of vakscholen. Het oordeel over de samenwerking met het bedrijfsleven valt iets minder gunstig uit: 40 procent van de 44 scholen met dergelijke relaties oordeelt daar positief over, maar bijna een derde kon hierover nog geen uitspraak doen of heeft niet geantwoord. Over de samenwerking met de LOB's kon ruim 60 procent van de ROC's en vakscholen die binnen de impulsregeling samenwerken geen uitspraak doen of heeft de vraag niet beantwoord. De samenwerking lijkt minder gunstig te worden beoordeeld dan de andere samenwerkingsverbanden.

Tabel 3.3 Waardering externe samenwerking

Instellingen	N	kwaliteit van de externe samenwerking							
		+		+/-		-		nog niet te zeggen	
		n	%	n	%	n	%	N	%
vmbo	56	47	84	7	13			2	4
hbo	46	33	72	6	13	1	2	6	13
ROC's/vakscholen	39	27	69	7	18	1	3	4	7
bedrijven	44	18	41	10	23	3	7	13	29
LOB	36	7	19	6	17	1	3	22	61

3.1.4 Bijdrage van de impulsregeling aan de samenwerking

Een belangrijke vraag is of de impulsregeling bijdraagt aan de intensivering en de verbetering van de contacten met andere sectoren in de beroepskolom. Aan de scholen is gevraagd sinds wanneer er sprake is van samenwerking, of de impulsregeling invloed heeft gehad op de samenwerking en of er (mede in het kader van de impulsprojecten) plannen zijn voor uitbreiding van de contacten.

De meeste scholen hadden al voor de impulsregeling 2001 contacten met diverse sectoren uit de beroepskolom. Zes scholen hebben aangegeven dat ze pas met ingang van de impulsregeling 2001 een structureel samenwerkingsverband zijn aangegaan met instellingen uit andere sectoren. Vijf daarvan waren vakscholen. De overige scholen hadden daarvoor al samenwerkingsverbanden.

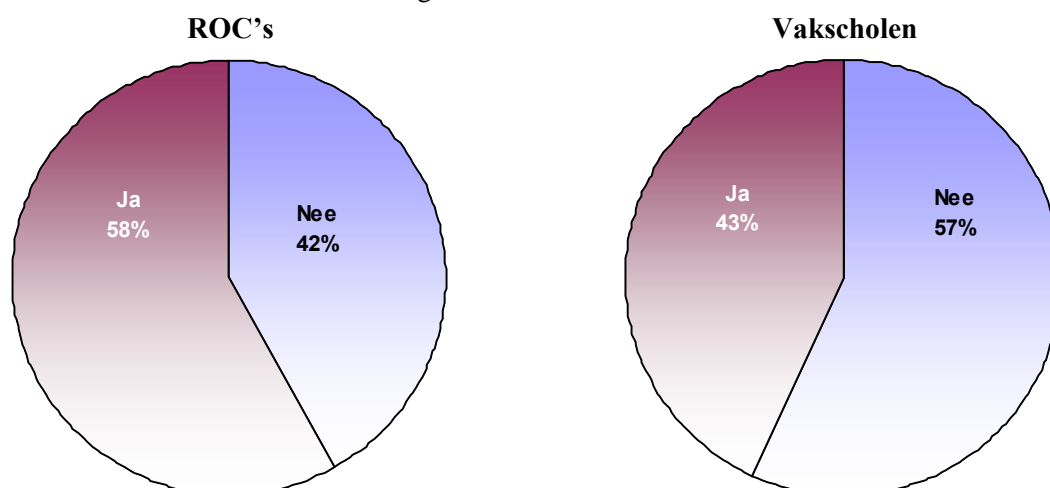
Tabel 3.4: Nut impuls en verdere plannen

	Start samenwerking		invloed impulsregeling
	Voor impuls	m.i.v. impuls	
	2001	2001	

Instellingen	N	n	%	n	%	n	%
ROC's	43	42	98	1	2	41	95
Vakscholen	14	9	64	5	36	13	93
Totaal	57	51	90	6	11	54	95

Voor bijna alle scholen gaat er van de impulsregeling een positieve invloed uit op de samenwerking. Diverse scholen hebben aangegeven dat zonder de impuls gelden de samenwerking minder intensief en minder vruchtbaar zou zijn geweest. Verschillende scholen hebben laten blijken dat de impuls gelden noodzakelijk zijn om die samenwerking de komende jaren voort te zetten en of uit te breiden. In volgende paragraaf blijkt dat tussentijdse wijzigingen in samenwerkingsverbanden in het algemeen een intensivering van de relaties betekenen.

Figuur 3.2 Plannen verdere samenwerking

Ruim de helft van de ROC's (25) heeft plannen om de komende periode de banden met andere sectoren aan te halen. Van de vakscholen is dat iets minder dan de helft (6 van de 14).

3.1.5 Tussentijdse wijzigingen in samenwerking

In Tabel 3.5 is vermeld hoeveel scholen na het starten van de met impuls gelden (mede) gefinancierde projecten wijzigingen in de eerder opgegeven samenwerkingsrelatie hebben gemeld. Onderscheid is gemaakt naar de sector van de beroepsonderwijskolom waarop die samenwerking zicht richt. In de meeste gevallen betekent de aangegeven verandering een intensivering, een uitbreiding of een formalisering van de samenwerking.

Met name voor een aantal ROC's zijn/worden de contacten met het vmbo, het hbo en het regionale bedrijfsleven verbeterd. In totaal gaat het om 14 ROC's en 2 vakscholen, waarvan 7 ROC's en een vakschool de samenwerking met twee of meer sectoren uitbreiden of verstevigen.

Tabel 3.5: Tussentijdse veranderingen in samenwerking sinds start projecten

Instellingen	N	vmbo		hbo		LOB		bedrijven	
		n	%	n	%	n	%	n	%
ROC's	43	7	16	5	12	1	2	5	12
Vakscholen	14	1	7	1	7				
Totaal	57	8	14	6	11	1	2	5	9

3.2 AOC's

3.2.1 Samenwerkingspartners

Van de 12 AOC's hebben er 11 aangegeven samenwerkingsrelaties te onderhouden met scholen of organisaties uit andere sectoren van de beroepskolom. Tabel 3.6 toont het resultaat.

Tabel 3.6: Samenwerkingsrelaties met het vmbo, hbo, LOB's en bedrijfsleven

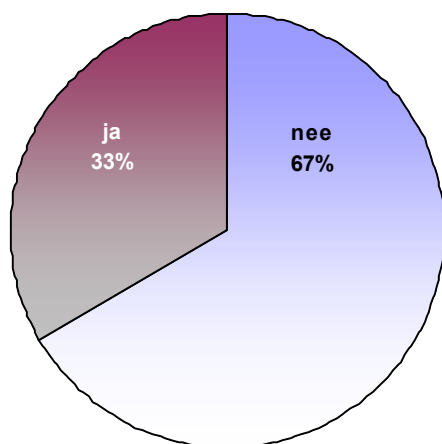
Instellingen	N	vmbo		hbo		LOB		bedrijven	
		n	%	n	%	n	%	n	%
AOC's	12	9	75	5	42	5	42	8	67

Samenwerking met het vmbo komt het meest voor (9 van de 12 instellingen), direct gevolgd door contacten met bedrijven. Aan de bovenkant van de beroepskolom zijn duidelijk minder AOC's actief dan aan de onderkant: 5 AOC's onderhouden in projecten die worden uitgevoerd in het kader van de impulsregeling samenwerkingsrelaties met hogescholen.

3.2.2 Bijdrage impulsregeling aan samenwerking

Voor alle AOC's geldt dat de meeste contacten al gelegd zijn (ver) voordat de impulsregeling van kracht was. Dat geldt met name voor de samenwerking met het vmbo. In Figuur 3.3 is te zien dat een beperkt aantal AOC's (4) plannen heeft om de samenwerking op korte termijn uit te breiden. Het aantal AOC's met initiatieven in die richting is daarmee verhoudingsgewijs geringer dan in de ROC's en de vakscholen

Figuur 3.3 Plannen verdere samenwerking

In 10 van de 12 AOC's heeft de impulsregeling een positieve invloed op de aard en de intensiteit van de externe samenwerking. Door twee AOC's is de vraag niet beantwoord. Een van die AOC's werkt in het kader van de impulsregeling niet met externe partners samen.

Opmerkingen van AOC's over de samenwerking geven aan dat AOC's de impulsregeling als een ondersteuning van reeds in gang gezette ontwikkelingen zien. De regeling draagt zo in eerste instantie, onder andere via interessante onderwijskundige discussies, bij tot het versterken van wederzijds begrip en tot verhoging van wederzijdse inzichten. Daarnaast is door een aantal AOC's op effecten voor de doorstroom gewezen, zoals het (versneld) mogelijk maken van een betere afstemming en betere aansluitingsmogelijkheden. Enkele AOC's hebben erop gewezen dat activiteiten mede hebben bijgedragen tot een grotere naamsbekendheid en een betere positionering van het groene onderwijs in de regio. Een AOC meent daar al de vruchten van te plukken door een verhoogde instroom.

3.3 LOB's

3.3.1 Samenwerkingspartners

Van de 14 LOB's met projecten op thema 2 werken er 10 samen met een of meer verschillende partners. Dat is ook het geval voor 17 van de 19 LOB's met projecten op thema 3. In Tabel 3.7 zijn voor beide thema's de samenwerkingsrelaties gespecificeerd.

Tabel 3.7: Samenwerkingsrelaties LOB's op thema 2 en thema 3

Thema	N	andere LOB		vmbo		mbo		hbo	
		n	%	n	%	n	%	n	%
Thema 2	14	5	36	4	29	8	57	3	21
Thema 3	19	16	84	10	53	12	63	6	32

In projecten gericht op thema 3 wordt in het algemeen meer samengewerkt dan in projecten bedoeld voor thema 2. Het meest opvallende verschil is te vinden bij de samenwerking met andere LOB's: op thema 3 werkt ruim 80 procent van de LOB's samen tegenover iets meer dan een derde op thema 2. Evenals bij de ROC's en de vakscholen vindt er meer samenwerking plaats aan de onderkant van de beroepskolom dan aan de bovenkant. Dat geldt met name voor de aanpassing van de structuren.

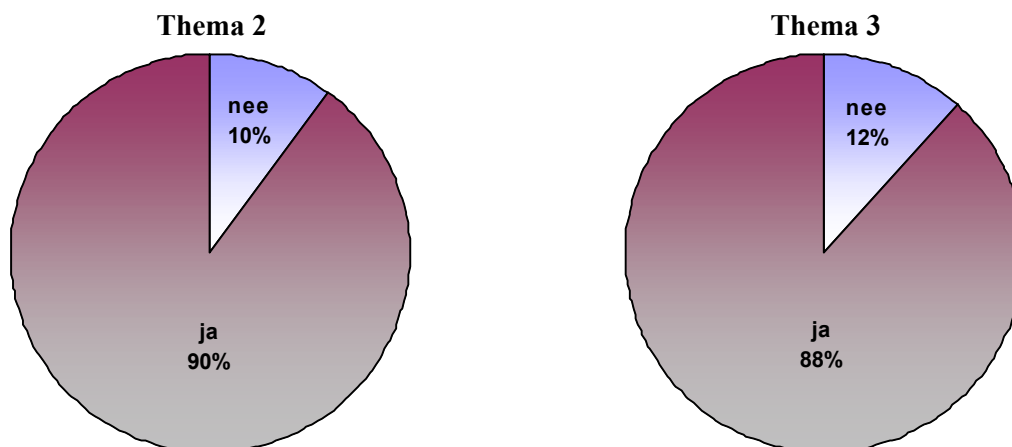
Een aantal LOB's heeft plannen om de samenwerking uit te breiden naar andere externe partners. Dat lijkt meer te gelden op het terrein van de aansluiting van structuren dan voor de bpv. Voor het derde thema gaat het om 8 LOB's, die overigens allemaal al met een of meer externe partners samenwerken. Voor het tweede thema betreft het 2 LOB's, waarvan een nog geen externe partner heeft.

3.3.2 Aard, niveau en reikwijdte van de samenwerking

Voor LOB's die met een of meer externe partners samenwerken is in Figuur 3.3 aangegeven of er sprake is van een formeel samenwerkingsverband. Op grond van de vraagstelling is niet aan te geven of dat formele verband zich uitstrekt tot alle deelnemende organisaties.

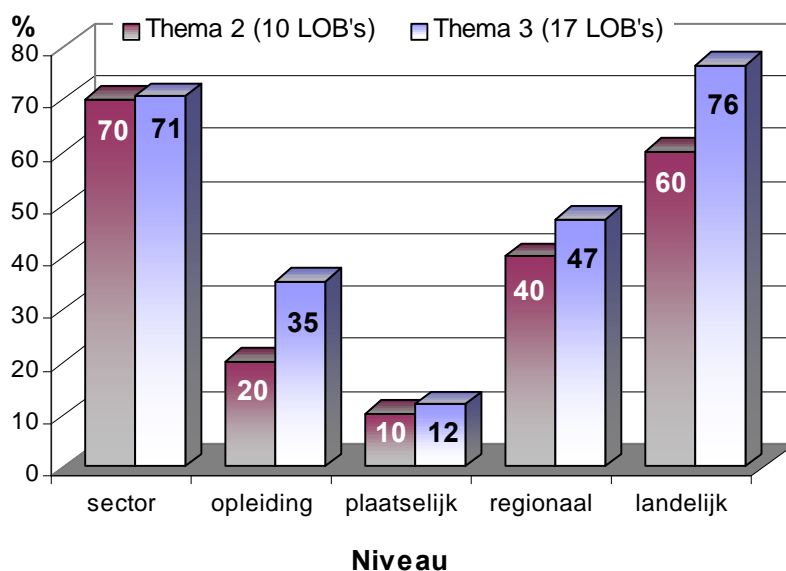
Tien LOB's werken samen in de uitvoering van projecten gericht op de verbetering van het 'externe curriculum' (bpv en leerbedrijven). Daarvan zijn er 9 een formeel samenwerkingsverband aangegaan. Voor de verbetering van de aansluiting van de structuren (thema 3) is een vergelijkbaar percentage van de LOB's een formele relatie met een of meer partners aangegaan. Het gaat om 15 van de 17 LOB's.

Figuur 3.3 Formele samenwerking LOB's met externe partners

Voor thema 2 vindt de samenwerking in het algemeen op organisatorisch niveau plaats. Dat geldt voor 8 van de 10 LOB's, waarvan één ook op bestuurlijk niveau samenwerkt. Van 2 van de 10 LOB's ontbreekt het antwoord. Wat betreft thema 3 werken 10 van de 17 LOB's zowel op bestuurlijk als op van organisatorisch niveau met elkaar samen, terwijl de andere 7 LOB's dat alleen op organisatieniveau doen. Er is dus nergens alleen maar sprake van bestuurlijke contacten.

Figuur 3.4 Niveau van samenwerking LOB's met externe partners

Figuur 3.4 maakt duidelijk dat LOB's vooral op sectorniveau en op landelijk niveau samenwerken met externe partners. Dat geldt zowel voor thema 2 als thema 3.

3.3.3 Bijdrage van de impulsregeling aan de samenwerking

Bij de LOB's is nagegaan of de impulsregeling bijdraagt aan de intensivering en de verbetering van de contacten met andere sectoren in de beroepskolom. Gevraagd is sinds wanneer er sprake is van samenwerking en er plannen zijn voor uitbreiding van de contacten.

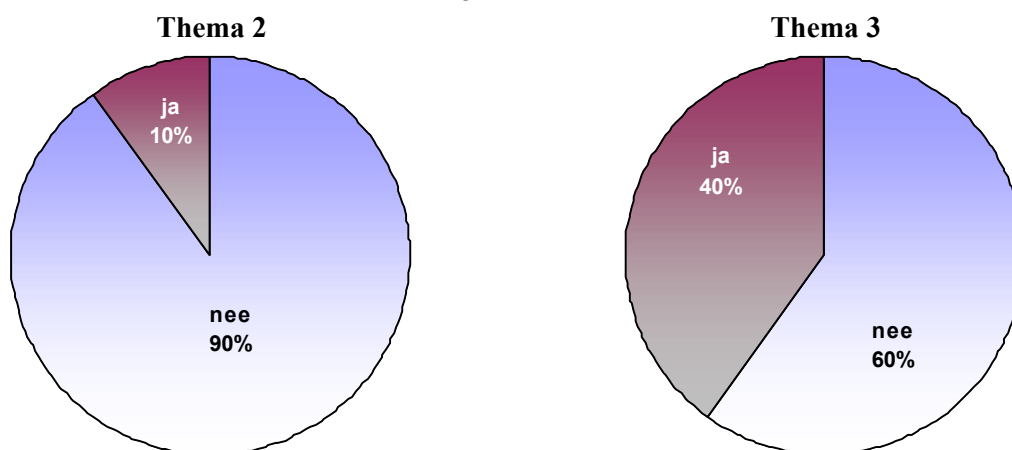
Tabel 3.8 Start samenwerking

Instellingen	N	Start samenwerking					
		voor impuls 2001		voor / m.i.v. impuls 2001		m.i.v. impuls 2001	
		n	%	n	%	n	%
Thema 2	10	2	20	3	30	4	40
Thema 3	17	2	12	7	41	8	47

In totaal voor 11 verschillende LOB's is de impulsregeling 2001 (mede) aanleiding geweest om een extern samenwerkingsverband aan te gaan of om bestaande samenwerking uit te breiden. Vier LOB's die nog niet extern samenwerkten zijn dat met ingang van de impulsregeling gaan doen. Voor twee is dat een samenwerking op thema 2 en voor de twee andere samenwerking op thema 3.

Uitbreiding van het samenwerkingsverband is gemeld door 7 LOB's. Bij alle 7 is de keuze voor een nieuwe externe partner gedaan om de kwalificatiestructuur aan te passen en bij 2 is die keuze gemaakt in het kader van de verbetering van de bpv.

Figuur 3.5 Plannen voor verdere samenwerking

Negen van de 20 LOB's hebben plannen de samenwerking verder uit te breiden. Figuur 3.5 maakt duidelijk dat ook hier die plannen tot bredere samenwerking vooral gericht zijn op de aanpassing van de kwalificatiestructuren.

3.3.4 Beoordeling externe samenwerking

Evenals de ROC's en vakscholen is de LOB's gevraagd de externe samenwerking te beoordelen. Dat is met dezelfde schaal gebeurd: 1) open, constructief en gericht op wederzijdse afstemming; 2) niet echt open en constructief, ook niet echt stroef; 3) stroef en teveel gericht op de eigen problematiek; 4) nog moeilijk te zeggen. De beoordeling van de samenwerking met externe partners is in Tabel 3.9 weergegeven.

Tabel 3.9: Waardering externe samenwerking

Instellingen	N*	kwaliteit van de externe samenwerking							
		+		+/-		-		nog niet te zeggen	
		n	%	n	%	n	%	n	%
andere LOB's	16	13	81			1	6		
Vmbo	11	5	45	1	9			3	27
Mbo	12	8	67	2	17				
Hbo	6	3	50	1	17			2	33

* Van 2 LOB's ontbreken de gegevens

Relaties met andere LOB's worden als open en constructief ervaren. Slechts één LOB heeft met de samenwerking met een ander LOB duidelijk negatieve ervaringen.

De beoordeling van de samenwerking met andere partners valt in het algemeen, voor zover al iets over die relaties valt te zeggen, eveneens positief uit.

3.3.5 Tussentijdse wijzigingen in samenwerking

Twee LOB's hebben tussentijds de samenwerking uitgebreid wat betreft activiteiten op thema 3. Het ene LOB heeft dat gedaan met bve-instellingen en het andere LOB met vmbo-scholen.

3.4 HBO

4.4.1 Samenwerkingspartners

Om een indruk te krijgen van de instellingen waarmee hogescholen in het kader van versterking van de beroepskolom samenwerken, is heel globaal geïventariseerd met welke onderwijsinstellingen, bedrijven, ondersteuningsinstellingen hogescholen samenwerken. Door het LICA worden thans de samenwerkingsverbanden via een schriftelijke vragenlijst bij zowel hogescholen als ROC's systematisch en gedetailleerd in kaart gebracht. Het – weinig verrassende – beeld is dat hogescholen met name samenwerken met ROC's of onderdelen daaruit waarvan deelnemers doorstromen naar het hbo. In sommige regio's (bijvoorbeeld Friesland) ligt het voor de hand samen te werken met de twee ROC's aldaar. In de Randstad daarentegen is de keuze van mbo-partners minder vanzelfsprekend. Met andere hogescholen wordt samengewerkt in het kader van (regionale) platforms. Deze platforms zijn in het leven geroepen naar aanleiding van de verwantschapsregeling. De inrichting van de platforms (bevoegdheden, deelnemers, werkgroepen) kan verschillen. In de regel heeft een platform een eigen website waar de inrichting vermeld staat en ook informatie over verwante opleidingen en waar deze gevolgd kunnen worden.

Platforms roepen werkgroepen in het leven: bijvoorbeeld

- de werkgroep kwantiteiten (gaat over het vaststellen van cijfers betreffende zaken als doorstroom mbo-hbo, uitval in het hbo, studievoortgang)
- de werkgroep beroep en onderwijs (gaat over de beschrijving van competenties, vertaling naar pedagogisch-didactische vormgeving)
- de werkgroep beroepskolommen: onder andere het regionale aanbod van opleidingsplaatsen binnen elke sector van de beroepskolom in kaart brengen.

Met bedrijven wordt weinig samengewerkt, wel uiteraard in die gevallen waar sprake is van duale trajecten en bij stages. Eén van de hogescholen maakt melding van samenwerking met bedrijven in het kader van een aantal Axis-projecten, waarbij bedrijven in de stuurgroep zitten. Bij de tot nog toe onderzochte hogescholen zit geen enkele groen hbo-instelling. Slechts in één geval wordt samenwerking gemeld tussen een hbo-opleiding (milieukunde) met een AOC.

4.4.2 Vorm van samenwerking

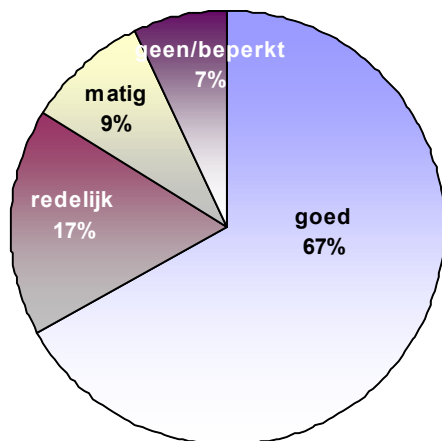
De samenwerking neemt verschillende vormen aan: convenant, samenwerkingsovereenkomst en via contracten. De gehanteerde terminologie verschilt nog wel eens. Andere genoemde vormen zijn: gezamenlijke ondertekening projectplan of 'het bezegelen van een position paper'. Daarnaast komen intentieverklaringen voor op bestuurlijk niveau, soms gekoppeld aan subsidietrajecten.

4.4.3 Beoordeling van de samenwerking

In het algemeen wordt de samenwerking als (zeer) goed beoordeeld. Een op de zes instellingen vindt de samenwerking redelijk. Zo'n een op de tien instellingen geeft het oordeel matig. Een klein aantal instellingen meldt geen of slechts minimale samenwerkingsrelaties te hebben.

Het komt voor dat door het werken aan de realisatie van de beroepskolomgedachte bestaande samenwerkingsverbanden worden herijkt, worden aangevuld door nieuwe samenwerkingsdoelen of een andere samenstelling krijgen met mensen uit de beroepskolom. Dit wordt dan bevestigd in een herzien convenant. Eén respondent merkt op dat de samenwerking in ieders belang is: het hbo wil verzekerd zijn van een kwalitatief goede instroom, het mbo wil deelnemers een goed perspectief bieden.

Figuur 3.6 Beoordeling samenwerking (n=48)

Bij het in het algemeen gunstige oordeel worden wel – overigens als positief op te vatten - kanttekeningen geplaatst. Een geïnterviewde van een instelling die samen met andere instellingen een plan heeft opgesteld om te komen tot een longitudinaal duaal traject en de samenwerking als goed heeft ervaren plaatst daarbij de kanttekening dat het nog om voornemens gaat en dat de proof of the pudding nog moet komen bij de feitelijke implementatie van de voornemens in de praktijk. Het is dan te verwachten dat er ‘wrijvingswarmte’ ontstaat. Een andere respondent merkt op dat het regionaal samenwerkingsverband in het leven was geroepen om de verwantschapsregeling vorm te geven. Nu de verwantschap tussen mbo- en hbo-opleidingen door de minister is vastgesteld, bestaat er meer zicht op de aansluitingsmogelijkheden tussen mbo en hbo en dat was juist de belangrijkste doelstelling van het regionaal samenwerkingsverband. Thans komt het accent meer te liggen op bilaterale contacten, op het uitvoerend niveau van projecten.

Er wordt ook wel een gewezen op cultuurverschillen tussen mbo en hbo die samenwerking overigens niet in de weg staan, maar waarmee toch rekening moet worden gehouden. Het mbo wordt dan als praktisch gekwalificeerd, terwijl het hbo dan meer academisch ingesteld zou zijn. Hbo-opleidingen die samenwerken met bijvoorbeeld grafische lycea geven aan dat deze vaak wat ‘ambachtelijker zijn, terwijl de hbo-opleiding wat meer conceptueel zijn ingesteld’. Zonder dat dat thans ook maar

enigszins feitelijke samenwerking tussen mbo en hbo in de weg staat, is er toch een zekere tendens waar te nemen dat het hbo de steven wendt richting universiteit (bachelor-master opleidingen), terwijl het mbo zich meer richt op de voorkant van de beroepskolom, te weten het vmbo.

Het feit dat ROC's in de regio zich ten opzichte van elkaar willen profileren wordt ook wel als bemoeilijkende factor genoemd.

Eén kanttekening is dat ROC's nogal gericht zijn op hún instroom. Het gevolg is dat voor de aansluiting met het hbo minder gemakkelijk mensen vrijgemaakt worden. Naar schatting besteden de ROC's waarmee wij samenwerken nog geen vijf procent van hun middelen voor de aansluiting met het hbo. Daarnaast hebben we te maken met onderlinge concurrentie tussen ROC's. Als we praten over het opzetten van een nieuwe mbo-opleiding, dan bepleiten ROC's om dat bij hen te doen.

Ook wordt opgemerkt dat het onderwijsritme van mbo en hbo niet altijd synchroon loopt: het mbo hanteert een andere indeling dan in semester/trimester. Iemand vraagt zich verder af hoe het kan dat de studieduur van vergelijkbare mbo-opleidingen zo uiteen loopt.

Wettelijke regelingen als de verplichte toelating van studenten SPW/OA niveau 3 tot het hbo kunnen het voor hbo-instellingen lastiger maken om tot afspraken te komen. Ook 'de dynamiek van het onderwijsbeleid' wordt wel aangemerkt als demotiverende factor om met elkaar om tafel te gaan zitten.

Er zijn natuurlijk ook de kleine ergernissen bij samenwerking: deelnemers komen niet opdagen, er zijn personele wisselingen.

Eén instelling plaatst een wat forsere kanttekening. De instellingen uit het vmbo, mbo en hbo krijgen elk een eigen budget toegewezen. Iedere instelling is geneigd haar eigen plan te maken met het risico dat de gelden verwateren of suboptimaal worden aangewend.

Goed op uitvoeringsniveau, moeilijker op instellingsniveau, wellicht te wijten aan 'verschillen in strategisch beleid'

4.4.4 Interne samenwerkingsrelaties

Hiervoor hebben we kunnen vaststellen dat hbo-instellingen inzake versterking van de beroepskolom behoorlijk samenwerkingsrelaties aangaan met externe partners. Hoe zit dat nu wat betreft de samenwerking met andere onderdelen van de hbo-instelling? Tabel 3.10 geeft een overzicht.

Bij 10 instellingen is interne samenwerking niet echt aan de orde. Het gaat dan om monosectorale hogescholen. Bij 16 instellingen is inzake de versterking van de beroepskolom wel sprake van interne samenwerking (*Alle opleidingen/instituten/faculteiten waar samenwerking met het mbo aan de orde is, doen mee of: Men weet elkaar te vinden of: Doorstroomcursussen vinden voor alle opleidingen plaats, alle opleidingen werken er aan mee of: Via een intern platform van managers met aansluiting in hun pakket*), bij 19 is daar in min of meerdere mate sprake van (bijvoorbeeld er is wel sprake van interne samenwerking binnen de instituten, maar niet tussen de instituten). Bij drie instellingen is geen sprake van interne samenwerking.

Tabel 3.10 Mate van aanwezigheid van interne samenwerking (absoluut)

Omvang interne samenwerking	absoluut
Interne samenwerking is niet aan de orde	10
Er is interne samenwerking	16
Er is min of meer interne samenwerking	19
Er is geen interne samenwerking	3

Meer in het algemeen kan worden geconcludeerd dat hbo-instellingen inzake de versterking van de beroepskolom sterk gericht zijn op het mbo en minder alert zijn op de mogelijkheden binnenshuis om te leren van elkaars ervaringen, aanpakken e.d. Het is bijvoorbeeld niet ondenkbaar dat op het punt van assessment, portfolio, evc meerdere onderdelen van een hbo-instelling hier aan werken zonder dat men dat van elkaar weet. Op dit en andere punten zou door meer regievoering op centraal niveau binnen de instellingen meer synergie te bereiken zijn. Zoals we bij de activiteiten reeds hebben gezien wordt door een aantal instellingen op dit punt ook al actie ondernomen.

Voorbeeld van interne samenwerking

Een voorbeeld is dat mbo-studenten op één plek binnenkomen, een verkorte propedeuse volgen en dan kunnen doorstromen naar drie opleidingen: verkeerskunde, planologie en stedenbouw.

Voorbeeld van maatregel om regievoering te vergroten

De coördinator instroommanagement coördineert instroommanagers die per sector opereren. De instroommanagers ondersteunen op hun beurt weer het opleidingsmanagement om de mbo-hbo route te versterken

4 UITVOERING VAN DE PROJECTEN

4.1 ROC's en vakscholen

4.1.1 Aansturing en controle

De Tabellen 4.1a t/m 4.1c hoe de aansturing en controle van projecten is geregeld.

Tabel 4.1a: Projectleider aangesteld op projecten

Instellingen	N	Projectleider aangesteld								geen antwoord	
		(bijna) alle projecten		circa helft projecten		klein deel projecten		geen enkel project			
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
ROC's	43	39	91	2	5			1	2	1	2
Vakscholen	14	11	79	1	7			1	7	1	7
Totaal	57	50	88	3	5			2	4	2	4

Tabel 4.1b: Controle bevoegd gezag op uitvoering projecten

Instellingen	N	CvB wordt op hoogte gesteld van voortgang								geen antwoord	
		(bijna) alle projecten		circa helft projecten		klein deel projecten		geen enkel project			
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
ROC's	43	40	93	1	2	1	2			1	2
Vakscholen	14	10	71	2	14	1	7			1	7
Totaal	57	50	88	3	5	2	4			2	4

Tabel 4.1c: Overleg met externe partners over voortgang projecten

Instellingen	N	overleg met externe partners over voortgang in samenwerkingsprojecten								geen antwoord	
		(bijna) alle projecten		circa helft projecten		klein deel projecten		geen enkel project			
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
ROC's	43	35	81	4	9	3	7			1	2
Vakscholen	14	9	64	1	7	3	21			1	7
Totaal	57	44	77	5	9	6	11			2	4

De meeste ROC's en de meeste vakscholen hebben aangegeven dat voor bijna alle projecten een projectleider is aangesteld en dat er een terugkoppeling naar het CvB plaatsvindt. In ROC's gebeurt die aansturing door een projectleider en de controle door het CvB iets vaker dan in de vakscholen. Door de kortere lijnen in vakscholen is wellicht een meer projectorganisatie niet nodig.

Op een vakschool na onderhouden de instellingen in het kader van de impulsregeling contacten met externe partners uit de beroepskolom. Tabel 4.1c laat zien dat de meeste instellingen met die partners ook overleg voeren over de voortgang van de projecten. Dat lijkt ook hier iets meer te gebeuren in ROC's dan in vakscholen.

4.1.2 Bemensing projecten

In deze paragraaf wordt gekeken of bij de start van de projecten de bemensing rond was en zo niet welke oorzaken dat heeft. Ook wordt beschreven of externe deskundigheid is ingehuurd op projecten.

Interne bemensing

De mate waarin de bemensing van de projecten rond was bij de start van de projecten is in Tabel 4.2 te vinden. Tabel 4.3 geeft oorzaken voor het niet tijdig vinden van uitvoerende medewerkers.

Ruim een derde van alle instellingen heeft alle projecten die met impulsmiddelen worden gefinancierd volledig bemest voor bijna de helft van de instellingen geldt dat voor de meeste projecten.

Verhoudingsgewijs is het de vakscholen iets beter gelukt dan de ROC's.

Tabel 4.2: Interne bemensing projecten

Instellingen	N	interne bemensing is rond								geen antwoord/ onduidelijk	
		alle projecten		meeste projecten		helft projecten		enkele projecten		n	%
		n	%	n	%	n	%	n	%		
ROC's	43	13	30	23	54					7	16
Vakscholen	14	8	57	3	21	2	14			1	7
Totaal	57	21	37	26	46	2	4			8	14

De belangrijkste oorzaak voor het niet tijdig rond krijgen van de interne bemensing is een gebrek aan personele capaciteit binnen de scholen. Die oorzaak is genoemd door 17 ROC's en door 4 vakscholen. In bijna alle gevallen gaat het om scholen waar een of enkele projecten ook te laat zijn gestart.

Het niet tijdig kunnen vinden van medewerkers hangt waarschijnlijk samen met twee andere genoemde oorzaken: de werving kostte meer tijd dan gepland (9 instellingen, waaronder een vakschool) en het ontbreken van interne deskundigheid (bij 6 instellingen waarvan een vakschool).

Op 7 instellingen (waaronder een vakschool) was niet iedereen echter al van het begin af aan nodig.

Tabel 4.3: Opgegeven oorzaken voor niet tijdige bemensing projecten

Oorzaken onvolledige bemensing	aantal ROC's	aantal vakscholen
te laat begonnen met werven	4	
werving kost meer tijd dan verwacht	8	1
gebrek financiële middelen	2	
Geringe animo	1	1
personele capaciteitsproblemen	17	4
gebrek aan deskundigheid	5	1
niet iedereen in eerste stadium al nodig	6	1
andere oorzaken	4	

Externe deskundigheid

Door 40 van de 57 instellingen (30 ROC's en 10 vakscholen) wordt bij de uitvoering van de projecten gebruik gemaakt van externe deskundigen. Van 7 scholen is geen antwoord op deze vraag ontvangen of was de contactpersoon onvoldoende op de hoogte om de vraag te kunnen beantwoorden. In de overige 10 scholen (6 ROC's en 4 vakscholen) zijn geen externe deskundigen in de projecten of in de begeleiding van de projecten opgenomen.

Instellingen die externe deskundigen hebben aangetrokken is gevraagd naar de verhouding tussen de interne en de externe bemensing. Van de 40 scholen hadden 11 onvoldoende zicht op die verhouding. In de overige 29 scholen was de verhouding gemiddeld genomen 80:20. Dat wil zeggen dat gemiddeld op elke vier interne medewerkers er een externe deskundige in projecten of in de begeleiding ervan is betrokken. Tussen scholen zijn opvallende verschillen. Naast het gegeven dat een aantal scholen helemaal geen externe deskundigen heeft aangetrokken, blijkt de externe participatie uiteen te lopen van slechts een paar procent van de totale bemensing tot ruim 60 procent. Tussen ROC's en vakscholen zijn er geen grote verschillen in de verhouding tussen interne en externe bemensing.

4.1.3 Voortgang

Tijdige start

Tabel 4.4: Tijdige start projecten

Instellingen	N	Gestarte projecten								geen antwoord/ onduidelijk	
		alle projecten		meeste projecten		helft projecten		enkele projecten		n	%
		n	%	n	%	n	%	n	%		
ROC's	43	19	44	21	49	1	2	1	2	1	2
Vakscholen	14	7	50	3	21	3	21			1	7
Totaal	57	26	46	24	42	4	7	1	2	2	4

In 26 van de 57 instellingen waren alle projecten eind januari 2001 gestart en in 24 instellingen was dat voor de meeste projecten het geval. In 5 scholen was begin februari de helft of meer van de projecten nog niet gestart. De belangrijkste redenen of oorzaken voor een (te) late start zijn in Tabel 4.5 opgenomen.

Tabel 4.5: Opgegeven oorzaken voor niet tijdige start projecten

Oorzaken late start	aantal ROC's	aantal vakscholen
start uitvoering later gepland	14	6
personele capaciteitsproblemen	10	4
organisatorische problemen interne afstemming	8	4
organisatorische problemen externe afstemming	7	
inhoudelijke problemen interne afstemming	3	1
inhoudelijke problemen externe afstemming	2	
andere oorzaken	2	1

In 20 instellingen (14 ROC's en 6 vakscholen) is er (voor een deel) van de projecten geen sprake van vertraging, maar is de begindatum later gepland. In vier instellingen was dat de enige reden, in de 16 andere scholen speelden daarnaast een of meer andere factoren een rol. Interne organisatorische afstemming en personele capaciteitsproblemen zijn de belangrijkste oorzaken van een vertraagde start van projecten.

De algemene verwachting is, dat de meeste van de eind januari nog niet gestarte projecten op tijd, dat wil zeggen voor 1 juli 2002, worden afgerond. Twee van de 29 scholen (een ROC en een vakschool) hebben te kennen gegeven dat dat voor alle projecten geldt, terwijl eveneens 2 vakscholen vermoeden dat nog niet gestarte projecten na die datum nog zullen doorlopen. Voor een klein aantal van de later gestarte projecten is de verwachting dat ze niet voor 1 juli 2002 zullen worden afgerond.

Het verloop van projecten

In 11 instellingen (5 ROC's en 6 vakscholen) verlopen alle in uitvoering genomen projecten volgens de planning. Tot eind januari deden zich geen ernstige vertragingen voor. In 8 van de 11 instellingen waren alle projecten eind januari ook van start gegaan.

In 41 instellingen (36 ROC's en 5 vakscholen) loopt een beperkt aantal projecten achter op het voorgenomen schema. In 3 scholen is dat echter de helft of meer van de in uitvoering genomen projecten. Oorzaken voor de vertragingen zijn in Tabel 4.7 opgenomen.

Tabel 4.6: Uitvoering van projecten

Instellingen	N	projecten volgens planning								geen antwoord/ onduidelijk	
		alle projecten		meeste projecten		helft projecten		enkele projecten		n	%
		n	%	n	%	n	%	n	%		
ROC's	43	5	12	36	84			1	2	1	2
Vakscholen	14	6	43	5	36	2	14			1	7
Totaal	57	11	19	41	82	2	4	1	2	2	4

Tabel 4.7: Opgegeven oorzaken voor vertraging op tijd gestarte projecten

Oorzaken vertraging tijdens looptijd	aantal ROC's	aantal vakscholen
(te) late start	17	4
onderschatting tijd/werk voor uitvoering	13	3
problematiek weerbarstiger dan gedacht	16	2
tekort aan (financiële) middelen	3	
personele capaciteitsproblemen	22	4
organisatorische problemen interne afstemming	14	4
organisatorische problemen externe afstemming	11	1
inhoudelijke problemen interne afstemming	4	2
inhoudelijke problemen externe afstemming	2	1
andere oorzaken	1	

In 21 instellingen zijn de vertragingen (mede) het gevolg van een (te) late start van de projecten.

Naast het probleem van de late afkondiging van de impulsregeling, een probleem dat door diverse instellingen is genoemd, lijkt de personele bezetting een belangrijke rol te spelen. Door 13 van de 21 instellingen waar de vertraging samenhangt met een (te) late start, kampt(e) men tevens met personele capaciteitsproblemen.

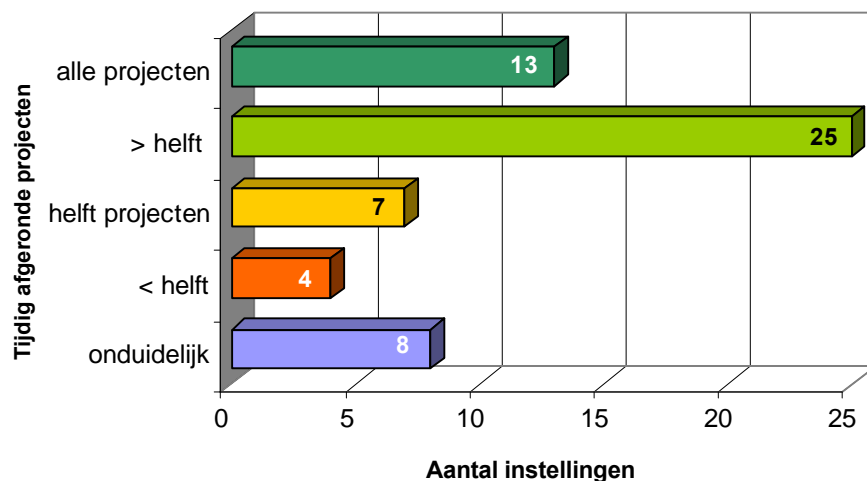
Daarnaast blijken de werkzaamheden in belangrijke mate bij te dragen aan de vertragingen. Door in totaal 28 instellingen zijn de onderschatting van tijd/werk en/of de weerbarstigheid van de problematiek genoemd als factoren die van invloed zijn op de uitvoering van de projecten. Verder zijn afstemmingsproblemen (zowel intern als extern) vrij vaak genoemd als oorzaak.

Van de 44 instellingen met een of enkele vertraagde projecten verwachten 9 instellingen dat die projecten tijdig zullen worden afgerond, 18 instellingen denken dat dat voor de meeste van die projecten geldt en 9 instellingen gaan ervan uit dat ze hooguit de helft van de vertraagde projecten tijdig zullen afronden. In totaal 8 instellingen konden hier nog geen uitspraak over doen.

Van de drie instellingen met een groter percentage vertraagde projecten, verwacht één instelling dat slechts een enkel project niet op tijd klaar is, in de tweede instelling gaat het om ongeveer de helft van de vertraagde projecten en de derde instelling kon daar nog geen uitspraak over doen.

Hoewel de exacte gegevens over het aantal projecten niet bekend is, levert een combinatie van de gegevens over de start van de projecten, de vertraging en de verwachting omtrent het tijdig afronden van projecten het globale beeld op, zoals in Figuur 4.1 weergegeven.

Figuur 4.1 Tijdige afronding van projecten

De verwachting is dat 13 instellingen alle of nagenoeg alle projecten tijdig afronden en dat 25 instellingen dat lukt voor ruim de helft tot de meeste projecten. In 7 instellingen zal ongeveer de helft van alle projecten op 1 juli 2002 zijn afgerond en in 4 instellingen zal dat minder dan de helft van de aangekondigde projecten zijn. Voor 8 instellingen kon geen schatting worden gemaakt, omdat de instellingen zelf hadden aangegeven dat geen prognose te kunnen maken of omdat informatie ontbrak.

4.2 AOC's

4.2.1 Aansturing en controle

De AOC's moesten zelf de projectorganisatie per project beschrijven. De gegevens zijn per AOC geaggregeerd en in Tabel 4.8 weergegeven.

In alle AOC's worden alle of bijna alle projecten aangestuurd door een stuurgroep of een projectleider. Een stuurgroep stuurt veelal werkgroepen aan, maar soms lijkt de stuurgroep als een soort projectleiding te fungeren. Dat geldt met name als het om interne, kleinschalige projecten gaat.

Tabel 4.8: Stuurgroep en/of projectleider aangesteld op projecten

Instellingen	N	Stuurgroep / Projectleider									
		(bijna) alle projecten		circa helft projecten		klein deel projecten		geen enkel project		geen antwoord	
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
AOC	12	12	100								

4.2.2 Bemensing projecten

De meeste projecten in de AOC's lopen over een langere periode en zijn (mede) gefinancierd met middelen uit de regelingen 2000 en 2001. Er is daarom niet gekeken naar de start van de projecten.

Interne bemensing

De AOC's moesten in hun tussentijdse rapportage knelpunten aangeven die in het laatste halfjaar (september t/m januari) een rol hebben gespeeld in de uitvoering van de projecten. Zes AOC's hebben laten blijken dat de personele bezetting een knelpunt is geweest. Naast de expliciete verwijzing van beschikbaarheid van personeel zijn de volgende aanduidingen ook onder dit knelpunt gerangschikt: werkdruk en tijdgebrek.

In 5 van de 6 AOC's ging het echter om hooguit een of twee projecten, in een AOC om 4 projecten. Op enkele projecten na kon uit de verdere projectrapportage niet worden opgemaakt dat de projecten daardoor ernstige vertraging hadden opgelopen.

Afgezet tegen een totaal van meer dan 70 projecten lijkt de personele bezetting niet als een ernstig knelpunt te hoeven worden beschouwd.

Externe deskundigheid

Elf van de 12 AOC's hebben op een of meer projecten externe deskundigen, zoals bijvoorbeeld STOAS, APS of een ICT-bedrijf, ingeschakeld. In totaal hebben de AOC's in bijna de helft van de projecten (36) gebruik gemaakt van externe deskundigen.

4.2.3 Voortgang

Van de ruim 70 projecten die (mede) met impulsmiddelen 2000 en 2001 zijn uitgezet, zijn er 24 eind 2001 afgerond. De overige projecten lopen door: een deel tot juli-augustus 2002 (24 projecten), een deel tot in 2003 of 2004 (21 projecten). Dat een deel van de projecten na juli 2002 doorloopt, houdt verband met de inbedding van die project. Een groot deel van de activiteiten die in het kader van de beroepskolom worden uitgevoerd, is in het kader van het eigen beleid van de AOC's uitgezet. De impulsmiddelen zijn aangewend ter ondersteuning van die activiteiten. Deels komt tot uiting in een versnelde uitvoering, deels een verdieping van activiteiten en deels in uitbreiding.

Zoals hierboven aangegeven zijn er in slechts voor enkele projecten ernstige vertragingen gemeld. Voor de periode september 2001 tot januari 2002 zijn, naast de beschikbaarheid van personeel, wel een aantal knelpunten aangegeven. Uit de meeste beschrijvingen valt niet af te leiden dat die knelpunten ook tot meer of minder vertraging hebben geleid. Als verdere knelpunten zijn genoemd: onderschatting van de uitvoering, problematiek bleek weerbarstiger dan gedacht, gebrek aan deskundigheid, afstemmingsproblemen, met name in projecten met een brede samenwerking en afhankelijkheid van derden. Genoemde knelpunten zijn in het algemeen slechts enkele keren genoemd. In 40 projecten is helemaal geen melding gemaakt van knelpunten.

4.3 LOB's

4.3.1 Aansturing en controle

Tabel 4.9 laat zien hoe de aansturing en controle van projecten is geregeld.

Tabel 4.9: Projectleider aangesteld op projecten

	N*	Projectleider aangesteld								geen antwoord	
		(bijna) alle projecten		circa helft projecten		klein deel projecten		geen enkel project		n	%
		n	%	n	%	n	n	n	%		
Projectleider	20	18	90							2	10
Interne controle	20	17	85							3	15
Extern overleg	18	14	70	2	10	1	5	1	5	2	10

* Van 2 van de 20 LOB's ontbreken de gegevens

In alle LOB's zijn de activiteiten projectmatig georganiseerd. In het algemeen is er voor elk project ook intern een projectplan ingediend. In ieder geval is er in alle 18 LOB's waarvan gegevens beschikbaar waren een projectleider aangesteld op elk van de projecten. In alle LOB's leggen projectleiders tussentijds verantwoording af aan het management of aan degene die intern belast is met de uitvoering van de impulsregeling.

Van de 17 LOB's die met externe partners samenwerken vindt er in 14 voor (bijna) alle projecten ook tussentijds extern overleg plaats. In een drietal LOB's gebeurt dat niet voor alle projecten. Het is mogelijk dat in die projecten niet extern wordt samengewerkt.

Tabel 4.10: Niveau overleg met externe partners

Instellingen	N*	Niveau overleg								geen antwoord	
		bestuurlijk		Strategisch (management)		Operationeel (uitvoerenden)		anders		n	%
		n	%	n	%	n	%	n	%		
LOB's	20	3	15	16	80	17	85	3	15	2	10

* Van 2 van de 20 LOB's ontbreken de gegevens

Tabel 4.10 toont op welk niveau wordt overlegd met externe organisaties. Dat gebeurt nauwelijks op bestuurlijk niveau (slechts in 3 LOB's), maar des meer op het organisatorische niveau van managers en coördinatoren (strategisch) en van uitvoerenden (operationeel).

4.3.2 Bemensing projecten

Interne bemensing

De mate waarin de bemensing van de projecten rond was bij de start van de projecten is in Tabel 4.11 te vinden. Te zien is dat in 16 van de 18 LOB's waarvan gegevens bekend zijn, de personele bezetting

in de meeste tot alle projecten was geregeld bij de start van die projecten. Twee LOB's hadden wat meer problemen met het opvullen van de plaatsen.

Het geringe aantal problemen dat de LOB's hebben gehad met de bemensing van de projecten is ook terug te vinden in de tabel met oorzaken. Er zijn slechts enkele oorzaken door hooguit twee tot drie LOB's genoemd.

Tabel 4.11: Interne bemensing projecten

Instellingen		interne bemensing is rond								geen antwoord/ onduidelijk	
		alle projecten		meeste projecten		helft projecten		enkele projecten			
N*		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
LOB's		20	12	60	4	20	2	10		2	10

* Van 2 van de 20 LOB's ontbreken de gegevens

Tabel 4.12 Opgegeven oorzaken voor niet tijdige bemensing projecten

Oorzaken onvolledige bemensing	Aantal LOB's	%
te laat begonnen met werven	0	0
werving kost meer tijd dan verwacht	1	5
gebrek financiële middelen	0	0
geringe animo	0	0
personele capaciteitsproblemen	3	15
gebrek aan deskundigheid	0	0
niet iedereen in eerste stadium al nodig	2	10
andere oorzaken	1	5

Externe deskundigheid

Door 15 LOB's is aangegeven dat voor een of meer projecten externe deskundigen zijn ingeschakeld. Het gaat om relatief veel externe deskundigen: gemiddeld in de 15 LOB's is de verhouding tussen interne en externe deskundigen in de projecten 55:45. Bijna de helft van de bemensing komt daarmee van buitenaf. Drie LOB's maken geen gebruik van externe deskundigen.

4.3.3 Voortgang

Tijdige start

Tabel 4.13: Tijdige start projecten

Instellingen		Gestarte projecten								geen antwoord/ onduidelijk	
		alle projecten		meeste projecten		helft projecten		enkele projecten			
N		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%

LOB's	20	8	40	10	50		2	10

De 18 LOB's die het tussentijdse format hebben opgestuurd melden nauwelijks vertraging in de start van de projecten. In 8 LOB's zijn alle projecten tijdig gestart, in 10 LOB's de meeste projecten. Van een aantal projecten die nog niet waren begonnen is de start later gepland. Als daar rekening mee wordt gehouden dan blijkt de belangrijkste oorzaak voor het uitstellen van een project de personele bezetting te zijn.

Tabel 4.14: Opgegeven oorzaken voor niet tijdige start projecten

Oorzaken late start	aantal LOB's	%
start uitvoering later gepland	6	30
personele capaciteitsproblemen	6	30
organisatorische problemen interne afstemming		
organisatorische problemen externe afstemming	2	10
inhoudelijke problemen interne afstemming		
inhoudelijke problemen externe afstemming		
andere oorzaken	1	5

Het verloop van projecten

Afgaande op de gegevens de contactpersonen verlopen de meeste projecten volgens de planning. In Tabel 4.x6 is te zien in 7 LOB's alles op schema ligt, terwijl dat in 10 LOB's voor de meeste projecten het geval is. Eén LOB heeft aangegeven dat ongeveer de helft van de projecten vertraging in de uitvoering heeft opgelopen.

Een (te) late start, de personeelsbezetting en afstemmingsproblemen met partners in een project zijn de belangrijkste oorzaken voor de opgelopen vertragingen.

Tabel 4.15: Uitvoering van op tijd gestart projecten

Instellingen	N	projecten volgens planning								geen antwoord/ onduidelijk	
		alle projecten		meeste projecten		helft projecten		enkele projecten			
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
AOC's	20	7	35	10	50	1	5			2	10

Tabel 4.16: Opgegeven oorzaken voor vertraging op tijd gestarte

Oorzaken vertragingen tijdens looptijd	aantal LOB's	%
(te) late start	3	15
onderschatting tijd/werk voor uitvoering	1	5
problematiek weerbarstiger dan gedacht	1	5
tekort aan (financiële) middelen	1	5
personele capaciteitsproblemen	6	30
organisatorische problemen interne afstemming		
organisatorische problemen externe afstemming	5	25
inhoudelijke problemen interne afstemming		
inhoudelijke problemen externe afstemming	2	10
andere oorzaken	2	10

De verwachting is dat de meeste LOB's erin zullen slagen de met de impuls gelden geplande activiteiten tijdig af te ronden. In 12 LOB's zal dat voor alle projecten gelden en in 5 voor de meeste projecten. Een LOB heeft aangegeven dat de meeste geplande activiteiten niet voor 1 juli 2002 zullen zijn afgerond.

4.4 HBO

5.5.1 Planmatigheid

Hoe planmatig zijn de activiteiten in het kader van de beroepskolom opgezet. Van planmatigheid spreken we als er sprake is van een verantwoordelijk persoon (projectleider), van een projectplan met aanduiding van activiteiten, fasering en budget. Uiteraard staat een planmatige aanpak van beroepskolomactiviteiten niet op zichzelf, maar past in een bredere bedrijfscultuur gericht op planmatigheid en resultaatgerichtheid. Een planmatige aanpak is een centrale voorwaarde voor resultaatgerichtheid. De meeste instellingen (73 procent) geven te kennen de activiteiten planmatig aan te pakken, 15 procent geeft te kennen dat deels wel en deels niet te doen en 12 procent volgt een meer ad hoc aanpak.

Binnen de planmatige aanpak bestaan natuurlijk gradaties. Instellingen die opteren voor meer centrale regievoering stellen een overkoepelend, instellingsbreed plan op dat een kader vormt waarin activiteiten van onderdelen van de instelling moeten passen.

Voorbeeld van een overkoepelende aanpak

Er is een overkoepelend plan. Er zijn budgetten. De helft van de lump sum toevoeging is toebedeeld aan het opleidingsniveau voor de nulmeting en het projectrelatiebeheer, de helft voor de diepte-investeringen (pilots) op centraal niveau. Voor onderdelen (evc, doorstroomassessment) komen er projectleiders. Na intern akkoord van het plan wordt er voor de pilots samenwerking gezocht met ROC's. Die zullen dan op hun beurt weer kunnen investeren vanuit de Impulsgelden bve.

De planmatige aanpak kan ook minder verstrekkend zijn:

Voorbeeld van een minder verstrekkende planmatige aanpak

Intern is een projectplan gedefinieerd met een projectleider. Thans gaat het erom een netwerk met ROC's op te bouwen, kennis te nemen van initiatieven, afstemmingsoverleg te plegen om onder andere te onderzoeken hoe meer mbo-ers in de gelegenheid gesteld kunnen worden het hoger kunstonderwijs binnen te komen. Dat hoeft niet altijd via een 'kunstopleiding' binnen het mbo

Een voorbeeld van partiële planmatigheid ziet er zo uit:

Voorbeeld van deel wel/deels niet

Dat is deels het geval. De geïntegreerde longitudinale leerwegen bijvoorbeeld worden heel planmatig aangepakt. Bij de overige activiteiten is dat minder het geval. Het is wel de bedoeling. De subsidie voor de beroepskolom gaat gebundeld worden. Daarvoor dienen projecten te worden ingediend.

Voorbeeld van ad hoc aanpak

Het is wel de bedoeling dat voor activiteiten projectplannen ingediend gaan worden. Vanuit stuurgroepen is dat ook wel gebeurd. Maar ze blijven vervolgens liggen op het niveau van het CvB. Feitelijk wordt er niet veel mee gedaan en is er nog sprake van ad hoc activiteiten

5.5.2 Verloop van de activiteiten

Hoe is het verloop van de activiteiten? Verlopen ze volgens planning en zo nee wat zijn dan redenen dat er vertraging is opgetreden?

abel 5.17: Verloop van de activiteiten (in procenten; n=48)

Verloop	%
Volgens planning	42
Min of meer volgens planning	31
Loopt achter	2
(Nog) niet aan te geven	25

Vier op de tien instellingen rapporteren dat de activiteiten (nagenoeg) op schema liggen. Drie op de tien rapporteren een lichte vertraging bij (een deel van) de activiteiten. Nemen we deze twee categorieën samen, dan kunnen we constateren dat bij ruim 70 procent van de instellingen de activiteiten (nagenoeg) op schema liggen. Er is nauwelijks sprake van instellingen waar sprake is van forse vertraging. Een kwart van de instellingen geeft te kennen geen duidelijk zicht te hebben of en in welke mate sprake is van vertraging (er is bijvoorbeeld niet altijd bij alle activiteiten sprake van een duidelijk tijdpad) of geeft aan dat de activiteiten nog niet echt zijn begonnen.

De volgende redenen voor vertraging worden genoemd:

- werk-/tijdsdruk, gebrek aan menskracht;
- te ambitieuze opzet/onderschatting (bijvoorbeeld bij het op de rails zetten van een gll)
- we zijn groei-hogeschool, daardoor tekort aan menskracht;
- het duurt even om mensen vrij te maken (door de bekendmaking van de toekenning van de extra middelen midden in het lopend studiejaar is het lastig in te breken in bestaande roosters, taakverdelingen e.d.);
- complexiteit van de materie (bijv. vertaling derde generatie eindtermen mbo naar begintermen hbo) .

5.5.3 Interne monitoring

Instellingen proberen in het algemeen op een systematische wijze zicht te houden op de voortgang van de activiteiten. De wijzen waarop dat gebeurt, verschilt nogal:

- via programmamanagement: ziet er op toe dat (deel)projecten van start gaan, dat de voortgang ervan wordt bewaakt (ook financieel);
- interne rapportages, eventueel gevoed door interne deelrapportages (bijvoorbeeld vanuit het onderdeel van de instelling dat houder van een project is);
- rapportage van de projectleider/-coördinator/beleidsstaf aan beleidsverantwoordelijke;
- bespreken van voortgang in gremia (CvB, RvB, afdelingsdirecteurenoverleg);
- bespreken van voortgang binnen onderdelen van de instelling, zonder rapportage aan CvB
- instellen van begeleidingscommissie
- via intern platform/werkgroep (bijvoorbeeld coördinatiegroep Aansluiting met beleidsmedewerkers en/of propedeusecoördinatoren van de faculteiten)
- door delegatie van bevoegdheden aan externe werkgroep
- het houden van evaluaties (met samenwerkende instellingen, studentenevaluaties)
- kleine instellingen wijzen op de kortere, directe lijnen tussen lijnfunctionarissen en CvB

5.5.4 Inzet (eigen) middelen

Driekwart van de respondenten geeft aan dat de extra overheidsmiddelen volledig zijn benut, 6 procent geeft te kennen dat (een deel van) de middelen voor 2001 niet volledig zijn ingezet (en dat de rest in 2002 wordt besteed, bijvoorbeeld omdat de activiteiten eerst op gang moeten worden gebracht) en 19 procent geeft aan geen duidelijk zicht te hebben op mate van besteding van de extra middelen.

Eveneens bijna driekwart meldt dat de instelling ten behoeve van de versterking van de beroepskolom ook eigen middelen investeert (en dat vaak al voor langere tijd), bijna een kwart heeft er geen zicht op en om precies te zijn twee instellingen investeren niets extra's in de beroepskolom.

Het volgende voorbeeld uit een interviewverslag geeft een aardig inzicht hoe de middelen worden besteed:

Voorbeeld van inzet van middelen

Het bedrag wordt volledig ingezet. In publicaties is aangegeven dat een deel van het budget ook geormerkt mag worden ingezet voor het lopende proces, dus niet specifiek in een afzonderlijk project. Derhalve zijn er middelen gaan zitten in zaken als stages, opvang mb'ers met verkorte leerroutes, andere opzet van het stagebureau, decanaat, intake, ontwikkeling oriëntatie-activiteiten (voor alle instromers) enz. Ook andere taken zijn uitgebreid, bijvoorbeeld deelname aan werkgroepen (regionaal en landelijk). De geïnterviewde zelf fungeert dit studiejaar als projectleider en budgethouder. De activiteiten en middelen lopen als gevolg van deze opzet door elkaar heen. Ze zijn niet apart in specifieke trajecten traceerbaar, zoals bij een projectmatige opzet met een specifiek aangestelde en aangetrokken projectleider en zijn daarom verspreid over de hele organisatie ingezet. Uiteraard is een en ander wel in de boekhouding als kostenplaats opgenomen om de uitgaven te kunnen verantwoorden.

Referenties

- Commissie Doorstroomagenda Beroepsonderwijs (2001), *Doorstroomagenda Beroepsonderwijs*. Rotterdam
- Ministerie OCenW (2001), *Beroepsbrief*. Zoetermeer
- Visser, K. (2001), *Beroepsonderwijskolom: vmbo-mbo-hbo*. Verschenen in: Jaarboek Kwalificatiestructuur 2001. 's-Hertogenbosch: CINOP
- Ministerie OCenW (2001), *Brief Cfi 24 juli 2001 aan de hogescholen*. Zoetermeer
- Ministerie OCenW (2001). *Regeling impuls beroepsonderwijs voor instellingen 2001*. Uitleg 18 – 27 juni 2001. Zoetermeer
- Ministerie OCenW (2001). *Regeling impuls landelijke organen voor het beroepsonderwijs 2001*. Uitleg 20 – 12 september 2001. Zoetermeer